

**OVER DE WELDAAD VAN CHRISTUS DE GEKRUISIGDE VOOR DE
CHRISTENEN**

DOOR

AONIO PALEARIO

EEN ITALIAANSCH GESCHRIFT, VERSCHENEN IN HET JAAR 1542 TE
VENETIË, WAARVAN NAAR SCHATTING 40.000 EXEMPLAREN OP LAST
VAN DE INQUISITIE ZIJN VERBRAND

**VOORAFGEGAAN DOOR EEN INLEIDING, BEVATTENDE
VERSCHILLENDE BIJZONDERHEDEN OVER HET LEVEN VAN DE
SCHRIJVER.**

Drukkerij Zuiderduyn, Woerden, 1935

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

INHOUD

Levensoverzicht van Aonius Palearius

Uittreksel uit het Martelarenboek, beschreven door Adriaan van Haamstede; behelzende zijn Belijdenis en 20 geloofsartikelen.

Twee brieven door Paleario kort voor zijn terechtstelling geschreven aan zijn vrouw en kinderen.

OVER DE WELDAAD VAN CHRISTUS DE GEKRUISIGDE VOOR DE CHRISTENEN

INLEIDING

EERSTE HOOFDSTUK. Over de toestand der mensen vóór en na de val. Over het beeld en de gelijkenis Gods, waarnaar de mens geschapen is. Over de erfzonde. De mens zou uit zichzelf door de verdorvenheid van zijn natuur, zonder de genade Gods, allerlei grote zonden begaan.

TWEEDE HOOFDSTUK. Waartoe God de geschrevene wet gegeven heeft. De wet eist dat wij al onze hoop op God zullen stellen, en bereid zijn om uit liefde tot Hem, zelfs ons leven en alles wat wij bezitten, te verliezen. Wie onze naaste is. De vijfvoudige taak der wet. De eerste taak der wet is, dat ze de zonde moet in het licht stellen. De tweede bestaat daarin, dat zij de zonde moet doen toenemen. De derde taak der wet bestaat in het aanwijzen van de toorn van God. De vierde in het benemen van alle hoop op zaligheid. De vijfde taak der wet bestaat daarin, dat zij ons de noodzakelijkheid moet doen gevoelen om naar een Middelaar te zoeken om zalig te worden.

DERDE HOOFDSTUK. De mens kan zich niet beklagen dat hij zonder zijn schuld in zonde ontvangen en geboren is geworden, daar ook zonder zijn verdienste, de rechtvaardigheid door Christus verschenen is. Daar de zonde van Adam niet méér macht heeft dan de gerechtigheid van Christus, zo kan deze gerechtigheid allen evenzeer rechtvaardig maken, als de zonde van Adam in staat is geweest, om allen aan de verdoemenis over te geven. De grootheid der zonde moet in de zondaar geen twijfel veroorzaken. Het is een grote ondankbaarheid, te weten dat Jezus Christus voor onze zonden gestraft is geworden, en toch daarover te denken om door de verdiensten van anderen dan van Hem, gerechtvaardigd te worden.

VIERDE HOOFDSTUK. Hoe wij het beeld van God weer verkrijgen. Als de gelovige ziel de bruid van Christus is geworden, is zij ook in het bezit gesteld van al de schatten van Christus, haar Bruidegom. Al de werken die Christus gedaan heeft, worden ook aan de gelovige ziel, als bruid van Christus meegegeeld. Hoe de ziel tot de zekerheid komt dat zij de bruid is van Christus. Wat het Evangelie is. Basilius, Augustinus, Ambrosius, Origenes, Bernardus en Hilarius zeggen dat de rechtvaardiging niets te maken heeft met de verdiensten der mensen. De werken der gelovigen zijn, hoewel nog onvolledig, Gode welgevallig. Wat Jacobus verstaat door de werken en door het geloof.

VIJFDE HOOFDSTUK. Hoe de christen Christus aandoet. Christus een voorbeeld ter navolging voor de Christen. De oorzaak van het kruis der gelovigen. Hoe de uitdrukking van Paulus en Jacobus, dat de lijdzaamheid bevinding werkt, verstaan moet worden.

ZESDE HOOFDSTUK. Vier hulpmiddelen tegen het ongeloof: Het gebed. De herinnering aan de doop. Het gebruik van het sacrament van het Avondmaal. De zekerheid dat men uitverkoren is. Die het Evangelie aanneemt, is zeker van zijn verkiezing. Ongeluk is geen zeker bewijs dat men tot de verworpenen behoort. De mens kan zeker zijn van Gods genade. De Schriftuurplaatsen, die met bedreigingen tot de vreeze Gods vermanen, heffen de verkiezing niet op. De Heilige Schrift verschrikt met slaafse vrees de schijnchristenen, en met kinderlijke vrees vermaant zij de goede christenen.

Levensoverzicht van Aonius Palearius

Aonio Paleario (ca. 1500 - 3 juli 1570) was een Italiaanse Hervormer. Hij werd geboren rond 1500 op Veroli, in de Romeinse Campagna. Andere schrijfvormen van zijn naam zijn Antonio Della Paglia, A. Degli Pagliaricci. In 1520 ging hij naar Rome, waar hij deelnam in de literaire kring van Paus Leo X.

Toen Karel van Bourbon Rome bestormden in 1527 vluchtte Paleario eerst naar Perugia en vervolgens naar Siena, waar hij zich vestigde als docent Grieks en Hebreeuws. In 1536 publiceerde hij in het Latijn: *De immortalitate animarum*, uitgegeven te Lyon. Het is verdeeld in drie boeken, de eerste met zijn bewijzen van het Goddelijk bestaan en de overige twee met theologische en filosofische argumenten voor onsterfelijkheid.

In 1542 verscheen een traktaat, getiteld *Della Pienezza, sufficienza, et satisfazione della Passione di Christo*; het voordeel van de dood van Christus. Door de Inquisitie werd hij beschuldigd van ketterij, wat hij echter met succes weerlegde.

In Siena schreef hij zijn *Actio in pontifices Romanos et eorum asseclas*, een krachtige aanklacht, in twintig testimonia, tegen de fundamentele gebreken van de rooms-katholieke kerk evenals tegen diverse bijzondere leerstellingen, zoals als dat van het vagevuur. Het werd echter pas na zijn dood gedrukt, te Leipzig, 1606.

Uittreksel uit het Martelarenboek, beschreven door Adriaan van Haamstede

Twaalf of dertien jaren vroeger was er een Latijns boek in het licht verschenen onder de titel: "Aonii Palearii Verulani Martyris Jesu Christi actio in Pontifices Romanos & eorum asseclas;" dat is: de klachten van Aonius Palearius van Verula, in Italië, martelaar van Jezus Christus, over de roomse pausen en hun aanhangers."

Deze geleerde man had deze klachten tegen de pausen met zijn eigen hand in zeer schone stijl geschreven, en wel omtrent het jaar 1545, toen men begon te spreken van een algemene kerkvergadering, die daarna door de paus was vastgesteld te houden te Trente. Het was zijn plan in deze kerkvergadering tegenwoordig te zijn, die hij dacht vrij te kunnen bijwonen. Hij wilde zijn geschriften doen voorstellen door de gezanten van de keizer en die van de vorsten van Duitsland. Doch daar hij zag, dat deze zaak op de lange baan geschoven werd, en dat men die, zonder zich, daarin te benaarstigen, op sleeptouw hield, nam hij zich voor een afschrift van dit werk voor een zijner goede vrienden te maken, opdat, indien hij verhinderd mocht worden, zoals later ook plaats had, de kerk van God weten mocht welk voornemen deze vrome getuige der waarheid had. Hij was een man, vervuld van christelijke ijver, en goed in staat ieder zijn heilige bedoelingen te doen verstaan, zoals velen in verschillende plaatsen van Italië van hem getuigden, waar hij eindelijk door de vijanden van de waarheid werd ontdekt, zodat zij hem, na hem geruime tijd listen en lagen gelegd te hebben, gevangen namen en te Milaan in de gevangenis zetten, in het jaar onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus 1558.

Kort daarna zonden zij hem naar Rome, waar hij een ware en standvastige belijdenis van zijn geloof aflegde, levend verbrand werd, en zeer blijmoedig in de Heere stierf. Op deze wijze werd de voorspelling vervuld, die zegt: "Ik heb de vrouw dronken gezien van het bloed der heiligen en van de martelaren van Jezus Christus."

Wij hebben enige Latijnse geschriften van deze geleerden en welsprekende man gezien te weten twaalf belangrijke redevoeringen, navolgingen van de beroemde

Romeinse redenaar Cicero, drie boeken in dichtmaat over de onsterfelijkheid der ziel, en vier boeken, inhoudende vele schone en geleerde brieven, geschreven aan verschillende personen, allen gedrukt te Bremen, in 1619.

En zijn boek tegen de paus, dat in het jaar 1546 voor het eerst in het licht kwam, inhoudende allereerst zijn belijdenis, afgedeeld in twintig artikelen. Wij hebben deze artikelen, met een voorrede van de schrijver, hier opgenomen, opdat ieder het gevoelen en de zuiverheid in de leer van het heilig Evangelie van deze Godzalige martelaar van Jezus Christus zou kunnen leren kennen.

VOORREDE VAN DE SCHRIJVER

“Aonius Palearius van Verula, dienaar van Jezus Christus, aan alle volken en natiën, die de Naam des Heeren aanroepen.

Te goeder ure heeft het plaats gehad voor alle doorluchtige en onoverwinnelijke vorsten, en voor alle ware christenen. Wij beleven een tijd, die een ware en standvastige getuigenis voor de naam van Christus van ons vraagt. Misschien zijn wij enigermate te verontschuldigen, dat wij in vroegere jaren ons niet zo hebben kunnen gedragen om een bewijs te geven van onze trouw, eerbied en liefde jegens onze Heere Jezus Christus, en wel omdat men ons brandmerkte, verdrukte, geselde, verbrandde en zonder recht vervolgde. En, al hadden wij ook de zwaarste pijnigingen verdragen, die men zou kunnen uitdenken, zo scheen dit toch zonder vrucht te blijven, en geen genezing te hebben teweeg gebracht, ten aanzien van onze broeders, die met ons de gewenste tijd verwachtten der vertroosting van de gehele en openbaren staat der kerk. Nu deze gewenste tijd ons geopenbaard is door God, de Vader van onze Heere Jezus Christus, de oorsprong van alles goeds, wat is er nu, mannen broeders, dat ons zou doen twijfelen? Zullen wij vrezen tot spot en verachting gesteld te worden van de gehele wereld? Zullen wij vrezen gegeseld en verbrand te worden voor de getuigenis der waarheid? Het is immers niet sinds gisteren of eergisteren, dat zij zo werden behandeld, die Jezus Christus hun Heere en Meester wilden navolgen?

Bedenkt, bid ik ulieden, dat de grote vergadering van de vijanden, zoals de Heere voorzegt heeft, de heilige lieden heeft veroordeeld en verdoemd, die van de tijd onzer vaderen hun leven overgaven en hun bloed stortten, om getuigenis te geven van de waarheid van het heilig evangelie. Gemakkelijk zullen wij alle dingen verdragen om de naam van Christus, indien wij zonder bekommring over ons bestaan, nadat de satan door zijn bedrog het Evangelie van de Zoon van God zal verdrukt hebben, alleen bedacht zijn om onze broeders te bemoedigen, en hen tot Christus te leiden, opdat zij hun leven voor Hem verpanden willen, en hun voor ogen te houden, hoe alle christenen gehouden zijn de waarheid te bezegelen, niet alleen met de mond, maar ook met hun bloed, en daardoor een deugdelijke getuigenis achterlaten aan al onze nakomelingen.

Ik, Aonius Palearius, dienaar van Jezus Christus, stel mijn getuigenis hiervoor in alle vertrouwen, onder Voorwaarde mijn leven over te geven voor dit geloof, wat ik schuldig ben aan Christus, de Bewerker van mijn vrede en zaligheid.”

TWINTIG ARTIKELEN OF DE GETUIGENIS VAN ZIJN GELOOF

1. Van de apostolische tijd aan zijn er vele valse leraars geweest, die, terwijl zij schuilden onder de ware kerk, waarin zij als de voornaamste waren om de gelovigen allengs van Christus af te trekken, het licht door zekere schaduw begonnen te verduisteren, dat ons door de Heere was geschonken, en de weldaad van Zijn vergoten bloed te bedekken en de heiligmaking des Geestes van onze God begonnen te verzwakken en te verflauwen, of die te schenden in het weer invoeren of navolgen van

de wet der plechtigheden, waarover de apostel Paulus zich beklaagt in de brief aan de Galatiërs. Zo ook de ouderlingen der gemeente, die tegen die apostel zeiden: “Gij ziet, broeder, hoeveel duizenden van Joden er zijn, die geloven; en zij zijn allen ijveraars voor de wet.” En, waar de apostel Johannes van zulke lieden spreekt, noemt hij hen allen antichristen. Daarom moeten wij ons niet verwonderen, als na de dood van de apostelen, op raad van de duivel, die eeuwige vijand van het menselijk geslacht en van onze zaligheid, zij op vermete wijze die waardigheid durfden vastknopen aan enige schaduwen, afbeeldingen en plechtigheden der wet, opdat het Woord des Heeren vervuld werd, gesproken door de profeet Jesaja: “Ik heb Mijn handen de gehele dag uitgebreid tot een weerstrevig volk, die wandelen op een weg, die niet goed is, Maar naar hun [eigen] gedachten.”

2. Men moet niet geloven, dat de leer der apostelen, ontleend aan en vergaderd uit de mondelinge prediking der apostelen, een andere leer is geweest, dan die zij ons in hun geschriften hebben nagelaten. Het is geloofwaardiger, dat de een getrouw met de andere overeenkwam. Indien ons dus enige leer wordt meegedeeld, onder de schijn, alsof zij ons bij overlevering door de apostelen is nagelaten, en die nochtans strijdt tegen de apostolische Schriften, of als men de lieden een ander evangelie voorhoudt, dan is die leer niet afkomstig van de apostelen, maar van de valse leraars, die zich misschien uitgaven voor leerlingen van de apostel Paulus en andere apostelen; en misschien waren zij wel hun leerlingen, doch die niet volhardden bij de waarheid der apostolische leer. Daarom riep de apostel Johannes met luider stern: “Zij zijn uit ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons geweest waren, zo zouden zij met ons gebleven zijn; maar [dit is geschied] opdat zij zouden openbaar worden, dat zij niet allen uit ons Zijn. Dit heb ik u geschreven van degenen, die u verleiden.”

3. De bisschoppen van Rome, die reeds voor honderden jaren elkaar zijn opgevolgd, hebben de voetstappen gedrukt dergenen die ijverden naar de wet; zo zelfs, dat zij, in verloop van tijd, door een ongepaste ijver de zegen en de verdiensten van de dood van Christus hebben uitgeroeid. Zij hebben ons de leer der apostelen verbasterd nagelaten, en het heilige Evangelie ten enenmale naar hun zin verdraaid; wat wij met voorbeelden gemakkelijk zouden kunnen bewijzen, die wij, tot vermindering van uitvoerigheid, met stilzwijgen voorbijgaan. Dit alles is geschied, opdat de dingen, door de Heilige Geest voorspeld, zouden vervuld worden: “De mens der zonde, de zoon der verderfenis, die zich tegenstelt en verheft boven al wat God genaamd, of [als God] geëerd wordt, alzo, dat hij in de tempel Gods als een God zal zitten, zichzelf vertonende, dat hij God is; waardoor de verborgenheid der ongerechtigheid kan worden bespeurd.

4. De bisschoppen van Rome hebben God gelasterd, toen zij, in plaats van de zo liefelijke genade van Jezus Christus, waardoor wij van onze zaligheid verzekerd zijn, ons hebben opgelegd een onverdraaglijk juk van een onnoemelijk aantal menselijke instellingen, waartegen zich de apostelen Paulus en Petrus zo verzet hebben, Hand. 15, Rom. 14, Col 2. En er is niet aan te twijfelen, of de Farizeeën van Jeruzalem waren een voorbeeld van deze mensen, van wie Christus zegt: “Zij binden lasten die zwaar zijn en kwalijk om te dragen, en leggen die op de schouders der mensen; maar zij willen die met hun vinger niet aanroeren.”

5. Zij, die door de Geest Gods bestuurd worden, weten zeker, dat de Heilige Geest gesproken heeft door de apostel Paulus, wiens leer goed en heilig, is. Die nu de

leerlingen der apostelen verwerpen, verwerpen de Heilige Geest, en worden veroordeeld door de woorden van de apostel, 2 Kor. 13. vs. 3: “Omdat gij zoekt een proef van Christus die in mij spreekt.” Nu hebben de pausen derwijze de leer en het onderwijs der apostelen verdraaid en bedorven, zodat hun slaven en onderdanen, die de Roomse stoel een apostolische noemen, het kwade goed noemen en het goede kwaad, de nacht nemen voor de dag en de duisternis voor het licht.

6. De pausen zijn zo onbeschaamd geweest, dat zij het Woord Gods vervalst hebben, om hun menselijke instellingen te bevestigen. Dat deze in de laatste dagen komen zouden, heeft de Profeet Jeremia wel voorzien, als hij zegt in hoofdstuk 23, vs. 31, 32, 33: “Ziet, Ik wil aan de profeten, spreekt de Heere, die hun tong nemen, en spreken: Hij heelt het gesproken. Ziet, Ik wil aan degenen, die valse dromen profeteren, spreekt de Heere, en die vertellen, en Mijn volk verleiden met hun leugens en met hun lichtvaardigheid: daar Ik hen niet gezonden, en hun niets bevolen heb, en zij dit volk gans geen nut doen, spreekt de Heere. Wanneer dan dit volk, of een profeet, of priester u vragen zal, zeggende: Wat is des Heeren last? Zo zult gij tot hem zeggen: Wat last? dat Ik ulieden verlaten zal, spreekt de Heere.”

7. Dit zijn dan onbeschaamde en verkeerde gedachten, die in kerkvergaderingen en samenkomsten de geboden van Christus hebben veranderd, opdat zij hierdoor vrijpraak zouden geven aan het gewetens der mensen, en die wilden, dat de instellingen der pausen geboden der kerk zouden genoemd worden. Deze behoorden, integendeel, genoemd te worden instellingen en verzinselen der mensen. Aan wat zij in hun kerkvergaderingen beraamden, gaven zij de naam van geboden Gods, een naam, die hun volstrekt niet toekomt, zoals de Heere nadrukkelijk heeft gezegd, Matth. 5 vers 19: “Wie dan één van deze minste geboden, zal ontbonden, en de mensen alzo zal geleerd hebben, die] zal de minste genaamd worden in het koninkrijk der hemelen: maar zo wie dezelve zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden in het koninkrijk der hemelen.”

8. De instellingen der mensen, de besluiten en geboden der pausen, de voorschriften der kerkvergaderingen, alle geschriften, die strijden tegen het Evangelie van Jezus Christus, en tegen de bevelen van de twaalf apostelen, vervat in de canonieke boeken des Nieuwe Testaments, zijn leringen van de duivel, en de lieden zijn niet samengekomen in de naam van Christus en des Heilige Geestes, maar wel tegen Christus woord” Die zegt: “Wie niet met Mij is, die is tegen Mij, en die niet met Mij vergadert, die verstroot.”

9. En, wat nu deze nieuwe Farizeeën aangaat, die waarlijk een gedaante van heiligheid hebben, en zich beroemen het gewone volk zeer goed te kunnen bedriegen, en zich toch zouden kunnen verheffen boven wat men tegen hen zou kunnen inbrengen, deze lieden moet men tegenstaan. Zij vragen ons, hoe wij weten, dat deze boeken van de Bijbel canoniek zijn, en wie ons gezegd heeft, dat Christus de Zoon van God is. Naar het voorbeeld van de Samaritanen, Joh. 4, zeggen wij, dat wij in de gemeenten van Christus en Zijn boeken hebben horen spreken; maar, zoveel de onbegrijpelijke verborgenheid van God aangaat, worden wij tot Christus geleid, niet door vlees en bloed, maar door de Vader en door de Heilige Geest; en ik weet niet, wat er goddelijks op wonderbare wijze in onze harten gegrift is, doordat wij gedoopt zijn door de Heilige Geest en door het vuur, verwijderd van opgeblazenheid en vervuld met standvastigheid, zodat wij tegen de Samaritaanse zeggen, zoals ons de Evangelist

leert: “Wij geloven niet meer om uws zeggens wil; want wij zelf hebben hem gehoord, en weten, dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld.” Alzo getuigt de Geest van God in onze harten, dat door de vier Evangelisten en door de apostelen Paulus, Jakobus, Petrus en Judas ons het Evangelie geschreven en meegedeeld is, en dat de boeken van het Nieuwe Testament, die wij lezen, de ware leer der zaligheid bevatten. Wij zeggen, wat wij weten, en onze wetenschap is waar, niet afkomstig van de mens, maar van de zalving, dat is te zeggen, van de Heilige Geest, Die ons onderwijst, volgens hetgeen de apostel Johannes zegt in het 2de hoofdstuk van zijn eerste algemene zendbrief: “En de zalving, die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van node, dat iemand u lere, maar gelijk dezelve zalving u leert van alle dingen, zo is zij ook waarachtig, en is geen leugen, en gelijk zij u geleerd heeft, zo zult gij in Hem blijven.”

10. De heilige kerk Gods, altijd rustende op het Woord van God, was daardoor ondersteund door de Profeten voor de komst van Jezus Christus. Nadat Christus aan de wereld geopenbaard is, heeft Hij die kerk beschermd en onderhouden met het Woord van God. Nadat Christus opgevaren was naar de hemel, en de apostelen de Heilige Geest ontvangen hadden, hebben zij de kerk bewaard en bestuurd, en beproefden alles, wat zij de mensen voordroegen, aan het Woord van God. Alzo gedroegen zich deze grote personen, die door God uitverkoren waren, voor de grondlegging der wereld; en door het bestuur van de Heilige Geest hebben zij één en hetzelfde Evangelie verkondigd, met de bepaling, dat hij, die een ander Evangelie verkondigde, vervloekt zou zijn. Zij nu, die zich niet willen binden aan de canonieke boeken van de Bijbel en staande houden, dat hun gezag boven het Woord van God staat, en die de getuigenissen uit de heilige Schrift, ingebracht tegen hun instellingen, niet willen verstaan of aannemen, deze zijn ten enenmale te verwerpen; en men moet hun boze gevoelens niet toestemmen, voor zover zij geen leden zijn van de ware kerk, zoals de Heere zegt in het 8e hoofdstuk van het Evangelie van de apostel Johannes: “Wie uit God is, kent de woorden Gods; daarom hoort gijlieden niet, omdat gij uit God niet zijt.”

11. De vrome leraar Augustinus leert ons, dat de boeken van de voornaamste en achtbaarste godgeleerden, die men maar zou kunnen noemen, in geen dele te vergelijken zijn met de uitnemendheid van de heilige Schrift. Met dit gevoelen stemt de leraar Cyrillus in, als hij zegt: “Het beste zal zijn, niet veel te vragen naar de dardelheid van de tegensprekers, die wel zouden willen, dat wij onze zinnen verloren. Maar, het is veel belet, dat wij ons gedragen naar de rechte regel van het geloof, dat is te zeggen, naar de leer der apostelen; en men moet geen anderen gehoor geven dan hun, tegen wie wij zeggen kunnen: “Gij zijt het niet, die spreekt, maar de Geest des Vaders, die in u spreekt.”

12. De overzetters of uitleggers, die men doctoren of leraars noemt, die zorgvuldig de geschriften van redenaars, dichters en wijsgeren gelezen hebben, hebben zich soms laten verleiden, en zijn de dwalingen van hun meesters nagevolgd. Daarom behoort men, wat zij schrijven, niet voor artikelen van het geloof te houden, en moet men dit toetsen aan de toetssteen van het Goddelijke Woord; want er is geschreven, Jesaja 43 vers 27: “Uw eerste vader heeft gezondigd, en uw uitleggers hebben tegen Mij overtreden.” Verder, Jesaja 49 vers 17: “Uw zonen zullen zich haasten: maar uw verstoorders en uw verwoesters zullen van u uitgaan.”

13. De fabel van het vagevuur is voor het merendeel ontleend aan de Pythagorische en Platonische wijsgeren en aan de dichters. De verdediging van deze opgeraapte leugens vernietigt de leer van de vergeving der zonden, vertreedt met voeten het bloed van onze Heere Jezus Christus, Wiens kruis en lijden zij ook vernietigt, en verklaart zich tegen de leer der apostelen.

14. Het heilige sacrament des Avondmaals is door onze Heere Jezus Christus met waardigheid ingesteld, en door de apostelen en discipelen des Heeren en andere gelovigen enige eeuwen zorgvuldig onderhouden, zonder er iets in te veranderen. Men moet er echter wel op letten, dat in dit artikel, evenals in vele andere, door de vermetelheid van zekere lieden, die zich verbeelden dat hun alles was geoorloofd, het misbruik omtrent het avondmaal ontstaan is. Indien de apostel zelf niet meende, dat hij deze zaak moest aanroeren, zien wij zeer goed, hoe andere mensen zich daarvan hadden moeten onthouden; want de Apostel zegt, 1 Kor. 11 vers 23: “Want ik heb van de Heere ontvangen, hetgeen ik ook u overgeleverd heb “

15. Het kan ook zijn, dat in de tijden der onwetendheid en bijgeloof, enige dwalingen zijn ingeslopen in de openbare of bijzondere gebeden. Daarom, gij dienaars des Heeren, zorgt, dat deze heilig, zuiver en Evangelisch zijn, en dat de meest onwetende lieden leren goed te bidden. Hiertoe moeten ons de woorden van de apostel Jakobus opwekken, in het 4e hoofdstuk van zijn brief: “Gij bidt,” zegt hij, “maar ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt.”

16. De ongebondenheid der bisschoppen en priesters is onverdraaglijk. De keizers en koningen hebben hun grote voorrechten geschonken, opdat hun leven in onschuld en heiligheid als lichten zou schijnen in de gemeenten, doch hun vele aardse vermogens hebben hen in de afgrond van velerlei kwaad geworpen, zonder zich te laten bedwingen door de burgerlijke wetten. En, aangezien zulke voorrechten geschonken zijn om goede en rechtvaardige redenen, mag men die nu om wettige redenen terug nemen en verbreken. Wat de plaatsen uit de Heilige Schrift aangaat, die de priesters aanhalen, om daarmee hun instellingen te bevestigen, teneinde niemand hen zou kunnen beschuldigen, veroordelen noch straffen, ja hen zelfs niet voor de wereldlijke rechters zou kunnen roepen, deze strekken nergens anders toe dan om de waarheid te onderdrukken, en om die in leugens te veranderen; want zij schrijven zich vele dingen toe, die gesproken zijn door onze Heere Jezus Christus, en andere zaken, die gericht zijn tot alle christenen, eigen, zij zich alleen toe. Zij hebben een grote vertoning van woorden, die niet veel meer te beduiden hebben dan oude-vrouwenpraat. Daarom mogen de keizer, de koningen, vorsten en christelijke overheden de vrijheden en voorrechten, hun geschonken, terugnemen en vernietigen, aangezien deze bedriegers der mensen die zo geruime tijd hebben misbruikt. Zij behoren een geschrift te doen uitgeven, waarbij het allen christenen geoorloofd is deze geestelijken te verjagen, die niet waardig zijn die naam te dragen, wegens hun misdaden en bedriegerijen, en in hun plaats mannen aan te stellen, die zuiver in de leer en heilig in leven zijn, opdat de Geest der waarheid, Die de Heere aan zijn volk schenken zal, uit de tempel verdrijve de kopers en verkopers, en omsmijte de tafels der wisselaars en de stoelen der kooplieden.

17. Deze moet men geen kettters of scheurmakers noemen maar ware, katholieke christenen, die vast geloven, dat de kerk van God gebouwd is op de steen Jezus Christus. Indien de pausen in dit gevoelen hadden volhard, zouden er minder

misbruiken in de kerk bestaan. Immers, toen zij eenmaal van deze gevoelens waren afgeweken, en de mening aankleefden, dat de kerk van Christus gebouwd is op een steen, die Petrus is genaamd, en daarom, volgens hun mening, op de pausen en hun instellingen, was er geen prooi uit te denken, die vrij bleef van hun bloedige en hebzuchtige klauwen. Hebben zij niet voorgewend, dat alles hun geoorloofd was? Opdat eindelijk zou vervuld worden de voorspelling van de profeet Jeremia, die zegt: “Uw schrikkelijkheid heeft u bedrogen, en de trotsheid uws harten, gij die woont in de kloven der steen rotsen; die u houdt op de hoogte der heuvelen! Mijn volk waren verloren schapen, hun herders hadden hen verleid” (Jer. 40:16; 50: 6).

18. Al hebben ook enige schrijvers van beroemde naam beweerd, dat de kerk van God gebouwd is op de steen Petrus, daarom hebben nochtans de pausen geen groter voorrecht dan andere bisschoppen. Die woorden waren met algemene liefde gericht tot de apostel Petrus, wiens voetstappen en leven zij niet hebben nagevolgd, zoals ons hun leven wordt beschreven in de Handelingen der apostelen. En, wat zijn leer aangaat, vervat in zijn brieven, die hebben de pausen vertrapt en verdraaid, zodat zij veel meer de naam van verdraaiers en vertreders, dan van navolgers van Petrus verdienen, die zeer juist voorzegde, ‘dat de weg der waarheid door zulk volk zal gelasterd worden; en door gierigheid zullen zij, met gemaakte woorden, gewin van ulieden zoeken.’

19. De apostel zegt, Rom. 1, vs. 18: “De toorn Gods wordt geopenbaard van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der mensen, als die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden. Omdat hetgeen van God kennelijk is, in hen openbaar is, want God heeft het hun geopenbaard.” En al hebben deze ook geweten, dat de Heere Jezus ons is geworden wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, zij hebben Hem nochtans niet geprezen of gedankt, maar zijn verijdeld geworden in hun harten; hun onwijs hart is verduisterd geworden en zij hebben de eer van de Zoon van God gegeven aan levenloze dingen, en zich daarvoor neergeworpen en die aanbeden. Daarom heeft God hen overgegeven tot schandelijke bewegingen, zodat zij dingen gedaan hebben die niet betamen, volgens de voorspelling van de Heilige Geest door de mond van de apostel. Bedenkt nu wel, dat de gramschap Gods uitgestort is over de goddeloosheid der mensen. Let er eens op, of de pausen en hun onderdanen, die de waarheid Gods te onder hebben gehouden in ongerechtigheid, niet naar het leven zijn geschilderd in de woorden van de apostel Paulus, die hen in 2 Tim. 3 vers 2, 3, 4, 5 nog uitvoeriger tekent, als hij zegt: “Want de mensen zullen zijn liefhebbers van zichzelf, geldgierig, laatdunkend, hovaardig, lasteraars, de anderen ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, achterklappers, onrustig, wreed, zonder liefde lot de goede, verraders, roekeloos, opgeblazen, meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods; hebbende een gedaante van godzaligheid, maar die de kracht ervan verloochend hebben.” Doch zij zullen voortaan hun toestand niet op die wijze meer kunnen bevorderen, omdat hun dwaasheid genoegzaam aan ieder zal bekend zijn.

20. De kwade gewoonten en misbruiken moeten door een openbaar geschrift vernietigd worden, want hieruit vloeien de Bacchusfeesten, de spelen vol brooddronkenheid en ongebondenheid en de afgoderij voort. Nu behoeft er niets meer hij te komen, want de menselijke zwakheid, verleid door de listen van de satan, heeft de afgestorven heiligen als goden voorgesteld, die voor alle ziekten raad weten; zo zelfs, dat heden in de St. Pieterskerk te Rome de koortsen worden afgebeden in de

naam van de maagd Maria. En door toelating van de paus hebben de viervoetige dieren enige heiligen gekregen als patronen en genezers. De hoererij blijft ongestraft, de slechte vrouwen worden in het openbaar toegelaten, en in vroeger jaren vond men er te Rome meer dan tienduizend. De priesters ontvangen belasting van het schandelijk bedrijf van deze lichte vrouwen, zoals zij ook van de Joden acht ten honderd ontvangen, opdat deze de toestemming zouden hebben geld te lenen met zulk een grote woeker als zij slechts kunnen krijgen. De tirannische belastingen, de geweldige heerschappij, de verraderijen, het kopen en verkopen van kerkelijke bedieningen en andere schandalen, heersen derwijze in de stad Rome, dat allen, die door de Geest van God gedreven worden, voor de poorten van het hof te Rome geschreven zien: “Het grote Babylon, de moeder der hoererijen en der gruwelen der aarde.” Openb. 17, vs. 5.

Aangezien nu de pausen en hun aanhangers zoveel gruwelen, misbruiken, schandalen en eigenlijke overtredingen hebben ingevoerd, en dat er reden bestaat om over deze dingen te oordelen, zo moeten zij het vonnis daarover niet uitspreken. Want indien men hun gevoelens moet toegedaan zijn, zo weet ieder, dat wij bevoegd zijn, zoals wij altijd waren, over deze dingen uitspraak te doen, zo lang het oordeel van hun zinnelijkheid heeft afgehangen. Wat meent gij, dat zij nog heden anders verlangen, dan hun bevelen te zien bevestigen door een grote vergadering van vorsten en volken, om alzo stof en as te bereiden, dat zij in de ogen der grote heren werpen, teneinde hun ogen daarmee te verblinden; zo zelfs, dat zij in weinig jaren alle Goddelijke en menselijke wetten met voeten zouden treden, om met geweld aan te vallen op allen, die zich tegen deze ongebonden geestelijkheid zouden durven stellen. Meent gij, dat zij gestegen zijn tot wereldse heerlijkheid en uiterlijke praal, om het minste van hun vermetelheid te laten varen? Of dat zij iets zouden willen afleggen van hun grote inkomsten en ongebonden dartelheid? Wij, die zo dikwerf hebben ondervonden, dat deze lieden van gierigheid branden, en gedoopt zijn als in het slijk van de satan, weten wij niet, wat deze muiters in hun schild voeren, die door zo vele stormwinden worden verdreven? De apostel zegt: “Want de aarde, die de regen, menigmaal op haar komende, indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt, voor degenen, door welke zij ook gebouwd word, die ontvangt zegen van God. Maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk, en nabij de vervloeking, welker einde is tot verbranding.”

Aangezien de bisschoppen en andere geestelijken zo bedorven zijn, dat zij de gruwelen zien heersen te midden van de heilige plaatsen, zo moeten wij vluchten naar het gebergte. En wij zullen vluchten onder uw hoede, Jezus Christus, en wij zullen onze toevlucht nemen tot de bergen der christelijke vorsten. Door deze getuigenis bidt uw ootmoedige dienaar allen, die invloed hebben op het volk van God, en op wie alle naties de ogen gevestigd hebben, overdenkende de tweede toekomst van onze Heere en Rechter Jezus Christus, deze zaak met ijver te willen behartigen. De Heere Jezus, Die een waarachtig getuige is, het beeld des Vaders, en in Wie geen duisternis is, zal in ulieder hart schrijven. O, vorsten leent u toch tot deze dienst, die ulieder grootheid waardig is. In steden en provinciën kunt gij gemakkelijk bevoegde personen kiezen, om over deze zaken te oordelen, personen die God vrezen, die de Profeet Joël, hoofdstuk 2 vers 16 “kleinen en zuigelingen,” noemt; niet zulken, die zich groot achten, en geestelijken willen genoemd worden, niet die bedorven zijn door gierigheid, geen hovaardigen, geen aannemers des persoons, maar zulke mannen, wier heilig leven en geleerdheid ulieden zal tonen, dat zij mannen Gods zijn; mannen die u aanbevolen worden, mannen, die God, Welke u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht des Evangelies, voor Zich bestemd heeft voor de grondlegging

der wereld; mannen, voor wie Christus in de dood is overgeleverd, opdat Hij hen zou heiligen, door hen te reinigen, door de afwassing van het water in t'iet Woord des levens, opdat Hij hen voor zich zou laten verschijnen als een volk zonder smet.

Niemand twijfele er aan, of deze mannen, die door de kerk van God voor de algemene welvaart verkozen zijn, niet zouden kunnen oordelen over de vreselijke gruwelen en verdorvenheid der bisschoppen, die zo groot zijn, dat men nooit iets dergelijks gehoord of gezien heeft. Deze bisschoppen, van wie de meesten tot grootheid gestegen zijn, en wat ik hier zeg, zeg ik tot grote smart en droefheid mijns harten, door schandelijke handelingen, de andere door het kopen van kerkelijke bedieningen, en door geld, opdat de inkomsten der pausen daardoor zouden toenemen en vermeerderd worden; anderen weer, die gekocht zijn als om slaven te zijn van deze opgeblazen pausen, in wier keukens zij vet geworden, en door hun meesters tot grote rijkdommen gestegen zijn; deze allen zijn genoopt om hun schouders te krommen, om het pauselijke juk van talloze gruwelen te dragen.

Enige vreedzame mannen, die tot de bisschoppelijke waardigheid gestegen zijn, zult gij gemakkelijk daaraan het kennen, dat zij de christelijke bedoelingen ondersteunen, en bidden voor hen, die daartoe gekozen zijn, dat de Heilige Geest hun tong besture, opdat de ware kerk, vervuld van de Heilige Geest, acht geve op de ware bisschoppen, en de verkeerde hoop der pauselijke bisschoppen die herinneren aan de woorden, die de Heere gesproken heeft door de mond van zijn Profeet Ezechiël, hoofdstuk 34, vs. 2b 10: “ Wee de herderen Israels, die zichzelf weiden! Zullen niet herders de schapen weiden? Gij eet het vette, en bekleedt u met de wol, gij slacht het gemeste, maar de schapen weidt gij niet. De zwakken sterkt gij niet, en het kranke heelt gij niet, en het gebroken verbindt gij niet, en het weggedrevene brengt gij niet weer, en het verloren zoekt gij niet; maar gij heerst over hen met strengheid en met hardheid. Alzo zijn zij verstrooid, omdat er geen herder is; en zij zijn al het wild gedierte des velds tot spijs geworden, omdat zij verstrooid waren. Mijn schapen dolen op alle bergen en op allen hoge heuvel, ja mijn schapen zijn verstrooid op de gehele aardbodem; en er is niemand, die er naar vraagt, en niemand die ze zoekt. Daarom, gij herders! hoort des Heeren woord. Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere Heere, zo Ik niet, omdat mijn schapen geworden zijn tot een roof, en mijn schapen al het wild gedierte des velds tot spijs geworden zijn, omdat er geen herder is, en mijn herders naar mijn schapen niet vragen; en de herders zichzelf weiden, maar mijn schapen niet weiden; daarom, gij herders! hoort des Heeren woord. Alzo zegt de Heere: Heere: Ziet, ik wil aan de herders, en zal mijn schapen van hun hand eisen, en zal ze van het weiden der schapen doen ophouden, zodat de herders zichzelf niet meer zullen weiden; en Ik al mijn schapen uit hun mond rukken, opdat zij niet meer tot spijs zullen zijn.”

Indien de christelijke vorsten zich niet tegen deze valse bisschoppen en geestelijken verzetten, maar hun alles toelaten, zal de kerk van God de les van de profeet zingen tegen die verleiders, die alle provinciën van de christenen besmet hebben door hun gruwelen, misbruiken, domheden, verleidingen, kwade handelingen, schandalen en talloze boosheden, wat ik Aonius Palearius verklaar, getuig en verzeker, die sinds enige jaren hartelijk naar de dag gewent en gewacht heb, waarop ik mijn broeders gepast vermanen en bidden kon, niet uit een kwaad hart, wat God weet, maar uit liefde tot de waarheid en tot eer van God, om het ware christelijke en apostolische geloof voor te staan, waarvan ik getuigenis heb afgelegd in de bovenstaande twintig artikelen, waarvan ik geloof nog meer uitvoerige verklaring te doen, als de tijd en de plaats dit zullen mogen vereisen; en ik ben bereid mijn leven te verliezen voor de bescherming van deze waarheid, wanneer dit dienen kan tot een zegel van mijn

belijdenis. Indien nu iemand misprijst of later afkeuren zal, wat ik gezegd heb met een zuiver gevoel en heilig geweten, wie het ook wezen mag, die daag ik uit, om in persoon te verschijnen, binnen drie dagen voor de rechterstoel van Jezus Christus, Koning van alle volken en tijden, tot welke Koning ik hen oproep, opdat zij de beschuldiging verantwoorden, waarmee zij mijn getuigenis verwerpen.

Het is niet Aonius, die dus spreekt, maar Hij, Die mij moed geeft tot het goede, Die mij beveelt, dat ik Hem tot getuige roep, en van Wie ik getuigenis geef, te weten, Jezus Christus, de Zoon van God, Rechter van levenden en doden.”

Indien wij ook in handen hadden kunnen krijgen zijn onderzoeken en antwoorden, gegeven in de gevangenis te Milaan en te Rome, alsmede de brieven van deze uitnemende martelaar, dan zouden wij die ook hier hebben bijgevoegd. Doch de vijanden der waarheid hebben die zo verduisterd en verborgen, dat zij ons nog niet ter hand konden gesteld worden.

PS. De brieven waarover Van Haamstede spreekt volgen hieronder

De brieven door Paleario kort voor zijne terechtstelling geschreven aan zijn vrouw en kinderen.

Mijne geliefde vrouw,

Ik wilde wel, dat mijne vreugde voor u geen oorzaak van droefheid, en dat het geluk, dat mij wacht, geen bron van tranen voor u was. De ure is gekomen om dit leven te verlaten, om voor mijn Heere, mijn Vader en mijn God te verschijnen. Ik scheid met even grote vreugde als wanneer ik tot de bruiloft van de Zoon des groten Konings ging. Altijd heb ik mijn Heere gebeden om mij deze genade in Zijn oneindige barmhartigheid en goedheid te bewijzen.

Daarom, mijne geliefde vrouw, moet de wille Gods en mijn tevredenheid u goede moed doen houden. Gij zijt veel verplicht tegenover uw verweesde familie, die mij overleeft. Houd ze staande, leid ze in de vreze Gods. Wees hun tegelijk vader en moeder. Ik ben thans slechts nog een nutteloze grijsaard van zeventig jaren. Onze kinderen moeten door hun deugd en door hun vlijt zichzelf genoeg zijn. Moge God de Vader, moge onze Heere Jezus Christus en de Heilige Geest met u zijn.

Uw man,

AONIO PALEARIO

ROME den 3 juli 1570.

Mijne geliefde kinderen,

De voorkomendheid der heren om mij heen verloochent zichzelf niet in de laatste ure, waarin ik mij bevind; zij veroorloven mij aan u te schrijven. Het behaagt God mij op zulk een wijze tot Zich te roepen, die u misschien hard en pijnlijk zal toeschijnen. Wanneer gij echter goed bedenkt, dat ik deze beproeving met overgave, ja zelfs met vreugde aanvaard, dan zult gij u gemakkelijker aan Zijn wil onderwerpen.

Ik laat u na, als vaderlijk erfgoed: vlijt en deugd met het weinige vermogen, dat u nog overig is.....Voedt uw jonge zuster op, zoals God u leiden zal.

Groet Aspasia en Aonilla, mijn geliefde dochters.

Mijn ure nadert. Moge de Heilige Geest u troosten en beschermen!

Uw vader,

AONIO PALEARIO

ROME den 3 Juli 1570.

OVER DE WELDAAD VAN CHRISTUS DE GEKRUISIGDE VOOR DE CHRISTENEN

INLEIDING

Op de laatste bladzijde van dit boekje zegt de schrijver, *dat de leer van de rechtvaardiging uit het geloof is bestreden en ten allen tijde zal bestreden worden door zulke christenen, die Joodse harten in zich omdragen*. Daarom zal een nieuwe uitgave van dit kostelijke boekje, ook in de tijd waarin wij leven zeker niet overbodig zijn. Het valt wel niet te ontkennen, dat de tegenstellingen enigszins anders zijn, sinds de dagen van de reformatie. Immers werd toen de zaligheid niet alleen toegeschreven aan het geloof in de verdiensten van Jezus Christus, maar ook aan de goede werken van zichzelf, en van de heiligen. Zó is het nog in de Roomse Kerk. Maar in de kerken van de reformatie, zowel Lutherse als Gereformeerde, van de tegenwoordige tijd, is de Joodse zuurdesem ook weer zodanig doorgedrongen, dat niets meer van de oude luister van de reformatorische leer overgebleven is, dan de schone Belijdenisschriften. Waar men de zaligheid, al is het dan ook bedekt, niet toeschrijft aan hetgeen uit de mens voortkomt in de vorm van werkzaamheden, enz. daar vindt men een verkapt Remonstrantisme, dat zich bedient van gereformeerde termen. Men zegt daar wel: „door het geloof alleen”, maar steunt hierbij slechts op een geloof, dat de werkingen van de natuur niet te boven gaat. Men spreekt wel van *de noodzakelijkheid van de wedergeboorte*, maar weet *een geboorte uit de bloede, uit de wil des vleses en uit de wil des mans* niet meer te onderscheiden van *een geboorte uit God*. Zij, die zich bij uitstek Gereformeerd noemen of voorgeven verdedigers te zijn van de reformatorische Belijdenisschriften, ontzien zich dikwijls niet om in de toe-eigening van de waarheden, die zij voorstellen, hun Joodse of zo men wil Paapse gezindheid te openbaren. Het is toch geen geheim, dat men leert, dat er zaligheid mogelijk is zonder 'de zaak' (de rechtvaardigmaking) deelachtig te zijn. Ja, men is zó ingenomen met zichzelf, dat men op de vaders, die de zuivere leer in alle eenvoudigheid voorstelden, als op beginnelingen neerziet, wie het maar al te zeer aan licht ontbrak. Waar echter een uiterlijk vasthouden aan de leer gevonden wordt, daar past het getuigenis: „Daar is geen vreze Gods voor hun ogen.” Geen bukken onder de Wet van Hem, „Die woont in de hoogte en in het heilige en bij dien, die van een verbrijzelde en nederige geest is.” Vandaar een bedekt Evangelie.

We kunnen daarom met vrijmoedigheid zeggen, dat het getuigenis van Paleario, in dit geschrift, ook geldt voor onze tijd. Alleen wordt er nu niet zo naar gesnakt als in de tijd waarin hij leefde.

Het verschijnen van dit geschrift was voor vier eeuwen een gebeurtenis. In 1542 werd het voor de eerste maal gedrukt te Venetië in Italië. Vele malen werd het herdrukt, ook in andere plaatsen. Het aantal dat in omloop geweest is, is in die tijd geschat door Vergerio op 40.000. Juist omdat het zich verre hield van een hatelijke en vijandige gezindheid tegen de heersende geestelijkheid, werd het te meer op prijs gesteld. In de naaste omgeving van de Paus waren namelijk mannen, die de nieuwe leer niet vijandig waren. We noemen de kardinalen Contarini. Morone en Pole. Morone bevorderde zelfs ijverig de verspreiding van het boekje. Ook werd het vertaald in andere talen. Spoedig verschenen scherpe weerleggingen, in het bijzonder van Fra Ambrogio Catarino, die het de brandstapel waardig keurde. De Godvrezende Engelse koning Eduard VI dacht er anders over. De „Beneficia” was zijn meest geliefde lectuur.

Onder de titel: „*Del beneficio di Giesu Christo crocifisso, verso i Christiani*” verscheen het zonder de naam van de schrijver Er is echter alle reden om aan te nemen, dat Aonio Paleario, hoogleraar in de klassieke letteren te Sienna de schrijver was. Hij was een sieraad van de hogeschool en muntte uit zowel door zijn grote kennis van de oudheid, als door zijn dichters- en redenaarstalent. Maar boven alles bezat hij de kennis van een Drieëenig God, welke toch alle wetenschap te boven gaat. In een brief vertelt Paleario (Opera edit Hallbauer, 1728, p. 519).

Toen men mij op zekere dag vroeg: „wat het eerste middel was door God aan de mens gegeven om zalig te worden”, antwoordde ik: „Christus”. Daarna vroegen zij mij: "Welk is het tweede?" waarop mijn antwoord was: „Christus”. Zij vervolgden: En het derde?" Mijn antwoord bleef: „Christus”.

Het kon dan ook niet uitblijven of de vrijmoedige man haalde zich spoedig de haat van vele monniken en priesters op de hals, die slechts naar een gelegenheid zochten om hem aan te kunnen klagen. Door allerlei valse beschuldigingen, gelukte het hun eindelijk een proces uit te lokken. De aanklagers wilden niets anders dan zijn veroordeling en weigerden daarom zelfs tegenover hem te getuigen. Door een van de getuigen werd aan de aartsbisschop Francesco Bandini overgegeven de verhandeling over „den dood van Christus” (ongetwijfeld de „Beneficie”).

Paleario aarzelde geen ogenblik zich als de auteur ervan te erkennen en wees de beschuldiging, wegens de voorkomende ketterijen daarin, moedig van de hand. „Hoe”, riep hij o.a. uit, „zie ik mij aangeklaagd, gedagvaard, verfoeid, bijna niet een oordeel des doods getroffen wegens een geschrift, dat toegewijd is aan de lofprijzing van Christus?” (Oratio pro se ipso, p. 105). Alleen uit deze woorden kan men al opmaken, dat Paleario inderdaad de auteur geweest is, maar later komt dit nog duidelijker uit in zijn verdedigingsrede voor het hoge gerechtshof. Daar zegt hij:

“Wie zou het geloven? Er zijn zulke verharde, zulke harteloze mensen, mensen, die zo gereed zijn, om iemand aan te klagen en die de meest onschuldige handelingen als misdaden bestempelen, zodat men het niet behoeft te wagen voor hen ongestraft de heerlijkheid van Christus, de Oorsprong vat alle heil, de Koning van alle volkeren, te roemen. Omdat ik in dit jaar in de Toscaanse taal een boek schreef, waarin ik de weldaden roemde, welke zich door de dood van Christus over het gehele menselijke geslacht uitbreiden, maakt men daaruit een reden om mij voor de rechtbank aan te klagen. Kan men iets uitdenken dat nog hatelijker is? Ik zeide: Daar Hij in Wie de Godheid woont met zoveel liefde Zijn bloed heeft vergoten om ons te verlossen, mogen wij niet meer twifelen aan de Goddelijke barmhartigheid, maar moeten wij een volkomen vrede en een volkomen rust genieten. Gestaaft met de heiligste documenten van de oudheid, verzekerde ik, dat hij, die zijn blik richt op Jezus Christus, de Gekruisigde, op Zijn beloften vertrouwt en zijn hoop op Hem alleen vestigt, van Hem de vergeving zijner zonden ontvangt, de verlossing van alle ellende, omdat Hij onze hoop niet kan beschamen. En zie, deze dingen schenen die twaalf onmenselijke monsters (want ik kan ze niet met de naam van mensen aanduiden) zó verschrikkelijk, zó afschuwelijk, dat zij allen eenstemmig verklaarden, dat de auteur tot de brandstapel moest worden veroordeeld! Wanneer ik voor deze belijdenis (want ik zie mijn geschrift veel meer aan als een getuigenis, dan als een boek) deze straf moet ondergaan, dan zou mij, mijn heren, niets gelukkigers kunnen overkomen. In een tijd als die waarin wij leven geloof ik, dat geen christen op zijn bed moet sterven. Wat schaadt het te worden aangeklaagd, in de kerker geworpen, met roeden gegeseld, opgehangen, in een zak genaaid, voor de wilde dieren of in de vlammen te worden

geworpen, wanneer door zulke martelingen de waarheid steeds meer in het volle daglicht treedt?" (Opera p. 101-102).

Het is niet bekend, dat in Italië destijds een soortgelijk boekje verschenen is, zodat Paleario dus zonder twijfel de auteur moet zijn. Laten we echter nog verder zijn rede beluisteren. Zich tot zijn tegenstanders richtende, zegt hij in dezelfde rede: „Gij klaagt mij aan, dat ik dezelfde inzichten heb als de Duitsers? Welk een lichtvaardige beschuldiging! Bedoelt gij daarmee alle Duitsers? Zijn zij alle verkeerd? En wanneer gij uw beschuldiging beperkt tot de theologen, is zij dan eerlijk? Heeft Duitsland geen voortreffelijkste theologen? Hoe kan men echter, gezien de grote verscheidenheid van de meningen, waardoor zij gescheiden zijn, mij aanklagen, dat ik met hen gemene zaak zou hebben gehad; is dat niet een nietszeggende aanklacht? Toch heeft uw aanklacht, hoe nietig zij ook schijnt, haar verborgen angel, welke haar venijn verspreidt. Onder de Duitsers verstaat gij zonder twijfel Oecolampadius, Bucer, Erasmus, Melancton, Luther, Pomeranus en anderen, die men onder verdenking van ketterij gebracht heeft. Maar er is voorzeker geen theoloog onder ons, die zo bekrompen is dat hij niet zou moeten toegeven, dat hun geschriften waarheden bevatten, welke de hoogste lof waardig zijn; met evenveel geleerdheid als getrouwheid uiteengezet, gestaafd met aanhalingen ontleend aan de vaders, die ons de leer des heils hebben nagelaten, of aan die verklaringen van de Griekse of Latijnse Kerk, waarvoor wij, al kunnen ze niet vergeleken worden met de grondzuilen van de eerste kerk, toch eerbied mogen hebben. Hiertoe behoren: Origenes, Chrysostomus, Cyrillus, Ireneus, Hieronymus en Augustinus, die gij dan toch evengoed moet aanklagen; ik heb mij hen tot voorbeeld genomen.”

Zo gaat hij nog verder en stelt dan zijn geboorteland Italië tegenover Duitsland. Hij waagt het om de uitspraken van het heilige Officium (geloofsrechtbank) te vergelijken met een zwaard, dat voortdurend zweeft boven het hoofd van de auteurs van boeken en onophoudelijk dreigt deugd, geloof en het vrije onderzoek te vernietigen. Hij stelt de vraag: „Hebben wij het treurige lot van Ochino niet toe te schrijven aan de woede van deze onwetende en bloeddorstige mensen?” Deze monnik eertijds biechtvader van paus Paulus III had moeten vluchten naar Geneve toen hij zich zag prijsgegeven aan de razernij van zijn vijanden. Hij werd daar leraar van de Italiaanse vluchtelingen. Zijn preken, die in Geneve het licht zagen, werden gretig gelezen in Italië. Spoedig werd echter het lezen hiervan streng verboden en vervolgd door de Inquisitie.

De indrukwekkende rede van Paleario maakte een diepe indruk op zijn rechters, hij werd dan ook vrijgesproken. Maar het is te begrijpen, dat de woede van zijn vijanden hierdoor verdubbeld werd. Zijn vrienden wisten hem echter te bewegen om zich uit de openlijke strijd wat terug te trekken en Sienna te verlaten.

In de volgende elf jaren, waarin hij professor was te Lucca, liet hij slechts weinig van zich horen, maar het lijden bleef hem niet bespaard. De tegenwerking aan de universiteit moede, legde hij zijn ambt in 1554 neer, om zich geheel aan de theologische studiën te wijden. „God te kennen. Hem te dienen, dat is het doel van het leven ... Er is geen noodzakelijker voedsel voor de ziel, dan de betrachtting van de Goddelijke dingen.” Waren woorden uit zijn laatste redevoering aldaar.

In 1555 nam hij een beroeping aan als hoogleraar naar Milaan. Daar schreef of voleindigde hij zijn meest bekende werk „Actio in Pontifices Romanos et eorum asseclas” (Opera p. 227 tot 438) (*De klachten over de Roomse Pausen en hun aanhangers*). Hij vertrouwde het alleen toe aan enige zijner vrienden als zijn nalatenschap. Eerst in 1606 werd het voor het eerst te Leipzig uitgegeven.

De 20 artikelen, die in het eigenlijke boek breder worden ontwikkeld, worden gevonden in „*De Historie van de martelaren*”, die velen van de lezers wel zullen kunnen nalezen.

In het negende artikel zegt hij o.a. (Opera p. 235): Zij vragen ons hoe wij weten, dat deze boeken van de Bijbel canoniek zijn, en wie ons gezegd heeft, dat Christus de Zoon van God is? Naar het voorbeeld van de Samaritanen zeggen wij (Joh. 4), dat wij in de gemeente van Christus en zijn boeken hebben horen spreken; maar, zoveel de onbegrijpelijke verborgenheid van God aangaat, worden wij tot Christus geleid, niet door vlees en bloed, maar door de Vader en door de Heilige Geest. En ik weet niet wat er goddelijks op wonderbare wijze in onze harten gegrift is, doordat wij gedoopt zijn door de Heilige Geest en door het vuur, verwijderd van opgeblazenheid en vervuld met standvastigheid, zodat wij tegen de Samaritaanse zeggen, zoals ons de Evangelist leert: „Wij geloven niet meer om uws zeggens wil; want wijzelf hebben Hem gehoord en weten, dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker van de wereld.”

Alzo getuigt de Geest van God in onze harten, dat door de vier Evangelisten en door de Apostelen Paulus, Jacobus, Petrus en Judas ons het Evangelie geschreven en medegedeeld is, en dat de boeken van het Nieuwe Testament, die wij lezen, de ware leer van de zaligheid bevatten. Wij zeggen wat wij weten en onze wetenschap is waar, niet afkomstig van de mens, maar van de zalving, dat is te zeggen van de Heilige Geest, Die ons onderwijst volgens hetgeen de Apostel Johannes zegt in het tweede hoofdstuk van zijn algemenen zendbrief. „En de zalving, die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van node, dat iemand u lere, maar gelijk deze zalving u leert van alle dingen, zo is zij ook waarachtig, en is geen leugen, en gelijk zij u geleerd heeft, zo zult gij in Hem blijven.”

In het slotwoord van dit werk verklaart hij zich bereid zijn getuigenis met de dood te verzegelen, waarvan hij wel een voorgevoel zal hebben gehad. Ja, hij scheen daarnaar te verlangen, zoals uit een brief aan een van zijn leerlingen (Basilius Amerbach) is te lezen. Hij schrijft daar: „Door de gelovige aanschouwing van het lijden van Christus en door de voorbeelden van de heiligen geworden ons vertroosting, die deze naam werkelijk waardig zijn. Wat betekenen bovendien al onze moeiten en bezwaren, welke slechts een korte dag duren in vergelijking met het lijden van de „Man van smarten”, van Hem, Die vrijwillig de kruisdood op Zich nam om de wereld te verlossen? Roept Hij ons, Hem op deze weg te volgen? Hij is ons daarop voorgegaan. Hij is verschenen, de overste Leidsman van de volkeren en heeft de overwinning behaald over al onze vijanden. Midden door de vlammen van de brandstapel, door de stenenregen van de steniging en de kwellingen van de meest afschuwelijke dood wijst hij ons de weg ten hemel! ...Waarom dus zuchten over de beproevingen, die ons worden opgelegd, waarom ons lot beklagen, wanneer wij door bittere ervaring weten dat alles om ons heen verandert, dat alles om ons heen vergaat? O, dood, hemelse bevrijder! Zullen wij aarzelen om onze handen naar u uit te strekken, wanneer gij nadert om de laatste band van het land van de vreemdelingschap te verscheuren?”

Paleario's verlangen werd vervuld. Paus Pius V, in 1566 als Paus gekozen, legde een fanatieke ijver aan de dag in het vervolgen van de ketteren. De Inquisitie te Milaan legde de hand op een uitgave van zijn brieven en redevoeringen, welke te Bazel waren verschenen. Ook zijn reeds vermelde verdedigingsrede, voor meer dan 20 jaren gehouden, kwam daarin voor, zodat een aanklacht niet uitbleef. Een jaar daarna moest hij zich voor de hoogste rechtbank van de Inquisitie te Rome verantwoorden; het was in het jaar 1568. Hij was toen 66 jaar oud. Over de talrijke verhoren is weinig bekend,

alleen dat hij staande is mogen blijven De Roomse geschiedschrijver verhaalt, dat hij vele „vermete antwoorden” gaf, „welke een ketter verraden, die de strengste bestraffing verdiend. De hoofdpunten van de aanklacht vormden de rede te Sienna gehouden, waarin hij Ochino zo geprezen had, de verdediging van de Duitse reformatoren en de hevige uitvallen tegen de monniken. In het bijzonder wraakte men het gedeelte over het uitgeven. Van dit boekje, waarin hij de leer van de vrije genade Gods en van het alleen rechtvaardigende geloof in Jezus Christus verheerlijkte.

Na een scherp onderzoek stelde men de aanklacht vast, die inhield, dat hij het vagevuur loochende en de werkzaamheid van de gebeden voor de afgestorvenen; dat hij het kloosterleven belachelijk maakte; dat hij de rechtvaardiging alleen toeschreef aan de verdienste van Christus met uitsluiting van de werken en de door de kerk bevolen oefeningen. Men gebod hem te herroepen.

Hierop antwoordde hij zijn rechters met de volgende woorden: “Waartoe is het nodig, dat ik mij na al deze getuigenissen, die gij tegen mij hebt, nog verder inspan. Ik ben besloten het voorbeeld van de Apostel te volgen, die zegt: „Christus heeft voor ons geleden, ons een voorbeeld nalatende, opdat gij Zijn voetstappen zoudt navolgen. Die geen zonde gedaan heeft, noch daar is geen bedrog in Zijn mond gevonden. Die als Hij gescholden werd niet weder schold en als Hij leed niet dreigde, maar gaf het over aan Dien, Die rechtvaardig oordeelt.” Zo velt dan uw oordeel. Vervult uw plicht en verheugt door de veroordeling van Paleario zijn vijanden.”

De 15 October 1569 werd hij tot de galg en brandstapel veroordeeld, welke doodstraf eerst 3 Juli 1570 aan hem voltrokken werd.

Nog enkele bijzonderheden over dit boekje.

De oorspronkelijke Italiaanse uitgave scheen totaal vernietigd te zijn door de Inquisitie. Alleen bestonden er nog enkele exemplaren van vertalingen. In 1843 werd echter te Cambridge een Italiaans exemplaar gevonden. Het werd daarop opnieuw in de Italiaanse taal uitgegeven, terwijl er ook een vertaling verscheen in de Duitse taal van de hand van Tischendorf in 1855. Een Nederlandsche bewerking van deze Duitse vertaling verscheen in 1856 te Amsterdam bij A. Jager, deze uitgave komt thans nog hoogst zelden voor. De bewerking ervan bleek, na vergelijking met de Leipzigse en een andere vertaling, verschenen bij Steinkopf te Stuttgart, minder nauwkeurig te zijn. Onze uitgave is daarom nauwkeurig herzien en wat stijl en woordenkeus betreft hier en daar ook wat dichter bij de tegenwoordige Nederlandse taal gebracht. De inleiding is geheel opnieuw bewerkt en bevat thans meerdere bijzonderheden omtrent de auteur, welke o.a. geput zijn uit een levensbeschrijving van Paleario door Jules Bonnet.

B.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de erfzonde en 's mensen ellende.

Over de toestand der mensen vóór en na de val. Over het beeld en de gelijkenis Gods, waarnaar de mens geschapen is. Over de erfzonde. De mens zou uit zichzelf door de verdorvenheid van zijn natuur, zonder de genade Gods, allerlei grote zonden begaan.

Volgens de Heilige Schrift heeft God de mens geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis; het lichaam onvatbaar voor ramp en lijden, de ziel rechtvaardig, waarheidlievend, Godvruchtig, barmhartig en heilig.

Toen hij echter, overwonnen door zijn dorst naar kennis, van de door God verboden vrucht at, verloor hij dit evenbeeld - deze gelijkenis aan zijn Schepper; hij werd het gedierte gelijk en de duivel, die hem bedrogen had. - Nu toch werd hij, naar de geest, onrechtvaardig, bedriegelijk, wreedaardig, goddeloos, ja een vijand van God; terwijl hij naar het lichaam, vatbaar werd voor allerlei lijden en onderworpen aan duizenderlei bezwaren; hij werd niet slechts gelijk gesteld met het redeloze vee, maar zelfs nog dieper verlaagd.

En gelijk onze stamouders, indien zij Gode gehoorzaam waren geweest, hun gerechtigheid en heiligheid ons ten erfdeel zouden hebben nagelaten; zo is nu - ten gevolge van hun ongehoorzaamheid - hun ongerechtigheid, goddeloze zin en hun vijandschap tegen God overgeërfd op ons. Daardoor is het ons onmogelijk geworden, uit eigen kracht, God lief te hebben en naar zijn wil te wandelen; ja, wij staan tot Hem in vijandschap, - in vijandschap tot Dengene, Die als een rechtvaardig Rechter, de zonden straft, zonder dat wij hoop kunnen hebben op zijn ontfermende genade.

In 't kort, onze gehele natuur is door de val van Adam verdorven geworden, en gelijk zij vroeger verheven was boven die van alle andere schepselen, zo is zij thans aan allen onderworpen, terwijl zij aan duivel, zonde en dood dienstbaar en tot de straf van de hel veroordeeld is. Het onderscheidingsvermogen ging verloren; wat goed is, werd door de mens kwaad - wat kwaad is goed genoemd; de waarheid hield hij voor leugen, de leugen voor waarheid. Daarom zegt ook de Profeet: *Alle mensen zijn leugenaars* (Ps. 116: 11) en: *daar is niemand die goed doet.* (Ps. 14: 3).

Gelijk een machtig en gewapend vorst over zijn paleis, even rustig heerst de duivel over deze wereld; hij is haar vorst en heer geworden. Daar is geen taal bekend, waarin ook slechts het duizendste gedeelte onzer ellende kan worden uitgedrukt; want na door Gods eigen handen te zijn voortgebracht, hebben wij het beeld Gods verloren, en zijn, naar ons gehele zijn en wezen, de duivel gelijk geworden, daar wij gaarne doen wat hij wil, en een afkeer hebben van alles wat hem mishaaft. Daar wij nu de buit zijn geworden van een zo boze geest, zo is er ook geen zonde zo groot, waaraan niet ieder onzer zich gaarne zou overgeven, indien de genade Gods ons daarvoor niet bewaarde.

Dit gebrek aan rechtvaardigheid, en deze geneigdheid - deze vaardigheid tot alle ongerechtigheid en goddeloosheid, heet erfzonde. Wij dragen haar met ons om van de moederschoot af aan, waaruit wij als kinderen des toorns geboren werden; ze is afkomstig van onze ouders, en oorzaak en bron van al het verkeerde - van al de misdrijven, waaraan wij ons schuldig maken.

Willen wij daarvan nu bevrijd worden, en onze oorspronkelijke onschuld terug bekomen, willen wij de beelde Gods weer gelijk worden, zo is 't vóór alles nodig, dat

wij onze ellende gevoelen en erkennen. Want gelijk niemand, die niet gevoelt dat hij krank is, de geneesheer verlangt, en gelijk de kranke noch de voortreffelijkheid van zijn arts, noch de dank, dien hij hem schuldig is, erkent, zo hij niet de overtuiging heeft dat zijn ziekte hoogst gevaarlijk, ja dodelijk is; eveneens erkent niemand, die de ziekte zijner ziel niet gevoelt, de Heiland als de éنية Geneesheer daarvan en evenmin kan hij de voortreffelijkheid diens Heilands en de aan Hem verschuldigde dank erkennen, wanneer hij niet gekomen is tot bewustheid van de zwaarte van zijn schuld, en tot de overtuiging van het dodelijke van de krankheid, die door besmetting van onze eerste ouders op ons is overgegaan.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Hoe de wet van God gegeven is, opdat wij, door de erkenenis onzer schuld en van de onmogelijkheid van de rechtvaardiging uit de werken, zouden geleid worden tot de genade Gods en tot de rechtvaardiging uit het geloof.

Toen nu onze God, naar Zijn oneindige goedheid en barmhartigheid, Zijn eniggeboren Zoon ter verlossing van de ongelukkige kinderen Adams, in de wereld zenden wilde, en daarbij oordeelde dat het allereerst nodig was, hen tot bewustheid te brengen van hun diepe ellende, koos hij Abraham uit en beloofde hem in zijn zaad, alle volkeren op aarde te zullen zegenen, terwijl hij de nakomelingen van deze aartsvader als Zijn bijzonder volk aannam. Hij gaf hun nadat zij uit Egypte waren uitgetogen en van de dienstbaarheid Farao's verlost, door tussenkomst van Mozes de wet. Deze wet verbiedt de boze begeerlijkheid, en gebiedt God lief te hebben van ganser harte, van ganser ziel en met alle krachten. Dat wil zeggen, wij moeten al onze hoop op God stellen, wij moeten steeds willig en bereid zijn, voor Hem ons leven op te offeren, ieder lijden geduldig te dragen en ter Van zijn eer ons te ontdoen van al onze goederen en waardigheden; wij moeten liever in de dood gaan, dan iets, zij het ook t geringste, te bedrijven wat onzen God zou mishagen; en dit alles zijn wij verplicht te doen met de grootste blijmoedigheid en bereidwilligheid des harten. De wet gebiedt al verder dat wij onzen naaste zullen liefhebben als onszelf, terwijl zij als onzen naaste beschouwt alle mensen, van welken stand zij ook wezen mogen, zowel vrienden als vijanden. Zij wil dat wij steeds bereid zijn voor hen dat alles te doen, wat wij wensen zouden dat zij voor ons deden, en dat wij voor hetgeen van de naaste is evengoed zorgen als voor het onze.

Wanneer nu de mens in deze wet inziet als in een heldere spiegel, ontdekt hij al spoedig zijn krankheid en zijn onvermogen om de geboden Gods behoorlijk op te volgen en zijn Schepper de eer en de liefde te betonen, die hij Hem schuldig is.

- (1) Alzo bestaat de eerste taak van de wet daarin, dat zij de zonde kennen leert, wat dan ook door de heiligen Paulus in het derde hoofdstuk van zijn brief aan de Romeinen bevestigd wordt, terwijl hij op een andere plaats zegt: *Ik kende de zonde niet dan door de wet.* (Rom. 7: 7).
- (2) Een tweede taak van de wet is dat zij de zonde meerder doet worden. Vervreemd toch van de gehoorzaamheid aan God, en dienstknechten des duivels geworden, vol van verkeerde neigingen en begeerlijkheden, kunnen wij 't niet verdragen, dat God onze boze lusten tegengaat, en worden zij steeds meerder in gelijke mate als Hij ze tracht te stuiten. Vandaar zegt de heilige Paulus: dat de zonde bovenmate werd zondigende (Rom. 7: 13). *De zonde*

(zoals hij schrijft Rom. 7: 8, 9) *was dood; toen echter de wet - het gebod - kwam, is zij weder levend geworden.*

- (3) De derde taak van de wet bestaat daarin, dat zij de openbaarmaking bevat van de gramschap en het oordeel Gods, dat hen, die zijn geboden niet volkomen vervullen, met de dood en met eeuwige straffen bedreigt. De Heilige Schrift toch zegt, (Deut. 27: 26): *Vervloekt zij, die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve;* terwijl de heilige Paulus de wet *een bediening des doods noemt* (2 Cor. 3: 7) en zegt *dat zij toorn verwekt.* (Rom. 4: 15).
- (4) Naardien nu de wet de zonde ontdekt heeft, en die meerder deed worden, en daarbij geopenbaard heeft de gramschap Gods, die de zondaar met de dood bedreigt, zo wordt haar vierde taak daardoor bereikt, dat zij de mens beangst maakt. Hij geraakt in vertwijfeling, want hij zou wel gaarne de geboden Gods nakomen, maar hij gevoelt klaar en duidelijk dat hem dit onmogelijk is. Daarom geraakt hij in opstand tegen God, en zou hij Hem wel willen vernietigen, daar niets hem zozeer pijnigt als de vrees voor Zijn oordeel en zijn straffen. De heilige Paulus zegt dan ook: (Rom. 8: 7) *dat het bedenken des vleses vijandschap is tegen God; omdat het zich van de wet Gods niet onderwerpt en dit ook niet doen kan.*
- (5) De vijfde taak van de wet en haar eigenlijk meest heerlijk en belangrijk doel bestaat daarin, dat zij de mens de noodzakelijkheid doet gevoelen om tot Christus te gaan. Eveneens gevoelde zich vroeger het beangste en verschrikte volk Israëls gedrongen de toevlucht te nemen tot Mozes, toen het zeide: *Spreek gij met ons, en wij zullen horen; en dat God niet met ons spreke, opdat wij niet sterven.* (Exod. 20: 19). En dit behaagde de Heere. *'t Is goed dat zij gesproken hebben, zo luidde het* (Deut. 18: 17) en alleen daarom vonden zij goedkeuring bij de Allerhoogste, omdat zij naar een middelaar tussen Hem en zich hadden verlangd. Die middelaar was Mozes, en aldus een afschaduwing van Jezus Christus, Die bestemd was tot pleitbezorger en Middelaar tussen God en de mensen. Daarom sprak God tot Mozes: *Een Profeet zal ik hun verwekken uit het midden hunner broederen, als u; en Ik zal Mijn woorden in zijn mond geven, en hij zal tot hen spreken alles wat Ik hem gebieden zal; en het zal geschieden, de man die niet zal horen naar Mijn woorden, die hij in Mijn Naam zal spreken, van dien zal Ik het zoeken.* (Deut. 18: 18, 19).

DERDE HOOFDSTUK.

Hoe de vergeving van de zonden, onze rechtvaardiging en volkomen zaligheid alleen door Christus te erlangen is.

Daar nu God de door Hem beloofden grote Profeet gezonden heeft in Zijn eniggeboren Zoon, opdat deze ons van de vloek van de wet verlossen en weer met onze Schepper en Heere verzoenen zou, de vrijheid van de wil in ons herstellen, ons bekwaam zou maken tot alle goede werken en het beeld van God, dat wij door de schuld onzer eerste voorouders verloren hebben, weer in ons hernieuwen zou (Colos. 3: 10); en naardien wij weten dat er onder de hemel geen andere naam de mensen gegeven is waardoor wij moeten zalig worden dan alleen die van Jezus Christus (Hand. 4: 12), zo laat ons dan ook, door de schreden van het levend geloof, tot Hem de toevlucht nemen, Die ons daartoe ook uitnodigt als Hij zegt: *Komt herwaarts tot Mij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven.* (Matth. 11: 28). Welke

troost, welke vreugde des levens is er, die te vergelijken is met de vreugde van hem, die diep en smartelijk neergedrukt door het ondragelijke gewicht van zijn zonden, zo liefderijke en zachte woorden horen mag uit de mond van de eigen Zoon van God; die zich door Hem, op zo minzame wijze, verademing en rust hoort toezeggen, en volkomen bevrijding van de last die hem drukt!

Alles echter komt daarop aan, dat wij diep van onze krankheid en ellende overtuigd zijn en die erkennen. Hij toch, die geen gevoel heeft van zijn kwaal, kan ook de genezing daarvan niet waarderen. Daarom zegt ook Christus: *zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke* (Joh. 7: 37), alsof Hij zeggen wilde: 'Wie zich niet als zondaar erkent en geen dorst gevoelt naar de gerechtigheid, die kan ook niet smaken de liefde van onzen Heere Jezus Christus, welk een genot het is, aan Hem te denken, over Hem te spreken en Hem, in al zijn wandel, na te volgen'.

Als wij nu zo onze krankheid door middel van de wet hebben keren kennen en erkennen, dan wijst Johannes de Doper ons als niet de vinger op de meest liefdevolle geneesheer, waar hij zegt: *Ziet het Lam Gods dat de zonde van de wereld wegneemt*. (Joh. 1: 29). Hij is het die ons verlost van het zware juk van de wet, daar Hij haar vloek en zware bedreigingen opheft en teniet maakt (Gal. 3: 13); Hij is het die onze krankheden heelt en ons vrijmaakt (Joh. 8: 32) terwijl hij ons terugbrengt tot de staat van de onschuld, en het beeld Gods in ons hernieuwt. Want, zoals Paulus zegt: *Gelijk ze allen in Adam sterven, alzo zullen ze ook in Christus allen levend gemaakt worden*. (1 Cor. 15: 22).

Men wane intussen niet, dat de zonde die wij van Adam hebben overgeërfd, meer op ons vermag - krachtiger is dan de gerechtigheid van Christus, die eveneens door het geloof op ons is overgegaan. Het moge de schijn hebben alsof de mens zich niet recht beklagen kon, dat hij buiten zijn schuld in zonden ontvangen en geboren wordt, en dat hij delen moet in de gevolgen van de ongehoorzaamheid van zijn stamouders. waardoor de dood heerst over alle mensen; - dat schijnbaar recht tot klagen is geheel vervallen; want op dezelfde wijze zonder enige verdiensten onzerzijds, erlangen wij deel aan de gerechtigheid van Christus, is de dood vernietigd en het eeuwige leven door Hem voor ons verworven geworden.

De heerlijke rede van de heilige Paulus waarin dat alles op treffende wijze wordt uiteengezet, vinde hier een plaats. „Daarom, - zo zegt hij (Rom. 5: 12 v.v.) - gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood, en alzo de dood tot alle mensen doorgedaan is, in welchen allen gezondigd hebben. Want tot de wet was de zonde in de wereld; de zonde nu wordt niet toegerekend, als er geen wet is. Maar de dood heeft geheerst van Adam tot Mozes toe, ook over degenen die niet gezondigd hadden in de gelijkheid van de overtreding van Adam, welke een voorbeeld is Desgenen die komen zoude. Maar niet gelijk de misdaad, alzo is ook de genadegift: want indien door de misdaad van énen velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade, die daar is van enen Mens Jezus Christus, overvloedig geweest over velen. En niet gelijk de schuld was door de enen die gezondigd heeft, alzo is de gift; want de schuld is wel uit één misdaad tot verdoemenis, maar de genadegift is uit vele misdaden tot rechtvaardigmaking. Want indien door de misdaad van énen de dood geheerst heeft door dien énen, veelmeer zullen degenen, die de overvloed van de genade en van de gave van de rechtvaardigheid ontvangen, in het leven heersen door dien Enen, namelijk Jezus Christus. Zodan gelijk door éne misdaad de schuld gekomen is over alle mensen tot verdoemenis, alzo komt ook door één rechtvaardigheid de genade over alle mensen tot rechtvaardigmaking des levens. Want gelijk door de ongehoorzaamheid van dien énen mens, zo velen tot zondaars zijn gesteld geworden, alzo zullen ook, door de gehoorzaamheid van enen, zo velen tot

rechtvaardigen gesteld worden. Maar de wet is bovendien ingekomen, opdat de misdaad te meerder worde; en waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest; opdat, gelijk de zonde geheerst heeft in de dood, alzo ook de genade zou heersen door rechtvaardigheid tot het eeuwige leven, door Jezus Christus, onzen Heere.”

Uit deze woorden van Paulus blijkt ten duidelijkste wat hierboven is gezegd geworden, dat namelijk de wet gegeven is, opdat men de zonde zou leren kennen en tegelijk leren wij daaruit dat zij niet meer vermag dan de gerechtigheid van Christus, door welke wij gerechtvaardigd worden bij God. Want gelijk Christus machtiger is dan Adam, zo vermag ook Zijn gerechtigheid meer dan de zonde van dezen. En wanneer nu die zonde genoegzaam was, om ons te maken tot zondaren en kinderen des toorns, zonder enig door ons zelf gepleegd misdrijf, zo zal de gerechtigheid van Christus nog veel toereikender zijn om ons rechtvaardig te maken, en kinderen van de genade te doen worden zonder enig eigen goed werk, dat ook nooit goed zijn kan, wanneer wij niet voor wij het doen, zelf goed zijn geworden en gerechtvaardigd door het geloof; iets wat ook door de Heilige Augustinus bevestigd wordt. En hieruit volgt, in welk een grove dwaling de zodanigen verkeren, die om de wil van een of andere zware zonde, in hun vertrouwen op de goedheid en liefde van God wankelen, daar zij ten onrechte menen, dat Hij niet iedere zonde, hoe zwaar zij ook wezen moge, zou kunnen kwijtschelden en vergeven. Integendeel heeft Hij reeds in Zijn eniggeboren Zoon, al onze schuld en ongerechtigheid gestraft, en dientengevolge het ganse menselijke geslacht een volkomen vergiffenis toegestaan, die verkrijgbaar is voor een ieder die gelooft in het Evangelie, dat is aan die boodschap des heils, welke door de Apostelen aan de wereld is bekend gemaakt met deze woorden: *Wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen. Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* (2 Cor. 5: 20, 21).

Terwijl Jesaja deze oneindige goedheid Gods in de geest voorzag, schreef hij die Godvruchtige woorden, welke ons van het lijden van onze Heere Jezus Christus, en van de oorzaak van dat lijden, een zó uitmuntende voorstelling geven, dat wij die niet voortreffelijker in de Schriften van de Apostelen kunnen vinden. (Jes. 53: 1 v.v.) „Wie heeft onze prediking geloofd, en aan wie is de arm des Heeren geopenbaard? Want hij is als een rijske voor Zijn aangezicht opgeschoten, en als een wortel uit een dorre aarde: Hij had gene gedaante noch heerlijkheid; als wij Hem aanzagen, zo was er gene gestalte, dat wij Hem zouden begeerd hebben. Hij was veracht, en de onwaardigste onder de mensen, een Man van smarten, en verzocht in krankheid; en een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht en wij hebben Hem niet geacht. Waarlijk, Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, en onze smarten heeft Hij gedragen; maar wij achtten Hem dat Hij geplaagd, van God geslagen en verdrukt was. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf, die ons de vrede aanbrengt was op Hem, en door zijn striemen is ons genezing geworden. Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons een iegelijk naar zijn weg; maar de Heere heeft ons aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen. Als dezelve geëist werd, toen werd Hij verdrukt, maar Hij deed zijn mond niet open; als een lam werd Hij ter slachting geleid en als een schaap, dat stom is voor het aangezicht van zijn scheerders, alzo deed Hij Zijn mond niet open.”

Welk een schandelijke ondankbaarheid en versmading is het dus, wanneer wij, die ons christenen noemen, en weten dat de Zoon Gods al onze zonden op Zich genomen en

die door Zijn dierbaar bloed heeft uitgedelgd; wanneer wij, die weten dat Hij om onzentwil met de dood des kruises is gestraft geworden, niettegenstaande dat alles ons zelf rechtvaardigen en door onze eigen werken de vergiffenis onzer schuld verwerven willen, eveneens alsof de verdiensten, de gerechtigheid en het bloed van Christus daartoe ongenoegzaam zouden zijn, indien wij onze eigen goede werken daaraan niet toevoegden; goede werken, waarvoor wij bevlekt als ze zijn door eigen liefde, zelfzucht en duizenderlei andere gebreken Gode veeleer om vergeving dan om beloning moesten bidden.

Daarbij denken wij niet aan de bedreigingen, door Paulus gericht tot de Galatiërs, die, door valse leraars misleid, niet wilden erkennen dat de rechtvaardiging, uit het geloof alleen, genoegzaam was, en daarom ook door de wet gerechtvaardigd wilden worden. Paulus zegt tot hen: *Christus is u ijdel geworden, die door de wet gerechtvaardigd wilt worden; gij zijt van de genade vervallen; want wij verwachten door de geest uit het geloof de hoop van de rechtvaardigheid.* (Gal. 5: 4, 5).

Wanneer nu echter Christus en Zijn genade reeds daardoor verloren gaat, dat men zijn rechtvaardigheid en de vergiffenis van zijn zonde tracht te verkrijgen door de wet, die eenmaal door God, onder zulke ontzagwekkende tekenen op de berg Sinai gegeven werd; wat zullen wij dan zeggen tot hen, die aanspraak maken, om volgens hun eigen wetten en gebruiken voor God gerechtvaardigd te worden? Dat zij zelf de vergelijking maken en dan het vonnis vellen!

Als God deze eer en die roem aan Zijn eigen geboden onthoudt, hoe willen zij dan dat Hij die geven zal aan hun wetten en verordeningen? Deze eer komt alleen toe aan Zijn eniggeboren Zoon. Hij alleen heeft door Zijn opofferend lijden genoeg gedaan voor al onze zonden, zowel de verledene, als de tegenwoordige en toekomstige, gelijk zulks ook bewezen wordt door Paulus in het 7de, 9de en 10de hoofdstuk van de brief aan de Hebreërs, en eveneens door Johannes in het 1ste en 2de hoofdstuk van de eerste van zijn brieven. Zo dikwijls wij daarom deze genoegdoening van Christus ons door het geloof toeëigenen, verkrijgen wij ook de verzekering van de vergiffenis onzer zonden, en worden wij, door Zijn gerechtigheid, zelf goed en gerechtvaardigd voor God. Vandaar dat Paulus in zijn brief aan de Philippieërs, op de verzekering dat hij „naar de rechtvaardigheid die in de wet is, onberispelijk geleefd had,” volgen laat: „Maar hetgeen mij gewin was, dat heb ik om Christus wil schade geacht. Ja gewis, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid van de kennis van Christus Jezus mijn Heere, om Wiens wil ik alle die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen, en in Hem gevonden warde, niet hebbende mijn rechtvaardigheid die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is; namelijk de rechtvaardigheid, die uit God is door het geloof; opdat ik Hem kenne, en de kracht van Zijn opstanding, en de gemeenschap Zijns lijdens, zijn dood gelijkvormig wordende. (Phil. 3: 6, v. v.)

Merkwaardige woorden! Ieder Christen griffe die in zijn hart en bidde God, dat Hij ze hem in hun volle kracht doe gevoelen. Hoe duidelijk wordt hier door Paulus geleerd, dat ieder die Christus in waarheid kent, de werken van de wet nadelig acht, in zover zij hem afleiden van het vertrouwen op Christus, op Wie hij geheel zijn zaligheid grondvesten moet, en hem daarvoor een ijdel zelfvertrouwen in de plaats doet stellen. Paulus, dit denkbeeld ontwikkelende, voegt daaraan toe, dat „hij alles drek acht te zijn, opdat hij Christus mocht gewinnen en in Hem gevonden worden”. Hij bewijst daarmee dat wie op de werken vertrouwt, Christus niet gewint, noch ooit met Hem in gemeenschap zal staan. Daar nu op deze waarheid de gehele verborgenheid des geloofs gegrond is, zo voegt hij, opdat wij zijn bedoeling te beter zouden begrijpen, er

nog bij en prent het ons diep in, dat alle eigengerechtigheid en iedere rechtvaardiging op grond van de vervulling van de wet door hem verworpen wordt, terwijl hij zich alleen vasthoudt aan die gerechtigheid, welke God schenkt aan hen, die vast geloven dat Hij in Christus alle onze zonden gestraft heeft, en voor wie zoals Paulus zegt Christus geworden is wijsheid van God, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, opdat, gelijk geschreven is, ieder die roemt zou roemen in de Heere en niet in eigen werk, (1 Cor. 1: 30, 31).

Wel vindt men in de Heilige Schrift enkele plaatsen, die, wanneer ze verkeerd worden verstaan, deze leer van Paulus schijnen tegen te spreken, en die de rechtvaardiging en de vergeving van de zonden uit de werken en uit de liefde afleiden; maar deze plaatsen zijn sinds zó uitmuntend opgehelderd, dat het thans ten duidelijkste blijkt hoe zij, die haar in bovengemelde zin hebben opgevat, haar geheel verkeerd hebben begrepen.

Wij nu, geliefde Broeders! wij willen de dwaze mening van de onzinnige Galatiërs niet aankleven, maar vasthouden aan de waarheid die door Paulus ons wordt geleerd; wij willen de roem onzer rechtvaardiging enkel en alleen toeschrijven aan de barmhartigheid Gods en aan de verdiensten Zijns Zoons, die ons met Zijn dierbaar bloed verlost heeft van de heerschappij van de wet en van het geweld van de zonde en des doods, en die ons in het rijk van God heeft ingeleid, om ons eeuwig gelukkig te doen zijn. Ik zeg dat Hij ons verlost heeft van de heerschappij van de wet, eensdeels omdat Hij ons Zijn Geest gegeven heeft, Die in alle waarheid leidt en anderdeels omdat Hij aan de wet volkomen heeft genoeg gedaan, en deze genoegdoening aan al zijn leden, d. i. aan alle oprecht gelovige Christenen, wordt toegerekend, zodat zij nu getroost kunnen verschijnen voor de rechterstoel Gods, bekleed met de gerechtigheid van hun Heiland, en door Hem verlost van de vloek van de wet. (Gal. 3: 13).

Zo kan ons dan de wet niet meer aanklagen of verdoemen (Rom. 8: 33, v. v.) en evenmin kan zij onze verkeerde neigingen en begerlijkheden aanprikken of de zonde meerder in ons maken. En daarom zegt ook de Apostel Paulus: (Col. 2: 14) “dat het handschrift, dat tegen ons was, door Christus weggenomen en aan het kruis genageld is geworden.” Want gelijk wij door onze Heiland verlost zijn van de heerschappij van de wet, zo heeft Hij ons ook verlost van de heerschappij van de zonde en des doods. De dood heeft geen macht meer over ons, daar hij door Christus in zijn opstanding overwonnen is; en gevolgelijk ook door ons, als zijn leden. Wij kunnen daarom met Paulus en met de profeet Hosea uitroepen: *De dood is verslonden tot overwinning. Dood! waar is uw prikkel? Hel! waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht van de zonde is de wet. Maar Gode zij dank die ons de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus.* (1 Cor. 15: 52, v.v.) Dat is nu het heilaanbrengende zaad, hetwelk de giftige slang, d. i. de duivel, de kop vermorzeld heeft (Gen. 3: 15); want allen toch die in Christus geloven, en zich vast verlaten op zijn genade, zijn met Hem overwinnaars van zonde, dood, duivel en hel. Dat is het hooggeroemde zaad Abrahams, waarin God beloofd heeft alle volkeren van de aarde te zullen zegenen. (Gen. 22: 18). Ieder voor zich had anders die verschrikkelijke slang de kop moeten vermorzelen, en zich zelf also bevrijden van de vloek. Maar dit ware te zwaar geweest, ja alle krachten van de wereld tezamen genomen, zouden dit niet vermocht hebben En daarom heeft onze God en barmhartige Vader, uit medelijden met onze diepe ellende, ons zijn eniggeboren Zoon geschonken, Die ons verlost van het gif van de slang, en Die ons ten zegen en ter rechtvaardiging geworden is, opdat wij ons slechts op Hem verlaten en van alle gerechtigheid afstand doen.

Laten wij dan, geliefde Broeders! de gerechtigheid van onze Heere Jezus Christus aangrijpen, en die ons door het geloof toe eigenen; laat ons vast ervan overtuigd zijn, dat wij gerechtvaardigd zijn, niet door onze werken, maar door de verdiensten van Christus. Dat blijdschap en vrede in ons overvloedig zijn, want de gerechtigheid van Christus delgt alle onze ongerechtigheden uit, en maakt ons goed, rechtvaardig en heilig in het oog van God. Ziet Hij ons aan door het geloof één geworden zijnde met zijn Zoon, dan beschouwt hij ons niet meer als kinderen van Adam, maar als Zijn eigen kinderen, en stelt ons, in gemeenschap met die rechtmatige Zoon, tot erfgenamen van Zijn heerlijkheid.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de werkingen van het levend geloof en over de vereniging van de ziel met Christus.

Zó groot is de werking van dit heilig en levend geloof, dat hij, die gelooft dat Christus zijn zonden op Zich heeft genomen, Hem ook gelijkvormig wordt, en de zonde, de dood, de duivel en de hel overwint. En dit is dan de reden waarom de kerk, dat wil zeggen iedere gelovige ziel, de bruid is van Christus, gelijk Hij haar Bruidegom is. Wij weten hoe het is in de echt; hoe daarin twee worden tot één, en twee één vlees zijn, en hoe dus ook ieders bijzondere goederen gemeenschappelijk eigendom zijn; zodat de bruidegom de huwelijksschat van de bruid evengoed als het zijne beschouwt, als de bruid het huis en al de rijkdommen des bruidegoms, de hare acht te wezen. En zo is het ook inderdaad; anders toch zouden zij niet één vlees zijn, zo als de heilige Schrift zegt. (Gen. 2: 24) Op dezelfde wijze nu heeft God zijn geliefde Zoon verloofd met de gelovige ziel. Hoewel deze niets bezat wat zij haar eigendom kon noemen, behalve de zonde, zo heeft toch de Zone Gods het niet versmaad om haar met hare huwelijksgift de zonde aan te nemen als Zijn geliefde bruid, terwijl door de gemeenschap die in dit heilig echtverbond geldende is, dát wat de een toebehoort ook het eigendom wordt van de anderen.

En nu zegt Christus: 'Uw huwelijksgift, Mijn lieve bruid, - dat wil zeggen uw zonden, uw overtredingen van de wet, de toorn Gods tegen u, de vermetele macht des duivels over u, de gevangenschap van de hel en al uw overig kwaad - dat alles is Mijn eigendom geworden. Ik kan daarover beschikken naar het Mij goeddunkt, en daarom wil ik ze werpen in het vuur van Mijn kruisdood en ze daarin vernietigen.'

Toen God Zijn Zoon geheel beladen zag met de zonden van zijn bruid, strafte Hij Hem, en deed Hem sterven aan het hout des kruises. Daar hij echter Zijn innig geliefde en altijd gehoorzame Zoon was, zo wekte Hij Hem op uit de dood, plaatste Hem aan Zijn rechterhand en gaf hem alle macht in hemel en op aarde.

De bruid echter zegt eveneens en met de grootste blijmoedigheid: 'Alle koningen en keizerrijken van mijn geliefde Bruidegom behoren ook Mij toe, ik ben zowel koningin als keizerin van hemel en van aarde; de bezittingen van mijn Echtgenoot - Zijn heiligheid, Zijn zondeloosheid, Zijn gerechtigheid en Zijn Goddelijkheid, met alle daaraan verbonden kracht en macht - zijn ook mijn eigendom. Ik ben alzo heilig, zondeloos, rechtvaardig, en goddelijk; niets ontbreekt mij; ik ben liefelijk en schoon, want mijn geliefde Bruidegom is zonder enig gebrek en is schoon en liefelijk. Daar Hij geheel de mijne is, zo is natuurlijk ook al wat Hij bezit mijn eigendom; en daar Hij heilig is en rein, zo ben ook ik rein en heilig. Door Zijn zondeloze geboorte heeft Hij de bevleete geboorte van Zijn in zonden ontvangen bruid geheiligd. Door Zijn zondeloze kindsheid en jongelingschap heeft hij al het onreine, dat Zijn geliefde bruid als kind en maagd aankleefde, rein gemaakt.'

Want zó groot is de liefde en de gemeenschap, die tussen de ziel van de oprechte christen en haar Bruidegom bestaat, dat de werken van de een ook die des anderen zijn. Vandaar dat wanneer gezegd wordt: Christus heeft gevast, Christus heeft gebeden en is door Zijn Vader verhoord geworden; - Hij heeft doden opgewekt, boze geesten uitgedreven en zieken genezen; Hij is gestorven, opgestaan uit de dood en ten hemel gevaren, - dat alles evenzeer toepasselijk is op de christen. Hij heeft dat alles óók gedaan, want de werken van Christus zijn ook zijn werken; door Hem heeft hij ze volbracht. In waarheid kan men dan ook zeggen dat de christen is gekruisigd,

begraven, wederopgestaan, ten hemel gevaren, tot een kind Gods verkoren, en deelgenoot is geworden van de Goddelijke natuur.

Maar ook van de andere zijde zijn alle werken van de christen, werken van Christus, Die ze als zódanig ook wil aanmerken; en daar die werken onvolmaakt zijn, en Hij als de volmaakt heilige zulks niet kan gedogen, reinigt Hij ze door Zijn kracht volkomen, opdat Zijn bruid immer vrolijk en tevreden zij, en niets te vrezen heb. Hoe gebrekkig haar werken ook wezen mogen, zo zijn ze Gode nochtans aangenaam om der wil Zijns Zoons, op wie voortdurend Zijn oog rust.

O, onuitsprekelijke goedheid Gods! Hoeveel dank is de christen Gode niet schuldig! Geen menselijke liefde is te vergelijken met de liefde Gods, als Bruidegom van de ziel van ieder gelovig christen. Vandaar dat Paulus (Eph. 5: 25, v.v.) zegt: *dat Christus de gemeente, - dat wil zeggen, iedere hem tot bruid geworden ziel, - lief heeft gehad en zich voor haar heeft overgegeven in de dood des kruises, opdat Hij haar heiligen zoude, haar gereinigt hebbende met het bad des waters door het woord, en opdat Hij haar zich zelf heerlijk zoude voorstellen, een gemeente, die gene vlek of rimpel heeft, of iets dergelijks.* Maar dat zij zou heilig zijn en onberispelijk; hetwelk met andere woorden zeggen wil: dat zij Hem volkomen zou gelijk zijn in heiligheid en vlekkeloosheid, als een echte en rechtmatige dochter van die God, Die, zo als Christus zegt, de wereld zó lief heeft gehad dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Want God heeft zijn Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld veroordelen zoude, maar opdat de wereld door Hem zoude behouden worden. Die in Hem gelooft wordt niet veroordeeld. (Joh. 3: 16, v.v.)

Nu zou men mij wel kunnen vragen: ‘Hoe wordt de gemeenschap in dit Goddelijk echtverbond ten uitvoer gelegd? Op welk een wijze heeft de vereniging plaats tussen de ziel, als bruid, met Christus, als haar Bruidegom? Welke zekerheid kan ik hebben dat mijn ziel verenigd is met Christus en uitverkoren is tot Zijn bruid? Hoe kan ik met zekerheid roemen in alle die zegeningen waarin zich (hierboven) de bruid beroemde? Gaarne wil ik geloven dat anderen in die eer en dat voorrecht zich mogen verheugen, maar dat ik een dergenen zijn zou, aan wie God een zo grote genade schenkt, daarvan kan ik mij niet overtuigen; ik ben daartoe mijn ellende en diepe verdorvenheid te zeer bewust.’

Mijn antwoord daarop, geliefde broeders, is, dat uw zekerheid van dat alles bestaat in het waar en levend geloof, waardoor God, gelijk Petrus zegt, (Hand. 15 9) *de harten reinigt*. Door dat geloof stellen wij een volkomen vertrouwen in het Evangelie, (Markus 16: 16) dat is, in die blijde boodschap, welke door God aan de gehele wereld verkondigd is, namelijk, dat Hij in Christus al onze zonden straffende, strenge rechtvaardigheid aan Hem heeft uitgeoefend. Wie deze blijde boodschap aanneemt en zich daarop volkomen verlaat, die heeft het ware geloof; zijn zonden zijn hem vergeven en hij is verzoend met God; van een kind des toorns wordt hij een kind van de genade en bekomt het beeld Gods weer terug, (2 Cor. 3: 18) hij wordt burger van het Godsrijk en maakt zichzelf tot een tempel van de Allerhoogste. Die de ziel met zijn eniggeboren Zoon verlooft, door middel van dit geloof, dat, gelijk zo vaak door de Heilige Paulus gezegd wordt, een werk en een geschenk van God is. God echter schenkt het een ieder, die door Hem geroepen wordt tot rechtvaardiging en tot verheerlijking en tot het eeuwige leven, zoals Christus getuigt, waar Hij zegt: (Joh. 6: 40) “Dit is de wil Desgenen die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage.” Eveneens zegt Hij: (Joh. 3: 14, v.v.) “Gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd

heeft, also moet de Zoon des Mensen verhoogd worden; opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.” En tot Martha sprak Hij: (Joh. 11: 25, v.v.) “Die in Mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven, en een iegelijk die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid.” Terwijl Zijn woord tot de Joodse volksmenigte luidde: (Joh. 12: 46) “Ik hen tot een Licht in de wereld gekomen, opdat een iegelijk die in Mij gelooft, in de duisternis niet blijve.” Johannes zegt daarenboven in een van zijn brieven: (1 Joh. 4: 9, 10) „Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God Zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem. Hierin is de liefde, niet dat wij God lief gehad hebben, maar dat Hij ons lief heeft gehad, en Zijn Zoon gezonden heeft tot een verzoening voor onze zonden”. Maar bovendien zond Hij Hem tot vernietiging onzer vijanden, en dáárom is Hij ook, zo als Paulus zegt: (Hebr. 2: 14, v.v.) “ons vlees en bloed deelachtig geworden. opdat Hij door de dood teniet doen zou dengenen die het geweld des doods had, dat is, de duivel, en verlossen zou al degenen die met vreze des doods door al hun leven van de dienstbaarheid onderworpen waren.”

Daar wij also het getuigenis van de heilige Schrift voor ons hebben ter bevestiging van de beloften waarvan hierboven sprake was, en van vele anderen, welke in verscheiden Schriftgedeelten te vinden zijn, kunnen wij aan de waarheid daarvan niet twijfelen. En daar de Schrift in het algemeen spreekt, zo behoeft niemand er aan te twijfelen of hetgeen zij zegt ook op hemzelf toepasselijk is.

Ten einde dit nog duidelijker te maken, omdat hierin de gehele verborgenheid des geloofs gelegen is, zo willen wij ons voorstellen, dat een goed en heilig koning een bekendmaking heeft doen uitvaardigen, volgens welke alle uitgewekene oproermakers gerust in zijn rijk kunnen terugkeren, daar hij, om der wille van de verdiensten van een hunner bloedverwanten, aan allen volkomen vergiffenis heeft geschonken. Zal nu wel een enkele van die boosdoeners er aan behoeven te twijfelen, of hij in waarheid vergeving voor zijn oproerigheid bekomen heeft? Gewis nee. Veeleer zal hij, vol hoop en vertrouwen, wederkeren tot zijn haardstede om daar, onder de hoede van die heilige koning, zijn levensweg te vervolgen. Wie echter niet wederkeert, die zal daarvoor ook de straf hebben te verduren, en, om zijns ongeloofs wil, in ballingschap en beladen met de ongenade van zijn koning, moeten sterven. Deze heilige Koning is de Heere van hemel en aarde, die om de gehoorzaamheid en de verdiensten van Christus, onze Bloedverwant, onze opstand tegen Hem en alle daaruit voortvloeiende verkeerdheden, ons vergeven heeft. En Die gelijk wij hierboven zeiden aan de gehele wereld heeft doen bekend maken hoe wij allen, vol hoop en vertrouwen, in Zijn rijk mogen wederkeren. Ieder nu, die deze blijde boodschap gelooft, keert terug in het rijk van God, waaruit hij door de schuld van zijn eerste ouders verdreven was, en laat zich tot zijn eigen zaligheid leiden door de Geest Gods. Die daaraan echter geloof weigert, kan ook geen genot erlangen van de verleende vergiffenis, maar blijft, om der wille van zijn ongelooft, in ballingschap, onder de macht van de duivel, en leeft en sterft in de diepste ellende, daar hij steeds blijft ver keuen onder de ongenade des konings van hemel en aarde. En dit geschiedt met het volste recht; want wij kunnen de Allerhoogste geen grotere belediging aandoen, dan Hem te maken tot enen leugenaar en bedrieger; en dit doen wij wanneer wij zijn beloften niet geloven.

O, hoe zwaar bezondigt zich de ongelovige tegen de heilige God, daar hij niet alleen zich vergrijpt aan zijn eer en volmaaktheid, maar daardoor ook zijn eigen verdoemenis bewerkt en het bitterste zielelijden daar zijn geweten hem, levenslang, geen ruste laat! Wie echter met een oprecht hart en in volle verzekerdheid des geloofs tot God gaat, (Hebr. 10: 22) Zijn beloften, zonder de minste twijfeling, gelovende en daarop zijn

vertrouwen stellende, in de zekerheid, dat alles zal vervuld worden wat God beloofd heeft, ... die geeft God de eer! Hij leeft in bestendige vrede en voortdurende blijmoedigheid, daar hij ten allen tijde God looft en dankt, Die hem tot de vreugde des eeuwigen levens heeft uitverkoren, waarvoor hij de Zone Gods Zelf als Borg heeft, zijn innig geliefde Bruidegom, Wiens bloed hem het hart besprengd en gelaafd heeft. (I Petr. 1: 2; Hebr. 10: 22)

En waar dit allerheiligst geloof in het hart woont en leeft, daar werkt het een levende hoop en een onwankelbaar vertrouwen op de barmhartigheid Gods. Wij verlaten ons dan geheel en alleen op God, laten aan Hem onze zorgen over, en verzekerd van Zijn goede wil, vrezen wij niet voor de duivel en zijn metgezellen, noch voor de dood. Dit even vast als innig vertrouwen op de Goddelijke barmhartigheid verruimt het hart, vervult het met vurige liefde, leidt en drijft het tot God met de aangenaamste gewaarwordingen. Daarom vermaant Paulus ons ook, (Hebr. 4: 16) met vrijmoedigheid toe te gaan tot de troon van de genade. Hij spoort hij ons aan (Hebr. 10: 35) *om niet weg te werpen onze vrijmoedigheid, welke een zo grote vergelding des loons heeft.*

Dit heilige vertrouwen is in het hart verwekt door de Heilige Geest, Die ons door het geloof is meegedeeld, hetwelk nooit zonder de Goddelijke liefde is. Daaruit volgt nu, dat wij door deze levende kracht gedreven worden het goede te doen, en ontvangen daartoe zóveel kracht en lust, dat wij met de grootste blijmoedigheid alles doen en alles ook het onverdragelijkste verduren, uit liefde voor en ter ere van onze barmhartige God en Vader, Die ons in Christus met zulk een buitengewone genade en goedheid verwaardigd heeft, en ons van vijanden tot zijn geliefde kinderen heeft willen maken.

Zodra dit echte geloof de mens door God geschonken is, wordt hij ook, uit alles vermogende liefde tot God en de naaste, gedreven tot goede werken, om zo, gelijk een goede boom, goede vruchten te dragen. Dit kan niet anders, evenzeer als het onmogelijk is, een bos hout te ontsteken, zonder dat hij licht van zich geven zou. Dat is dat heilige geloof, zonder hetwelk 't onmogelijk is Gode te behagen, (Hebr. 11: 6) en waardoor alle heiligen van het oude en nieuwe Verbond zijn zalig geworden. Dit wordt dan ook door Paulus getuigd omtrent Abraham, van wie hij (Rom. 4: 3) aanhaalt wat geschreven staat: (Gen. 15: 6) "Abraham geloofde God, en het is hem gerekend tot rechtvaardigheid." Daarom zegt hij ook kort tevoren: (Rom. 3: 28) "Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken van de wet." En op een andere plaats: (Rom. 11: 5, v.v.) : Alzo is er dan ook in dezen tegenwoordige tijd een overblijfsel geworden, naar de verkiezing van de genade. En indien het door genade is, zo is 't niet meer uit te werken, anderszins is de genade geen genade meer." En aan de Galatiërs schrijft hij: (Gal. 3: 11, 12) "Dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt voor God is openbaar; want de rechtvaardige zal uit het geloof leven. Maar de wet is niet uit het geloof; maar de mens die deze dingen doet, zal door dezelve leven." Terwijl hij even tevoren (Gal. 2: 16) gezegd had, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt door de werken van de wet, maar door het geloof in Jezus Christus. Dadelijk daarop heet het: (Gal. 2: 21) "Indien de rechtvaardigheid door de wet is, zo is dan Christus te vergeefs gestorven." In zijn brief aan de Romeinen (Rom. 10: 9, v.v.) vergelijkt hij de rechtvaardigheid uit de wet met die uit het Evangelie, en zegt dat de eerste in werken, de tweede in het geloof bestaat. „Namelijk zo schrijft hij, indien gij met uw mond zult belijden de Heere Jezus, en met uw hart geloven dat God Hem uit de doden opgewekt heeft, zo zult gij zalig worden. Want met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, en met de mond belijdt men ter zaligheid.”

Zó duidelijk leert ons Paulus, dat het geloof, zonder de werken, de mens rechtvaardig maakt.

En niet alleen hij, maar alle heilige leraars, die na hem kwamen, hebben deze hoge en heerlijke waarheid van de rechtvaardiging uit het geloof erkend en bekrachtigd. Onder hen staat **Augustinus** bovenaan in zijn geschrift over *het geloof en de werken*, en dat over *de geest en de letter*, in zijn 83 vraagstukken, in het door hem aan Paus Bonifacius gerichte schrijven, en in zijn verklaring van de 31ste Psalm. Terwijl hij op nog vele andere plaatsen deze leer verdedigt en bewijst, dat wij gerechtvaardigd worden door het geloof, zonder de hulp van de goede werken, daar deze niet oorzaak maar uitwerksel zijn van de rechtvaardiging. Ook bewijst hij ten duidelijkste, dat de woorden van Jacobus, mits recht verstaan, deze leer in genen dele weerspreken.

Origenes verdedigt almede deze leer in zijn vierde boek over *de brief aan de Romeinen*, waarin hij verzekert dat, volgens Paulus, het geloof alleen genoegzaam is ter rechtvaardiging, in dier voege dat de mens alleen daardoor gerechtvaardigd wordt, al had hij ook geen enkel goed werk gedaan. Gelijk dan ook de met Jezus gekruiste misdadiger gerechtvaardigd werd, zonder de werken van de wet, daar de Heere niet in aanmerking nam zijn vroegere wanbedrijven en evenmin wachtte op zijn goede werken, nadat hij gelovig was geworden, maar hem op de eenvoudige belijdenis zijns geloofs rechtvaardig verklaarde, en hem aannam tot Zijn metgezel bij zijn intrede in het paradijs. En ook de in het Evangelie van Lucas (Luc. 7: 37, v.v.) zo hoog geroemde vrouw, mocht aan de voeten van Jezus de woorden vernemen: *uw zonden zijn u vergeven*. (vs. 48) En onmiddellijk daarop (v. 50) *uw geloof heeft u behouden, ga heen in vrede*.

Origenes voegt hier nog bij, hoe het uit vele plaatsen van het Evangelie blijkt, dat de Heere in alles wat Hij sprak, het geloof aanwees als de enige grondslag des heils van de gelovigen. Derhalve wordt de mens gerechtvaardigd door het geloof en helpen hem de werken van de wet niets. Al had een mens ook nog zoveel goede werken verricht, die de Wet eist, en hem ontbrak het geloof, dat rechtvaardig maakt, dan kunnen die werken van de wet, omdat ze niet gegrond zijn op het fundament des geloofs, hoewel naar het uiterlijk aanzien goed hem niets baten ter van zijn rechtvaardiging, want het geloof ontbreekt hem, het kenteken dergenen, die door God gerechtvaardigd worden. En wie is er dan ook die in eigengerechtigheid roemen kan, als hij de tot God gerichte woorden van de Profeet hoort (Jes. 64: 6): „Al onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleet?” Zo is hij dan alleen rechtvaardig, die roemt in het geloof aan het kruis van Christus.

De heilige **Basilus** vordert in zijn leerrede *over de ootmoed* uitdrukkelijk, dat de christen zich alleen gerechtvaardigd zal achten door het geloof in Christus. Ziet hier zijn eigen woorden: ‘De Apostel zegt, dat wie zich beroemen wil, zich beroemen zal in de Heere, naardien hij schrijft dat Christus ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing, opdat het zij, gelijk geschreven is: Die roemt, roeme in de Heere. (1 Cor. 1: 30, v.v.) Want dat is de ware en volkomen roem in God, dat de mens niet boogt op eigengerechtigheid, maar belijdt dat de ware gerechtigheid hem ten enenmale ontbreekt, en dat hij alleen door het geloof in Christus gerechtvaardigd wordt. Ook Paulus roemt er in, eigengerechtigheid te verachten en door het geloof in Christus die gerechtigheid te zoeken, die oorspronkelijk is van God.’

De heilige **Hilarius** zegt in het negende hoofdstuk van zijn *verklaring van het Evangelie van Mattheus*, het volgende: ‘De schriftgeleerden ergerden zich er aan, dat de zonden van een mens vergeven werden door Jezus, omdat zij Dezen ook slechts

voor een mens hielden, en Hij toch vergiffenis geschonken had voor wat de wet niet vergeven kon; want alleen het geloof maakt rechtvaardig.’

Over de woorden van Paulus (Rom. 4: 5, v.v.): „Dengenen die niet werkt, maar gelooft in Hem, die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid, gelijk ook David de mens zalig spreekt, wie God de rechtvaardigheid toerekent zonder de werken wordt door de heilige *Ambrosius* het volgende aangemerkt: „Paulus zegt dat dengenen, die in Christus gelooft, dat wil zeggen een heiden die gelovig wordt, zijn geloof evenzeer tot rechtvaardigheid gerekend wordt, als dit aan Abraham is geschied. Hoe konden dan de Joden menen dat zij, op dezelfde wijze als Abraham, door de werken van de wet, gerechtvaardigd zouden worden daar het toch duidelijk was, dat Abraham niet door de werken van de wet, maar door het geloof was gerechtvaardigd? Daaruit volgt dat de wet onnodig is, daar toch de goddeloze, naar het voornemen van de genade Gods, gerechtvaardigd wordt alleen door het geloof. Op zodanige wijze, - zegt hij - is het door God verordend, dat, nu de wet heeft opgehouden, de zondaar tot zijn zaligheid alleen zal verlangen naar het geloof aan de genade Gods, en de Apostel bekrachtigt wat hij zegt met het voorbeeld van de Profeet David. Als deze de mensen zalig roemt, aan wie God de rechtvaardigheid toerekent zonder de werken, zo geeft hij daarmee te kennen dat de zulken zalig zijn, welke zonder inspanning en zonder enige vervulling van de wet, naar het raadsbesluit Gods, voor Hem gerechtvaardigd worden, alleen door het geloof. Daarom prijst hij ook zalig de tijd, waarin Christus geboren zou worden, gelijk de Heere zelf zegt (Matt. 13: 17): „Vele Profeten en rechtvaardigen hebben begeerd te zien de dingen die gij ziet, en hebben ze niet gezien, en te horen de dingen die gij hoort, en hebben ze niet gehoord.”

Dezelfde *Ambrosius* zegt, in zijn verklaring van het eerste hoofdstuk van de eerste brief aan de *Corinthiërs*, ten duidelijkste, ‘dat ieder die in Christus gelooft, gerechtvaardigd wordt zonder werken en zonder enige verdienste, daar hij, door het geloof alléén, de vergeving van de zonden ontvangt.’

En in een brief aan *Ireneus* laat hij zich daarover uit op de volgende wijze: ‘Niemand beroeme zich op zijn werken, want niemand wordt daardoor gerechtvaardigd; maar wie gerechtvaardigd is, dien is zijn rechtvaardigheid geschonken, daar hij alleen door Christus gerechtvaardigd is. Het is alzo het geloof, dat ons verlost door het bloed van Christus, want hij is zalig, wie de zonden zijn kwijtgescholden en aan wie volkomen vergiffenis geschonken is.’

Hetzelfde wordt ook bevestigd door de heilige *Bernardus* in zijn 77ste verhandeling over het Hooglied, waarin hij bewijst, ‘dat onze verdiensten niet de minste invloed hebben onze rechtvaardiging; dat deze alleen te danken is aan de Goddelijke genade, die ons zonder enige verdiensten rechtvaardig maakt en van de dienstbaarheid van de zonde verlost. Door het geloof - zegt hij - wordt de ziel aan Christus ondertrouwd en met hem verenigd, zonder dat daarbij enig goed werk van ons in aanmerking komt.’

Maar om niet breedvoerig te worden, wil ik geen verdere bewijsplaatsen aanhalen; ik kan echter niet nalaten, hier nog op te tekenen de heerlijke uitspraak van de heilige *Ambrosius*, die gevonden wordt in zijn werk: *Over Jacob en het zalige leven*.

Hoort, wat de heilige man daar zegt: „Gelijk eens Jacob, die het recht van de eerstgeboorte voor zichzelf niet verdiend had, voor zijn vader verscheen, vermomd in het gewaad van zijn broeder, en gehuld in zijn jachtkleed, dat een zo aangename geur van zich verspreidde, om op die wijze de vaderlijke zegen voor zichzelf te ontvangen;

(Gen. 27: 1 v.v.) zo is het ook nodig voor ons, wanneer wij als rechtvaardigen voor God willen verschijnen, dat wij ons door middel van het geloof bekleden met de gerechtigheid van Christus, en ons hullen in de dierbare vlekkeloze reinheid en zuiverheid van onze eerstgeboren Broeder. En dit is ontwijfelbaar waar; want zo wij voor God willen verschijnen, zonder te zijn bekleed met de gerechtigheid van Christus, zullen wij gewis als onrechtvaardigen en strafwaardigen veroordeeld worden. Daarentegen zullen wij door God rechtvaardig, heilig en het eeuwige leven waardig worden verklaard, als Hij ons bekleed ziet met de gerechtigheid van Christus. Groot inderdaad is de vermetelheid derzulken, die vermenen dat zij gerechtvaardigd kunnen worden door de betrachting van de geboden Gods, die toch allen zijn begrepen daarin, dat wij Hem zullen liefhebben van ganser harte, van ganser gemoede en uit alle krachten, en onze naaste als onszelf. Wie toch kan dan zo aanmatigend en dwaas zijn om, eerstens, te geloven dat hij die geboden volkomen heeft vervuld, en ten anderen, niet in te zien dat het gebod van God bij zijn eis van volkomen liefde, iedere onvolkomenheid veroordeelt?"

Mocht toch iedereen zijn werken, die hem goed toeschijnen, nauwkeurig onderzoeken, en hij zal spoedig gewaar worden dat zij veeleer overtredingen van de heilige Wet moeten heten, daar zij bevlekt zijn en onvolmaakt. Daarom was het ook de bede van David (Ps. 143: 2): „Ga niet in het gericht met Uwen knecht; want niemand die leeft zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn”. Salomo zegt (Spr. 20: 9): „Wie kan zeggen: ik heb mijn hart gezuiverd, ik ben rein van zonden?” En Job roept uit (Job 15: 14, v.v.): „Wat is de mens dat hij zuiver zou zijn? En die geboren is van een vrouw, dat hij rechtvaardig zou zijn? Ziet op zijn heiligen zou Hij niet vertrouwen, en de hemelen zijn niet zuiver in zijn ogen. Hoeveel te meer is een man gruwelijk, en stinkende, die het onrecht indrinkt als water?” En Johannes zegt (1 Job. 1: 8) „Indien wij zeggen dat wij geen zonde hebben, zo verleiden wij ons zelf”; terwijl de Heere zelf de bede ons in de mond legt: „Vergeef ons onze schulden.”

Hiernaar nu kan men af meten de dwaasheid derzulken, die handel drijven met hun goede werken, voorgevende dat zij daarmee niet alleen zich zelf, maar ook anderen kunnen zalig maken, alsof de Heere niet gezegd had (Luc. 17: 10): „Alzo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgene u bevolen is, zo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten, want wij hebben maar gedaan hetgeen wij schuldig waren te doen.” Zie, wanneer ook de geboden Gods volkomen vervulden, dan zouden wij onszelf toch nog moeten veroordelen en onnutte dienstknechten noemen. Daar nu geen mens ter wereld tot die volkomen vervulling in staat is, zo zij toch niemand zo dwaas, zich te beroemen dat zijn verdiensten zó vele zijn, dat hij daarvan nog aan anderen kan mededelen.

Maar keren wij tot ons onderwerp terug. De hoogmoedige zondaar, die meent, om der wille van enig werk dat de wereld roemenswaardig acht, rechtvaardig te zijn voor God, bedenke toch dat ieder werk dat voortvloeit uit een onrein en bevlekt hart noodwendig ook onrein en bevlekt wezen moet, en dus in de ogen van de Heilige niet de minste waarde heeft, noch hem voor God rechtvaardigen kan. Daarom moeten wij allereerst onze harten reinigen, zullen onze werken Gode welgevallig zijn; en deze reiniging bestaat in het geloof, gelijk de Heilige Geest gesproken heeft door de mond van Petrus (Hand. 15: 9).

Men mag alzo niet beweren dat de onrechtvaardige en zondige mens door zijn werken gerechtvaardigd en goed en aangenaam wordt in de ogen van God; veeleer moeten wij erkennen dat onze harten van alle zonden gereinigd worden door het geloof en dat wij

daardoor rechtvaardig en goed en aangenaam voor Hem worden. En zo hebben wij 't alleen dank te weten aan het geloof, dat onze werken, hoe gebrekkig en onvolkomen die ook wezen mogen, Gods majesteit welgevallig zijn. Daar wij, namelijk, door het geloof kinderen Gods zijn geworden, zo beschouwt Hij onze werken niet met het oog van een gestrenge rechter, maar met dat van een barmhartig Vader, Die medelijden gevoelt met onze zwakheid, en Die ons aanmerkt als leden van zijn eniggeboren Zoon, door Wiens gerechtigheid en volmaaktheid, alle onze onreinheden en zonden vereffend zijn. Want bedekt door de reinheid en onschuld van Christus, worden zij ons niet toegerekend en vallen niet onder het rechterlijk oordeel Gods. Vandaar komt het, dat onze uit een oprecht geloof voortgevloeide werken, hoe onrein en hoe onvolmaakt zij ook wezen mogen, toch door Christus, in de dag des oordeels, geprezen en goedgekeurd zullen worden, in zover namelijk als zij de vrucht en het bewijs zijn van het geloof, waardoor wij zalig worden.

Door de liefde toch, die wij jegens de broeders hebben betoond, zal het ten duidelijkste blijken dat wij ook getrouwe broeders van Christus waren. Zo zullen wij door het geloof in het volkomen bezit gesteld worden van het koninkrijk van de hemelen, dat ons door God van de schepping van de wereld af is toebereid, niet om onze verdiensten maar alleen uit vrije barmhartigheid, waardoor Hij ons heeft geroepen en uitverkoren tot de genade des Evangelies, en ons gerechtvaardigd heeft, opdat wij tot in eeuwigheid deelgenoten zouden zijn van de heerlijkheid van Zijn eniggeboren Zoon Jezus Christus, Die onze Heere, onze Heiligmaking en onze rechtvaardigheid is. Maar dat is Hij niet voor dezulken, die niet willen erkennen dat zijn gerechtigheid alleen genoegzaam is, om de mens rechtvaardig en aangenaam te maken voor God, Die gedreven door zijn Vaderlijke goedheid, ons Christus en Diens gerechtigheid aanbiedt en schenkt zonder dat onze werken de minste verdiensten hebben.

Welk menselijk werk zou dan ook in staat zijn om een zo kostbaar geschenk, een grote schat als Christus is, te kunnen verdienen? Deze schat is éinig, en alleen een gift van de genade en gunst en barmhartigheid Gods. Slechts door het geloof ontvangen wij die gift en erlangen wij de vergiffenis onzer zonden. Als derhalve Paulus en de Kerkvaders zeggen, dat *het geloof alleen, zonder de werken, rechtvaardig maakt*, geven zij daarmee te kennen dat wij alleen daardoor volkomen vergiffenis ontvangen en Christus in ons opnemen, die zo als Paulus zegt door het geloof woning maakt in onze harten. Hij, die de angsten en de verschrikkingen van het geweten overwon; Die voor onze zonden aan de Goddelijke gerechtigheid heeft genoeg gedaan, de toorn Gods tegen ons heeft uitgedelgd en het vuur geblust van de hel, waarin wij door onze aangeboren en eigen zondigheid waren neergestort, en Die eindelijk de duivel met al zijn macht en dwingelandij heeft te niet gedaan.

Zie, zóiets hadden de gezamenlijke goede werken van de gehele mensheid niet kunnen te weeg brengen! Die eer en dat vermogen mag alleen aan de Zone Gods worden toegeschreven, onze gezegende Christus, wie alle macht gegeven is over hemel, aarde en hel, en Die Zichzelf met al Zijn verdiensten schenkt aan hem, die, wanhopende aan zichzelf, al zijn hoop op zaligheid stelt op Hem en Zijn verdiensten.

Niemand echter, vernemende hoe alleen het geloof, zonder de werken, rechtvaardig maakt, bedriege zich gelijk dat geschiedt door de naamchristenen, die alles vleselijk uitleggen, wanende dat het ware geloof slechts bestaat in het geloven aan de geschiedenis van Jezus Christus, evenals men de levensbeschrijvingen van Cesar of Alexander gelooft. Dit toch is niet meer dan een historisch geloof, dat zich enkel en alleen grondt op de verhalen of geschriften van mensen, en dat gewoonlijk slechts met

flauwe trekken in de ziel wordt ingeprent; dat geloof is gelijk aan dat van de Turken, die op dezelfde wijze aan de fabelen van de Koran geloven. Een dergelijk geloof is niets dan menselijke inbeelding; het laat het hart onvernieuwd en doordringt het niet met de Goddelijke liefde, terwijl het ook geen goed werk ten gevolge hebben kan, voortspruitende uit het ware geloof en het nieuwe leven.

Derhalve is het een grote dwaling, die ook in tegenspraak is met de Heilige Schrift en met de heilige leraars van de heilige Kerk, wanneer men beweert dat het geloof alleen niet rechtvaardig maakt, maar dat daartoe vooral de werken noodzakelijk zijn. Hun die zó spreken, voer ik tegemoet, dat hun historisch en gotisch ijdelgeloof, met al de daaraan verbonden werken, hen niet alleen niet rechtvaardigt, maar hen zal doen neerzinken in de diepte van de hel, daar zij volkomen gelijk zijn aan die maagden, die geen olie hadden in hun lampen, dat is geen levendig geloof in het hart. (Matth. 25: 3)

- Het geloof dat rechtvaardig maakt, is een werk Gods in ons: dáárdoor wordt onze oude mens gekruisigd (Rom. 6: 6), worden wij één met Christus, nieuwe schepselen en veelgeliefde kinderen Gods. Dit hemelse geloof is het, wat ons in de gelijkmaking van Zijn dood en opstanding, één plant maakt met Christus (Rom. 6: 5) en dus ook het vlees met zijn boze lusten en begeerlijkheden de doodsteek geeft. Want zijn wij ons bewust door de werking van dat geloof, dat wij met Christus gestorven zijn, zo breken wij met ons zelf en met de wereld, overtuigd dat wij nu ook onze aardse leden, dat wil zeggen, de zondige begeerten van de ziel en de boze lusten des vleses, doden moeten. En weten wij het, dat wij met Christus zijn opgestaan, dan streven wij ook naar een geestelijk, heilig leven, dat nabij komt aan dát, wat wij eenmaal, na de laatste opstanding, in de hemel zullen genieten.
- Dit heilige geloof maakt ons de vergeving van alle onze zonden deelachtig, welke het Evangelie verkondigt; doet ons in het koninkrijk Gods ingaan, stort vrede in onze harten en onderhoudt in ons een heilige en bestendige blijmoedigheid. Door dat geloof komen wij in gemeenschap met God, maakt Hij woning in onze harten, zodat onze ziel God aandoet, waarom onze ziel gedrongen wordt tot al hetgene waartoe Christus Zich gedrongen gevoelde tijdens zijn omwandeling onder de mensen: tot ootmoed, zachtmoedigheid, gehoorzaamheid jegens God, liefde, en tot alle andere volmaaktheden, door welke het beeld Gods in ons hersteld wordt.
- Vandaar dat door Christus met alle recht aan dit van God geschonken geloof de zaligheid wordt toegezegd, een zaligheid die, zonder heiligheid en zonder goede werken onbestaanbaar is. En hoe zou het mogelijk kunnen zijn, dat de christen niet heilig zou zijn, wanneer Christus door het geloof *zijn heiligmaking* geworden is? Door het geloof zijn wij zowel rechtvaardig als heilig, en daarom noemt Paulus dezulken bijna altijd *heiligen*, die wij christenen noemen, en die toch, als zij de Geest van Christus niet hebben, hem ook niet toebehoren en dus geen christenen zijn. Worden zij echter geregeerd en geleid door die Geest, dan behoeven wij ook niet te vrezen, dat zij, hoewel zich gerechtvaardigd wetende door het geloof, traag zullen zijn in goede werken, want de Geest van Christus is een Geest van de liefde, en de liefde kan niet werkeloos zijn of ophouden goed te doen. Veel meer staat het in waarheid zo, dat geen mens enig goed werk volbrengen kan, die zich niet bewust is van zijn rechtvaardiging door het geloof. Vóór die tijd oefende hij zich in goede werken veeleer tot zijn eigen rechtvaardiging, dan uit liefde en ter ere van God. Hij misvormde ze alzo door eigenliefde en zelfzucht. Terwijl

daarentegen hij, die de zekerheid heeft van zijn rechtvaardiging door de verdiensten en de gerechtigheid van Christus, die hij zich door het geloof toeëigent, het goede doet uit liefde en ter ere van God en Christus, en niet uit eigenliefde of tot zijn zelfrechtvaardiging. Daarom vraagt de ware christen er ook niet naar, dat wil zeggen hij, die zich gerechtvaardigd weet door de gerechtigheid van Christus, of de goede werken al of niet zijn voorgeschreven, daar hij, bezield en gedreven door de kracht van de Goddelijke liefde, ieder heilig, christelijk werk, uit zich zelf en bereidwillig onderneemt en nimmer ophoudt goed te doen.

Wie nu door zijn geloof in zijn binnenste niets gewaar wordt van die wonderbare werkingen, die door het van God geschonken geloof in de christen worden te weeg gebracht, die kan daaruit opmaken, dat hem het ware christelijke geloof nog ontbreekt, en hij moge er God vurig om bidden, zeggende: „Heere, kom mijn ongelooft te hulp!” (Marc. 9: 24) En wanneer hij nu verneemt hoe het geloof alleen rechtvaardig maakt, zo bedriege hij zich niet, en zegge: ‘Wat zou het mij baten, of ik mij al afslove in het doen van goede werken, daar ik toch alleen door het geloof in het paradijs kan komen.’

Want ik antwoord hem daarop, dat men zeker alleen door het geloof in het paradijs komt, maar dat men niet vergeten moet, wat Jacobus zegt, (Jac. 2: 19): “De duivelen geloven ook, en zij sidderen”. En zou u menen, samen met hen, het paradijs te kunnen ingaan? Hieruit, mijn broeder, kunt u nagaan in welk een schromelijke dwaling u verkeert U meent *het geloof* te hebben dat rechtvaardig maakt, en u hebt het niet. “Gij zegt: Ik ben rijk, en verrijkt geworden, en heb geens dings gebrek; en gij weet niet dat gij zijt ellendig en jammerlijk, en arm, en blind, en naakt. Ik raad u dat gij van God koopt goud, beproefd komende uit het vuur.”

Het geloof dat rechtvaardig maakt is alzo gelijk aan een vlam, die noodzakelijk licht om zich verspreiden moet. Maar gelijk die vlam, zonder hulp van het licht, het hout verteert, al kan zij zonder dat licht niet bestaan, evenzo is het een feit, dat het geloof, zonder behulp der goede werken, de zonden uitdelgt en verteert, en dat toch, zonder die werken, geen waar geloof bestaanbaar is. Zien wij een vuurvlam, die geen licht verspreidt, dan weten we, dat deze slechts geschilderd is, dus geen werkelijkheid is. Zo is het ook gelegen met hem, bij wien wij het licht der goede werken niet gewaar worden; daaruit wordt het ons duidelijk dat hij niet in het bezit is van dat ware hemelse geloof, dat God zijnen uitverkorenen schenkt om hen rechtvaardig en heilig te maken. En ik houd mij overtuigd, dat dit de ware zin is der woorden van Jacobus, als hij zegt (Jac. 2:18): "Toon mij uw geloof uit uwe werken, en ik zal u uit mijne werken mijn geloof tonen." Hij wil daarmee te kennen geven, dat de mens die zijn genoegen stelt in de eer en de genietingen der wereld, en toch voorgeeft te geloven, het ware geloof mist, daar hij de werkingen des geloofs vertoont.

Dat heilig rechtvaardigmakend geloof kan ook worden vergeleken met de godheid van Jezus Christus, Die als waarachtig mens, maar zonder zonden, wonderen verrichtte, daar Hij de zieken gezond maakte, den blinden het gezicht wedergaf, op het water wandelde, en doden opwekte. Deze wondertekenen waren echter niet de oorzaak van Christus' godheid, want voor Hij ze verrichtte was Hij reeds God en Diens eniggeboren Zoon. Om God te zijn of te worden, was het doen van dergelijke wonderen voor Hem niet nodig, maar juist omdat Hij God was, werden ze door Hem verricht. Derhalve werkten deze wonderen niet uit dat Christus God werd, maar zij bewezen dat hij in waarheid God was. Eveneens nu is het ware levendige geloof ene kracht Gods in de ziel van den christen, die wonderbaar werkt en nimmer moede

wordt, het goede te doen. Deze goede werken brengen echter niet te weeg dat de christen waarlijk christen wordt, d.w.z. dat hij rechtvaardig, goed, heilig en Gode welbehagelijk is. Om dit te worden behoefde Hij die werken niet, maar omdat hij christen is door het geloof, gelijk de mens Christus God was door Zijn goddelijke natuur, daarom worden ze door hem volbracht. Die goede daden werken dus ook zijne heiliging en rechtvaardiging niet uit, maar zij bewijzen slecht dat hij heilig en rechtvaardig is. Gelijk alzo de godheid van Christus oorzaak was der wonderen die hij deed, zo is ook het door de liefde werkzaam geloof, oorzaak van het goede dat de christen verricht.

En gelijk men van Christus zegt, dat Hij dit of dat wonder heeft gedaan, en deze wonderen niet allen strekten tot verheerlijking van God, maar ook tot verheerlijking van Christus als mens, tot eer en roem van Hem, Die Zijn gehoorzaamheid tot in de dood door Zijn opstanding heerlijk van God zag beloond en Wie alle macht gegeven is in hemel en op aarde; een macht, die Hij, als mens, niet bezat.

En gelijk Hij dat alles verwierf door de innige gemeenschap die er bestond tussen het goddelijke Woord en de menselijke natuur in Hem, evenzo draagt het zich toe bij de christen met het geloof. Door de innige gemeenschap tussen zijn geloof en zijne ziel, wordt wat het ene deel toebehoort ook het eigendom van het andere. En vandaar dat de heilige Schrift soms aan de christen het eeuwige leven toezegt, terwille van zijn goede werken, omdat die werken de vrucht en het getuigenis zijn van zijn levendig geloof, en (zoals wij dat hierboven hebben voorgesteld) daaruit voortkomen, gelijk het licht uit de vlam.

Door dit heilige geloof wordt Christus omhelsd en op het innigst verbonden met de ziel, zodat alle drie *het geloof, Christus en de ziel één* worden, en de verdiensten van Christus nu ook, met het volste recht, de ziel toebehoren.

Vandaar zegt dan ook de heilige Augustinus, *dat God in ons Zijn eigen gaven bekroont*. Van deze door het geloof gewerkte innige vereniging van de ziel met Christus, wordt door Hem zelf getuigenis afgelegd bij Johannes, daar Hij tot de Vader bidt voor Zijn jongeren, en voor hen, die door hun woord in Hem zullen geloven. „Ik bid” zo zegt Hij „niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen die door hun woord in Mij geloven zullen, opdat zij allen één zijn, gelijkterwijs Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, opdat ook zij in ons één zijn, opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt. En Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt; opdat zij één zijn, gelijk Wij één zijn”. (Joh. 17: 20 v.v.) Als wij derhalve geloven in de prediking van de apostelen, die ons Christus verkondigen, *als overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking* (Rom. 4: 25) dan worden wij één met Christus, en daar Christus één is met de Vader, zo worden wij door hem een met God. (2 Cor. 6: 16).

Hoe groot is toch de heerlijkheid van de christen! Door het geloof is hij in het bezit van een zo onwaardeerbare schat, dat zelfs de engelen begerig zijn daarin te zien! (I Petr. 1: 12).

Uit alle deze gevolgtrekkingen blijkt ten duidelijkste het grote onderscheid, dat er bestaat tussen ons en hen die de leer van de rechtvaardiging uit het geloof en de werken beide, voorstaan In zover zijn wij het eens, dat ook wij de werken op prijs stellen, omdat wij stellen dat een rechtvaardigmakend geloof zonder goede werken niet bestaan kan. Ja, wij zeggen dat alleen zij die door het geloof gerechtvaardigd zijn, zulke werken kunnen volbrengen, die inderdaad goede werken genoemd kunnen worden.

Maar dáárin verschillen wij, dat wij zeggen: *het geloof maakt rechtvaardig, zonder bijstand van de goede werken*. De grond daarvoor is klaar en duidelijk. Daar wij,

namelijk, door het geloof Christus aandoen en Zijn gerechtigheid en heiligheid ons toe-eigenen, (het is toch ontwijfelbaar zeker dat de gerechtigheid van Christus door het geloof ons geschonken is) zo kunnen wij niet zo ondankbaar, zo blind en zo goddeloos zijn, om te beweren, dat die gerechtigheid, zonder onze werken ongenoegzaam zou wezen om ons aangenaam en rechtvaardig te doen zijn in de ogen van God. Nee, veeleer zeggen wij met de Apostel (Hebr. 9: 13 v.v.): „Indien het bloed van de stieren en bokken, en de as van de jonge koe, besprengende de onreinen, hen heiligt tot de reinheid des vleses; hoe veel te meer zal het bloed van Christus, Die door de eeuwigen Geest zich zelf Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uw geweten reinigen van dode werken, om de levenden God te dienen”.

En nu moge ieder oprecht, vroom christen zelf beoordelen, welke dier twee gevoelens het echte zij, en het meest waardig om openlijk geleerd te worden: het onze, dat de weldaad van Christus in het licht stelt en de menselijke hoogmoed terneder werpt, die zijn eigene werken wil stellen tegenover de verdiensten van Christus; óf het andere, volgens hetwelk het geloof alleen niet rechtvaardig maakt, en dat daardoor de eer en de weldaad van Christus verdonkert, terwijl het daarentegen de menselijke trots vleit, die 't niet kan verdragen om alleen door Jezus Christus, zonder enige eigene verdiensten gerechtvaardigd te worden.

‘Maar, zal men zeggen, het is toch een krachtige aansporing tot het doen van goede werken, als men 't als zeker stelt dat men daardoor gerechtvaardigd wordt bij God.’

Ik antwoord hierop dat ook wij toestemmen, dat goede werken Gode welgevallig zijn, en dat ze door Hem, uit loutere goedheid, beloond worden in het paradijs; maar wij zeggen tegelijk, zo als ook de heilige Augustinus dit doet, *dat goede werken alleen zijn dezulken, die volbracht worden door hen, die door het geloof gerechtvaardigd zijn, omdat het onmogelijk is dat een kwade boom goede vruchten zou kunnen voortbrengen* (Matth. 12: 33). Daarbij komt nog, dat de door het geloof gerechtvaardigden, belijden dat zij alleen door de aangebrachte gerechtigheid van Christus gerechtvaardigd zijn, daarom zullen zij geen handel drijven in goede werken, onder voorgeven dat zij daarmede van God de rechtvaardiging kunnen kopen. Maar integendeel, ontvlamd door de liefde Gods, en niets vuriger wensende dan Christus te verheerlijken, Die hen rechtvaardigde door het schenken van al Zijn verdiensten en rijkdommen, zullen zij er steeds naar streven om, zoveel in hen is, de wil Gods te doen en strijd voeren tegen eigenliefde, wereld en duivel.

En vallen zij soms door de zwakheid des vleses, zij staan weer op met des te groter verlangen om goed te doen, en met des te vuriger liefde tot God. Zij bedenken, dat Hij hen hun zonden vergeeft, ter wille van hun gemeenschap met Christus, Die voor alle zijn leden heeft genoeg gedaan aan het hout des kruises en Die steeds hun Voorspraak is bij de eeuwige Vader. Die hen, uit liefde tot Zijn eniggeboren Zoon, altijd genadig blijft aanzien, als zijn geliefde kinderen leidt en behoedt, de wereld hun eindelijk ten erfdeel geeft en hen aan het heerlijk Beeld Zijns Zoons gelijkvormig maakt. (Rom. 8: 29).

De liefde is dus de voorname beweegreden, die de ware christenen noopt tot de betrachtting van de goede werken, omdat zij het ter harte nemen dat zij door het geloof kinderen Gods zijn, en van de Goddelijke natuur deelachtig, geworden (2 Petr. 1: 4), en omdat zij door de Heilige Geest, Die in hen woont worden gedreven om te leven, gelijk het aan kinderen van zulk een grootmachtige Heere betaamt. Zij houden het voor grote schande, de waardigheid van hun hemelse adeldom te veronachtzamen, en spannen daarom ook alle krachten in om hun eerstgeboren Broeder Jezus Christus na te volgen. Ootmoedig en zachtmoedig, zoeken zij in alle dingen de ere Gods laten het

leven voor de broeders, doen hun vijanden wel, en roemen in de smaadheid en in het kruis van onze Heere Jezus Christus. (Gal. 6: 14). Met Zacharias roepen zij uit (Lukas 1: 74 v.v.): “Wij zijn verlost uit de hand onzer vijanden; opdat wij zonder vrees God zouden dienen, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, alle de dagen onzes levens.” En zij zeggen het Paulus na (Tit. 2: 11 v.v.): „De zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle mensen, en onderwijst ons dat wij, de goddeloosheid en de wereldse begeerlijkheden verzakende, matig en rechtvaardig en Godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld; verwachtende de zalige hope en verschijning van de heerlijkheid van de groten God en van onze Zaligmaker Jezus Christus.”

Deze en dergelijke gedachten, gewaarwordingen en gezindheden werkt het van God gegeven geloof in het gemoed van hen, die Hij gerechtvaardigd heeft. Wie deze hemelse gezindheid en werking niet enigermate in zijn hart gewaar wordt, maar overgegeven blijft aan het vlees en aan de wereld, die kan er zeker van zijn, dat hij het geloof, dat rechtvaardig maakt, nog niet bezit, en dus ook geen lidmaat is van Christus, want hij heeft de Geest van Christus niet en komt Hem dus niet toe. (Rom. 8: 9.); en wie de Zijne niet is, is ook geen christen. Mocht dan de menselijke wijsheid van nu af aan, ophouden strijd te voeren tegen de gerechtigheid des heiligen geloofs. Dat wij veel liever de ere onzer rechtvaardiging geheel en alleen toekennen aan de verdiensten van Christus, die wij aandoen door het geloof. (Gal. 3: 27).

VIJFDE HOOFDSTUK.

Hoe de christen Christus aandoet.

Ofschoon uit het hierboven door ons gezegde duidelijk genoeg is op te maken, op welke wijze de christen Christus aandoet, zo willen wij daarbij echter nog wat langer stilstaan, overtuigd als wij zijn, dat het spreken over Christus en zijn gaven, al werd het ook duizenden malen herhaald, de waren christen nimmer vervelen kan.

Gelijk ik dan al zei, weet de christen het dat Christus, met al Zijn gerechtigheid, heiligheid en reinheid, door het geloof Zijn eigendom is geworden. Evenals nu ieder, die voor een machtig en hooggeplaatst heer moet verschijnen, zich zo kostbaar mogelijk kleedt, zo kleedt en tooit zich ook de christen, om voor God de Heere te verschijnen, met de reinheid van Christus en met al zijn volmaaktheden, vast vertrouwend op de verdiensten van Christus, en wel zóó als of alles wat Deze voor hem verdiend en verworven heeft, door hem zelf verdiend en verworven was. Christus en al wat Hem toebehoort, is dan ook door het geloof evengoed ons eigendom, als dit het kleet is van een ieder onzer. Hem aan te doen, wil dus niets anders zeggen dan vast overtuigd te zijn, dat Christus ons toebehoort, zoals het dan ook in waarheid is, wanneer wij 't oprecht geloven, en daarbij verzekerd zijn, dat wij, getooid met dit hemelse kleet, aangenaam en welgevallig zijn in het oog van God. Er valt toch niet aan te twijfelen, of God heeft als de algoede Vader Zijn Zoon ons geschonken, willende dat al Zijn gerechtigheid, alles wat Hij is, vermag en gedaan heeft ons wettig eigendom wordt, zodat wij ons daarin moge beroemen, eveneens alsof wij het door eigene kracht verworven en gedaan hadden. Ieder nu die dit geloof heeft, zal ook (zo als wij dit hierboven hebben aangetoond), zonder enige twijfel van datgene wat hij gelooft, de waarheid ondervinden. De christen moet alzo het vaste geloof, de vaste overtuiging hebben, dat alle goederen, alle genade en alle rijkdommen van Christus ook de zijne zijn. „Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met hem niet alle dingen schenken?” (Rom. 8: 32). Als dit nu zo is, en dat is het zeker, dan kan ook de christen naar waarheid zeggen: ‘Ik ben Gods zoon, Christus is mijn Broeder, ik ben heer van hemel en aarde, van hel en dood en wet; de wet kan mij aanklagen noch verdoemen, daar de gerechtigheid van Christus ook de mijn geworden is.’

Het is alleen dit geloof dat de mens aanspraak geeft op de naam van christen, en waardoor hij (gelijk wij zeiden) Christus aandoet. Met recht mag men dit *een grote verborgenheid* noemen, waarin wonderbare en onuitsprekelijke daden van de grote God begrepen zijn, daden die niet kunnen opkomen in een mensenhart, tenzij Hij het met Zijn genade als doorweekt; wat Hij dan ook, door de mond van de profeet Ezechiël, beloofd heeft te zullen doen, daar waar hij zegt: (Ezech. 36: 26) „Ik zal u een nieuw hart geven, en zal enen nieuwen geest geven in het binnenste van u, en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en zal u een vleschen hart geven.”

Hij echter wiens geloof niet van zodanige aard is, dat hij Christus niet al wat Deze bezit, als Zijn eigendom beschouwt, kan ook geen oprechte christen heten, geen blijmoedig en gerust geweten hebben en evenmin de goeden en tot alle goede werken gezinden Geest; goede werken zullen licht geheel niet bij hem gevonden worden, terwijl werken, die in waarheid goed zijn, nooit door hem zullen worden verricht.

Alleen dit geloof, dit vertrouwen op de verdiensten van Christus, maakt de mens tot een waar christen, maakt hem wakker, sterk, blijmoedig, vervult hem met een vurige begeerte naar God en met ijver tot het verrichten van goede werken, stelt hem in het

bezit des hemelrijks en maakt hem tot een van God geliefd kind, waarin de Heilige Geest waarlijk een woonstede heeft.

Wiens ziel is zó verdorven, zó laag, zo koud, dat hij de onafmetelijke grootheid van de gave, door God ons geschonken in zijn geliefde Zoon niet al diens volmaaktheden, zou kunnen bedenken, zonder tegelijk vervuld te worden met het vurigst verlangen, om Hem in alle goede werken gelijkvormig te worden? Daartoe is Hij ons dan ook door de Vader tot een voorbeeld gesteld, opdat wij, bestendig daarop starende, ons leven zouden doen zijn een afschaduwing van het leven van Christus; want, zo als Petrus zegt: (1 Petr. 2: 21) “Christus heeft voor ons geleden, en ons een voorbeeld nagelaten, opdat wij Zijn voetstappen zouden navolgen.”

Uit deze beschouwing vloeit nog een andere wijze voort om Christus aan te doen. Wij noemen Hem ons voorbeeld, omdat de christen zijn gehele leven moet inrichten naar dat van Christus, zich in gedachten, woorden en werken naar Hem vormen, het leven van de ouden mens afleggen, en het nieuwe leven, dat is het leven van Christus, aandoen. Vandaar dan ook dat Paulus zegt: (Rom. 13: 12 v.v.) „Laat ons dan afleggen de werken van de duisternis, en aandoen de wapenen des lichts. Laat ons, als in de dag, eerlijk wandelen, niet in brasserijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid; maar doet aan de Heere Jezus Christus, en verzorgt het vlees niet tot begeerlijkheden.”

Vervuld van liefde tot Christus zegt daarom de ware christen: ‘Daar de Heere hoewel Hij mij niet nodig had, mij toch gekocht heeft met Zijn eigen bloed, en arm is geworden om mij rijk te maken, zo wil ik eveneens het mijne, ja zelfs mijn leven, uit liefde tot de naaste en voor zijn welzijn overgeven. En gelijk ik bekleed ben geworden met Christus, door de liefde die Hij mij heeft betoond, zo wil ik ook dat mijn naaste, door de liefde, die ik tot hem tengevolge mijner liefde tot Christus koester, door mij bekleed wordt met hetgeen mij toebehoort.

Handelt hij zo niet, dan is hij ook nog geen waar christen; want het is ongerijmd dat iemand zeggen zou: ik heb Christus lief, als hij ook niet de leden van Christus en zijn broeders liefheeft. Als wij onze naaste niet liefhebben, voor wie Christus toch ook, alleen uit liefde, Zijn bloed heeft vergoten, dan kunnen wij niet in waarheid zeggen, dat wij Christus liefhebben. Die, ofschoon Gode evangelijk zijnde, de Vader gehoorzaam was tot in de dood des kruises (Phil. 2: 6, v.v.) en die ons bemind en verlost heeft, door Zichzelf met al Zijn werken en met alles wat Hij bezat, aan ons over te geven. En op dezelfde wijze, moeten nu ook wij, die door de goederen van Christus rijkdom en overvloed mochten verkrijgen, Gode gehoorzaam zijn, en onze werken, al het onze, ja zelfs ons leven, veil hebben voor onze naasten, voor onze broeders in Christus; hen in al hun noden en behoeften te dienste staan, en zo als 't ware een tweede Christus voor hen worden. Evenals Christus ootmoedig was en zachtmoedig, en afkerig van alle twist en tweedracht, zo moeten ook wij met allen mogelijke ijver streven naar ootmoed en zachtmoedigheid, en twist en tweedracht. Zij mogen in woorden of daden bestaan, zoveel in ons is, vermijden. Gelijk Christus alle vervolging en smaad van de wereld ter ere Gods lijdzaam verdroeg, zo moeten ook wij blijmoedig en getroost zijn onder de smaad en de vervolging, die door de schijnchristenen al dengenen wordt aangedaan, die in Christus een Godzalig leven willen leiden. Christus liet Zijn leven voor Zijn vijanden en bad voor hen aan het kruis. Zo ook moeten wij ten allen tijde voor onze vijanden bidden, en voor hun welzijn gaarne ons eigen leven ten beste geven. Dat is het, wat Petrus noemt: *het navolgen van de voetstappen van Christus*. (1 Petr. 2: 21). Dan, als wij Christus met al wat Hij bezit, als ons eigendom aanmerken wat hetzelfde is als Christus aandoen, rein en vlekkeloos worden. dán zeg ik, bestaat onze enige taak in het verheerlijken van

God, dáárdóór dat wij Christus navolgen en dat wij hetzelfde aan onze broeders doen wat Christus voor ons gedaan heeft, temeer daar wij het uit Zijn eigen mond hebben gehoord, dat alles wat wij de minste van zijn en onze broederen hebben gedaan, door Hem wordt aangemerkt als hadden wij dat Hemzelf gedaan. (Matth. 25:40).

En daarbij is het ontwijfelbaar zeker, dat, daar de ware christenen leden zijn van Christus, wij hun goed noch kwaad kunnen aandoen, zonder dat wij dit Christus zelf aandoen, omdat Hij ook in zijn leden evenzeer vreugde gewaar wordt als smart.

Gelijk nu, door het geloof, Christus ons kleed is geworden, zo moeten ook wij, door de liefde, een kleed worden voor onze broeders; en dezelfde zorg die wij dragen voor ons eigen lichaam, moeten wij ook aan de dag leggen jegens hen; die toch leden zijn van ons lichaam, van dat lichaam, waarvan Christus het Hoofd is. (Eph. 4 15). Dat is die hemelse liefde en mededeelzaamheid, die voortvloeien uit het ongeveinsd geloof, dat God Zijn uitverkorenen schenkt, en waarvan Paulus zegt, *dat het werkt door de liefde*. (Gal. 5: 6).

Gelijk echter het leven van Christus, dat wij door een getrouwe navolging moeten aandoen, een bestendig kruis was, vol van ramspoed, smaad en vervolging, zo moeten ook wij, als wij Zijn leven willen navolgen, voortdurend ons kruis dragen (Gal. 5: 24). Zoals dit dan ook door Hemzelf gezegd is, (Luc. 9: 23). „Zo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zich zelf, en neme zijn kruis dagelijks op, en volge Mij.” De voorname bedoeling met dit kruis, is daarin gelegen, dat God, door deze oefening in het lijden, de begeerten van de ziel en de boze lusten des vleses in ons doden wil, opdat wij die volmaaktheid zouden aangrijpen, waartoe wij ook van Christus gegrepen zijn, door de vereniging met Hem. God wil dan ook dat ons geloof, evenals het goud, zal gelouterd worden in het vuur van de tegenspoed, opdat het Hem ter ere zal schitteren, en eindelijk wil Hij, dat in onze zwakheid zijn kracht worde verheerlijkt, die de wereld tot haar innig verdriet, dan in ons bespeurd, als die zwakheid door tegenspoed en vervolging gesterkt wordt, en naarmate zij wordt neergebogen en onderdrukt, ook des te meer aanwint in kracht en standvastigheid (2 Cor. 12: 9, v.v.). Daarom is het dat Paulus zegt (2 Cor. 4: 7, v.v.): „Wij hebben dezen schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid van de kracht zij Godes, en niet uit ons; als die in alles verdukt worden, maar niet benauwd; twijfelmoedig, maar niet mismoedig; vervolgd maar niet daarin verlaten; neergeworpen, maar niet verdorven; altijd de doding van de Heere Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus in ons lichaam zou geopenbaard worden.”

Wanneer wij nu zien, hoe Christus en zijn dierbare apostelen door hun lijden God hebben verheerlijkt, laat ons dan ook de tegenspoed blijmoedig verdragen en met Paulus (Gal. 6: 14) zeggen: „Het zij verre van mij dat ik zou roemen, anders dan in het kruis van onze Heere Jezus Christus.” Laat ons zó handelen, opdat de wereld willens of onwillens met eigen ogen zie de wonderbare werking van de Goddelijke kracht in hen, die met een oprecht hart vasthouden aan de genade van het Evangelie.

De kinderen van de wereld zo zeg ik, zullen het zien, met welk een zielerust de ware christenen het verlies van hun vermogen, de dood hunner kinderen, de laster, de kwalen des lichaams en de vervolgingen van de valse christenen verdragen. Zij zullen het zien, hoe zij alleen het zijn, die God aanbidden in geest en in waarheid, hoe zij alles wat hun wedervaart uit Zijn handen aannemen, en alles wat Hij doet, goed, rechtvaardig en heilig achten. Hoe zij in geluk en ongeluk, Hem loven en prijzen als de beste en meest goedertieren Vader, en het beschouwen als een grote genade Gods, om voor het Evangelie en voor de navolging van Christus te lijden. Want zij weten

het, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, de lijdzaamheid bevinding, de bevinding hoop, en dat de hoop niet beschaamt (Rom. 5 t 3 v.v.).

Ik zeg, de lijdzaamheid werkt bevinding. Want dat God hun, die op Hem hopen, Zijn hulp in hun droefenissen heeft toegezegd (Ps. 9: 11) worden wij bij ondervinding gewaar. Wanneer wij standvastig blijven en sterk, is God het Die ons staande houdt, daar onze eigene krachten hiertoe niet in staat zijn. Door lijdzaamheid ondervinden wij zo metterdaad die hulp en die bijstand van de Heere, die Hij ons in de nood heeft beloofd. En hierdoor worden wij ook wederom gesterkt in onze hoop, daar het toch de grootste ondankbaarheid zou zijn, wanneer wij voor de toekomst niet met vertrouwen staat maakten op dezelfde hulp en dezelfde genade, die wij, door eigen ondervinding als zo zeker en betrouwbaar leerden kennen.

Maar waartoe zijn zo vele woorden nodig? Het moet ons genoeg zijn te weten, dat de ware christen door zijn rampen en tegenspoeden het beeld draagt van de gekruisigde Christus. Wanneer wij dit beeld vrolijk en blijmoedig dragen, zo zullen wij ook het beeld dragen van de verheerlijkten Christus (1 Cor. 15: 49). Want wanneer het lijden van Christus overvloedig is dan zal ook onze troost door Christus overvloedig zijn. *Zo wij met Hem verdragen, wij zullen ook met Hem heersen* (2 Tim. 2: 12).

ZESDE HOOFDSTUK.

Enige hulpmiddelen tegen het ongelooft.

Daar de duivel en de menselijke wijsheid er steeds naar streven om ons te beroven van dit heilig geloof, dat in Christus al onze zonden zijn gestraft geworden, en dat wij door Zijn dierbaar bloed wederom met God verzoend zijn, zo is het noodzakelijk, dat de christen ten allen tijde de wapenen gereed hebben, waarmee hij de boze verzoeking, die de ziel haar leven tracht te ontnemen, kan afweren. Onder die wapenen zijn, naar mijn mening, de meest krachtige: *het gebed, een getrouw gebruik van het heilig avondmaal, de herinnering aan onze doop en die aan onze verkiezing ten eeuwigen leven.*

1. ***In het gebed*** zullen wij met de vader van die maanzieke jongen (Markus 9: 24) zeggen: „Heere! kom mijn ongelovigheid te hulp”, en eveneens met de apostelen (Luc. 17: 5): „Heere! vermeerder ons het geloof.” En als in ons het verlangen overheerst om steeds toe te nemen in geloof, in hoop en in liefde, dan zullen wij gelijk Paulus dat voorschrijft (1 Thess. 5: 17) bidden zonder ophouden, want het gebed is toch niets anders dan een vurig verlangen, dat zijn grond heeft in God.
2. Door de herinnering van ***onze doop*** worden wij steeds meer verzekerd van onze vrede met God. zo wordt de ark van Noach door Petrus een zinnebeeld genoemd van onze doop, evenals Noach, door het geloof in de Goddelijke beloften, in de ark van de zondvloed gered werd, worden wij door het geloof in de doop van de toorn Gods gered. Dit geloof grondt zich op het woord van Christus: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.” (Mark. 16: 16). En dit kan niet anders, daar wij, zo als Paulus zegt (Gal. 3:27) in de doop Christus aandoen, en dus ook zijn gerechtigheid en al zijn goederen deelachtig worden. Door dit heerlijke kleed worden onze in zwakheid begane zonden bedekt, en ons niet toegerekend door God, en ook op ons past, volgens Paulus (Rom. 4: 6, v.v.) de zaligspreking, die voorkomt in de aanhef van de 32sten Psalm: „Zalig zijn zij, wier ongerechtigheden vergeven zijn en wier zonden bedekt zijn; zalig is de man, wie de Heere de zonden niet toerekent.” De christen wachte zich echter er voor, om uit deze woorden op te maken, dat hij vrijelijk zou mogen zondigen. Het daarin gezegde slaat toch niet op hen, die, pronkende met de christennaam, Christus alleen met de mond belijden en door hun daden verloochenen. Maar het is alleen toepasselijk op ware christenen, die, ofschoon zij manmoedig strijden tegen het vlees, de wereld en de duivel, toch nog dagelijks vallen, en die zonder ophouden zeggen moeten: „Vergeef ons onze schulden,” Tot hen richten wij het woord, om hen te troosten en op te richten, en opdat zij niet zouden wanhopen, alsof het bloed van Christus ons niet reinigde van alle zonden, en Hij niet de Voorspraak en de verzoening van al zijn leden zou zijn.
3. Zo dikwijls wij ons dus geneigd gevoelen om te twijfelen aan de vergeving onzer zonden, en ons geweten ons daarover begint te verontrusten, willen wij zonder uitstel, door het geloof, de toevlucht nemen tot het dierbaar bloed van Christus, dat voor ons vergoten werd op het altaar des kruises, en dat aan de gelovigen wordt uitgedeeld bij het ***Heilig sacrament des Avondmaals.*** Dit

werd door Christus dan ook ingesteld, opdat wij daarmee gedachtenis zouden vieren van Zijn dood, en door deze zichtbare tekenen, ons over onze verzoening met God aangevochten geweten gerust zouden stellen. De gezegende Christus maakte een testament, toen hij zeide: „Dat is Mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt” (Luc. 22: 19) en: „dat is Mijn bloed, het bloed des nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving van de zonden.” (Matth. 26: 28). Wij weten dat Paulus zegt (Gal. 3: 15) „Zelfs eens mensenverbond, dat bevestigd is, doet niemand teniet, of niemand doet daartoe.” En geen testament heeft kracht zolang de testamentmaker leeft; het verkrijgt die eerst na zijn dood. (Hebr. 9:16 v.v.). Het testament nu van Christus, waarin Hij de vergeving van de zonden toezegt, zijn en Zijns Vaders gunst en genade, barmhartigheid en eeuwig leven belooft, dit testament, heeft Hij, opdat het geldig zou zijn, met Zijn dierbaar bloed en met zijn dood bekrachtigd. Om deze reden zegt ook Paulus (Hebr. 9: 15, v.v.). „Daarom is Hij de Middelaar des nieuwen Testaments, opdat, de dood daar tussen gekomen zijnde tot verzoening van de overtredingen die onder het eerste testament waren, degenen die geroepen zijn, de belofenis van de eeuwige erve ontvangen zouden. Want waar een testament is daar is het noodzaak dat de dood des testamentmakers tussen kome; want een testament is vast in de doden, dewijl het nog geen kracht heeft, wanneer de testamentmaker leeft.”

Wij zijn alzo door de dood van Christus gerustgesteld en volkomen verzekerd van de geldigheid van Zijn testament, waarin onze zonden ons zijn vergeven en waarin wij benoemd zijn tot erfgenamen des eeuwigen levens. En om dit nog des te meer te bekrachtigen, heeft Christus ons, als een zegel, dit Goddelijke sacrament nagelaten, dat ons niet alleen volkomen gerust doet zijn omtrent de eeuwige zaligheid onzer zielen, maar dat ons ook de onsterfelijkheid van ons vlees verzekert. Want van nu aan wordt ons vlees levend gemaakt door dit onsterfelijk vlees, en zijn onsterfelijkheid mede deelachtig. Wie toch met een gelovig hart van dit Goddelijke vlees eet, die zal leven in eeuwigheid (Joh. 6: 51). Maar wie ongelovig daarvan eet, voor die verandert het in een dodelijk vergif. Want evenals de spijs des lichaams in een bedorven maag insgelijks bederft en schade teweeg brengt, zo is het ook gelegen met de geestelijke spijs. Wordt deze opgenomen door een snode ziel vol van boosheid en ongelooft, dan stort zij haar in nog dieper verderf, hoewel zij daarvan de oorzaak niet is, maar deze daarin is gelegen, dat de onreine en ongelovige niets rein is, al is het ook geheiligd door de zegen des Heeren, gelijk Paulus zegt: (1 Cor. 11: 27, v.v.). „Wie onwaardig dit brood eet, of de drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren; hij eet en drinkt zichzelf een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.” En die het lichaam des Heeren niet onderscheidt, is hij, die, zonder geloof en zonder liefde aan het Avondmaal des Heeren deelneemt. Niet gelovende dat dit lichaam zijn leven is en hem reinigt van al zijn zonden, maakt hij Christus tot enen leugenaar, hij vertreedt de Zone Gods met voeten, hij acht het bloed des Testaments onrein, waardoor hij geheiligd is en smaadt de Geest van de genade. (Hebr. 10: 29). De zodanige zal voor dit ongelooft en deze goddeloze huichelarij, vreselijk door God worden gestraft.

Want, hoewel hij het vertrouwen in zijn rechtvaardiging niet grondt op het lijden van Christus, en echter aan dit heilige sacrament deelneemt, erkent hij daarmee, zijn vertrouwen ook op niets anders gevestigd te hebben. Hij is zo

zijn eigen aanklager, legt getuigenis af van zijn eigen ongerechtigheid, en spreekt over zichzelf de verdoemenis uit tot de eeuwige dood, daar hij het eeuwige leven, dat God hem in dit heilig sacrament beloofd heeft, versmaadt. Wanneer derhalve de christen bemerkt, dat zijn vijanden hem willen overrompelen, dat wil zeggen, wanneer hij er aan twijfelt, of zijn zonden hem om Christus' wil wel inderdaad vergeven zijn, en of hij wel in staat is de verleiding des duivels te overwinnen, en wanneer zijn twijfelend geweten hem steeds zwaarder en zwaarder beschuldigt, zodat hij begint te vrezen of de hel hem niet zal moeten inzwelgen, en of de dood, ten gevolge van de toorn Gods, hem niet eeuwig overweldigen en eindelijk vernietigen zal. Wanneer, zeg ik, de christen door dergelijke zielsangst zich voelt aangeprepen, ga hij goedsmoeds en vol vertrouwen tot dit hoge en heilige sacrament, en terwijl hij het vol eerbied ontvangt, zegge hij in zijn hart tot antwoord aan zijn vijanden:

'Ik erken dat ik door mijn zonden duizend hellen en de eeuwige dood verdiend heb, maar het Goddelijke sacrament, dat ik thans ontvangen mag, geeft mij de verzekering dat mijn zonden mij vergeven zijn en dat ik verzoend ben met God. Zie ik op mijn werken, zo is er geen twijfel aan of ik moet erkennen een doemwaardig zondaar te zijn, en nimmer zal ik rust hebben in mijn geweten, zolang ik geloof dat mijn zonden, om mijner werken wil, mij vergeven zullen worden. Zie ik echter op de beloften en het verbond van God, dat mij, om de wille van het bloed van Christus, vergeving van de zonden toezegt, dan ben ik even zeker ervan die vergeving ontvangen te hebben en in het bezit te zijn van de Goddelijke genade, als ik er van zeker ben, dat blij, Die deze beloften gedaan en dat verbond gemaakt heeft, niet liegen of bedriegen kan. Door dit oprecht en volhardend geloof word ik gerechtvaardigd; en het is de gerechtigheid van Christus waardoor ik zalig ben en waardoor mijn geweten vrede vindt (Rom. 5: 1). Heeft Christus zijn zondeloos lichaam niet overgegeven in de handen van de zondaren, om onzer zonden wil? Heeft Hij Zijn bloed niet vergoten, om alle mijn ongerechtigheden daarin af te wassen? Waarom zoudt gij dan bedroefd zijn, o mijn ziel? Verlaat u op de Heere, Die een zo grote liefde jegens u koestert, dat Hij, om u te verlossen van de eeuwige dood, de dood heeft gewild van Zijn eniggeboren Zoon. En Deze is arm geworden om ons rijk te maken, heeft onze zwakheden op Zich genomen om ons te sterken door zijn kracht. Hij is sterfelijk geworden om ons onsterfelijk te maken; is op de aarde nedergedaald opdat wij daardoor zouden kunnen opklimmen ten hemel. Hij is een Zoon des mensen geworden gelijk wij, om ons met Zichzelf tot kinderen Gods te maken. "Wie zal dan beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het die rechtvaardig maakt. Wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt." (Rom. 8: 33 v.v.). Droog dan, o mijn ziel! die tranen en houd op met uw zuchten. „Loof de Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is, Zijn heiligen Naam. Loof de Heere, mijn ziel! En vergeet geen van Zijn weldaden. Die al uw ongerechtigheid vergeeft. Die alle uw krankheden geneest. Die uw leven verlost van het verderf. Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden. Barmhartig en genadig is de Heere, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwig de toorn behouden. Hij doet ons niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Want zo hoog de hemel is boven de aarde, is Zijn goedertierenheid geweldig over degenen, die Hem vrezen. Zo ver het oosten is van het westen, zo ver doet Hij

onze overtredingen van ons. Gelijk een vader zich ontfermt over de kinderen, heeft de Heere zich over ons ontfermd. Want Hij heeft ons zijn eniggeboren Zoon geschonken. (Ps. 103: 1, v.v.).

Met dit geloof, met deze lofprijzingen, met zulke en dergelijke overpeinzingen moeten wij het sacrament des lichaams en des bloeds van onze Heere Jezus Christus ontvangen. Dan wordt de vrees uit de ziel verbannen, de liefde vermeerderd, het geloof versterkt, het geweten bevredigd en onze mond wordt niet moede om God voor een zo grote weldaad te loven en te danken en te prijzen. Dat is de kracht en het vermogen en het enige vertrouwen onzer ziel. Dat is de rots, waarop het geweten zich grondvest. Nu vreest het stormen noch onweders, zelfs niet de poorten van de hel; noch de toorn van God, noch de wet, noch de zonde, noch de dood, noch de duivel, noch enige andere macht op de gehele wereld. Daar nu het gehele wezen van het Heilig Avondmaal bestaat in dit Goddelijk sacrament, zo behoort de christen, telkenmale als hij daaraan deel neemt, de ogen zijns geestes onwankelbaar gericht te houden op het lijden van onze goedertieren Heere. Hij moet overdenken hoe Hij aan het kruis hangt, beladen met alle onze zonden, maar ook hoe God zijn geliefde Zoon straft en kastijdt in onze plaats.

Gelukkig hij, die zijn oog voor alle andere voorstellingen gesloten houdt, en die niets zien of horen wil dan Jezus Christus de Gekruisigde, in Wie alle schatten van de wijsheid en van de kennis verborgen zijn (Colloss. 2: 3). Gelukkig hij, die zijn ziel voortdurend voedt met deze Goddelijke spijs, en haar door deze kostelijke en heilaanbrengende drank laaft met de liefde Gods.

Voor ik deze overdenking besluit, moet ik de christelijke lezer nog meedelen, hoe de heilige *Augustinus* gewoon was dit goddelijk sacrament de band van de liefde en de verborgenheid van de gemeenschap te noemen. Hij zegt: „Wie de verborgenheid van de gemeenschap ontvangt en de band des vredes niet bewaart, ontvangt de verborgenheid niet vóór zich, maar een getuigenis tegen zich. Wij moeten dus weten dat de Heere dit sacrament niet instelde alleen met het doel om ons te verzekeren van de vergeving onzer zonden, maar ook om ons krachtig aan te sporen tot vreedzaamheid, eensgezindheid en broederlijke liefde. In dit sacrament toch maakt de Heere zijn lichaam ons op zódanige wijze deelachtig, dat Hij één wordt met ons en wij met Hem. En daar Hij slechts één lichaam heeft, dat Hij ons allen deelachtig maakt, zo volgt noodzakelijk, dat ook wij, ten gevolge daarvan, allen één lichaam worden. Deze onze gemeenschap wordt afgebeeld door het brood van het Heilige Avondmaal. Gelijk dit toch bereid wordt uit vele met elkaar vermengde graankorrels, zó dat de een van de andere niet meer te onderscheiden is, zo moeten ook wij door een volkomen eensgezindheid des harten zodanig met elkander verbonden en verenigd zijn, dat geen scheuring mogelijk is. Daarop wijst ons ook Paulus, als hij zegt: (1 Cor. 10: 16, v.v.) „De drinkbeker van de dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één brood deelachtig zijn.” Wanneer wij derhalve het Heilige Avondmaal ontvangen, moeten wij bedenken dat wij allen in Christus zijn ingeplant, dat wij allen leden van dat één lichaam, leden van Christus zijn, zodat wij geen onzer broeders kunnen beledigen, smaden of verachten, zonder dat wij tegelijkertijd in hem ook Jezus Christus beledigen, smaden en

verachten. Evenzo kunnen wij niet in tweedracht leven met de broederen, zonder ook tegelijk met Christus, gelijk wij Hem ook niet kunnen liefhebben, zonder Hem tegelijk in de broederen lief te hebben. Dezelfde zorg die wij dragen voor ons lichaam, moeten wij ook dragen voor onze broeders, die leden zijn van ons lichaam. Zomin een lid van ons lichaam smart kan gevoelen, zonder dat de overige leden daarin deden, zo weinig moeten wij 't ook gedogen, dat een onzer broederen in lijden verkeert, zonder dat wij door ons medelijden met hem medeleven. Met zulke overpeinzingen moeten wij ons tot dit zeer gewichtige sacrament voorbereiden en tevens in onze harten een vurige liefde jegens de naaste aankweken. Of is er een krachtiger spoorslag tot naastenliefde, dan wanneer wij zien hoe Christus, terwijl Hij Zichzelf aan ons overgeeft, niet alleen daartoe ons uitnodigt, dat wij ons ook aan elkander overgeven, maar in zo verre Hij zich zelf aan ons allen gemeenschappelijk mededeelt, tevens bewerkt dat wij allen één zijn in Hem? Ons verlangen en ons streven moet er dus steeds op uit zijn, dat wij allen slechts één ziel, één hart, en één tong hebben, en dat wij eendrachtig zijn en overeenstemmen in gedachten, woorden en werken. Ieder christen bedenke het, dat zo vaak wij dit heilig sacrament ontvangen, wij ons ook verbinden tot de dienst van de liefde, zodat wij niet alleen de broederen in generlei opzicht mogen beledigen, maar ook niets moeten nalaten om hen in hun nood te helpen en bij te staan. Wie echter tot deze hemelse tafel des Heeren toetreedt met een hart vervuld van tweedracht en vervreemding jegens de broederen, die kan er van verzekerd zijn, dat hij onwaardig eet en dat hij zich schuldig maakt aan het lichaam en bloed des Heeren, terwijl hij zich zelf een oordeel eet en drinkt. Waar hij zich niet ontziet om het lichaam van Christus te verdelen en te verscheuren, daar hij zich door zijn haat afscheidt van de broederen, - dat is van de leden van Christus, - en terwijl hij, niettegenstaande hij geen deel heeft aan Christus, toch het Heilige Avondmaal ontvangt, bewijst hij daardoor niet te geloven, dat al zijn heil gelegen is in het aandeel aan Christus en de vereniging met Hem.

Laat ons dan toetreden om dit hemels brood te ontvangen tot een gedachtenis van het lijden des Heeren, en om door deze gedachtenisviering versterkt en bevestigd te worden in ons geloof en in ons vertrouwen op de vergeving onzer zonden; om daardoor onze harten en tongen te stemmen tot lof en prijs van de oneindige goedheid Gods. En eindelijk om er onze onderlinge liefde door aan te kweken en die elkander wederzijds te betuigen door de innige gemeenschap die wij allen hebben in het lichaam van onze Heere Jezus Christus.

4. Behalve het gebed, de herinnering aan onze doop, en het getrouw gebruik van het Avondmaal, bezitten wij nog een voortreffelijk middel tegen het ongeloof en de vrees, deze vijanden van de christelijke liefde, in **de herinnering onzer verkiezing ten eeuwigen leven**, zoals deze gegrond is op het woord van God, het zwaard des Heiligen Geestes (Eph. 6: 17) waarmee wij al onze vijanden kunnen overwinnen. *Verblijdt u*, zegt de Heere (Luc. 10: 20) *dat uw namen geschreven zijn in de hemelen*. Daar is op aarde geen grotere vreugd, geen groter troost voor de christen, die onder aanvechting is of in verzoekingen, of die tot een zonde vervallen is, dan de herinnering aan zijn verkiezing en de zekerheid te behoren tot hen wier namen geschreven zijn in het boek des levens (Phil. 4: 3), tot hen, die God verordineerd heeft de beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn. (Rom. 8: 29). Een onuitsprekelijke vertroosting smaakt hij, die dit geloof bezit, en telkens weer opnieuw in zijn hart zijn verkiezing overdenkt en overweegt. Daardoor weet hij, dat God zijn Vader, Die hem ten

eeuwigen leven heeft uitverkoren, hem zo dikwijls hij vallen mocht, liefderijk ondersteunt. (Ps. 37: 24) Hij zegt altijd in zijn hart „Zo God mij heeft uitverkoren en voorbeschikt tot de heerlijkheid van Zijn kinderen, wie zal mij daarvan dan kunnen scheiden? „Als God voor ons is,“ zegt Paulus, „wie zal tegen ons zijn?“ Ja, opdat de verkiezing van de genade in ons zou worden vervuld, heeft Hij zijn geliefde Zoon gezonden, in wie wij de zekerste Borg bezitten dat, wanneer wij de genade des Evangelie's hebben aangenomen, wij ook behoren tot de kinderen Gods, die uitverkoren zijn tot het eeuwige leven. Het zich bewust zijn van dit heilig raadsbesluit van de Goddelijke genade, houdt de christen in een bestendige blijmoedigheid des geestes. Het vermeerdert in hem de ijver tot goede werken; het vervult hem met een vurige liefde tot God en maakt hem tot een vijand van de wereld en de zonde. Wie zou zo trots en zo hardvochtig kunnen zijn, dat hij, wetende hoe God hem, uit loutere genade, van eeuwigheid tot Zijn zoon heeft uitverkoren, niet in hartelijke dankbare liefde tot God ontsteken zou? Wiens karakter is zo laag en gemeen, dat hij niet alle bekoorlijkheden, alle eer en alle rijkdommen van de wereld als louter ijdelheid zal beschouwen, wanneer hij 't weet dat God hem tot een burger des hemels heeft gemaakt?

Dezulken zijn het, die werkelijk God aanbidden in geest en in waarheid, die zowel geluk als ongeluk aannemen uit de handen van hun hemelse Vader, en Hem ten allen tijde, en in alles wat zij verrichten, loven en prijzen als een genadig, rechtvaardig en heilig Vader. Vervuld van liefde tot hun God en toegerust met de bewustheid van hun verkiezing, vrezen zij dood noch zonde, duivel noch hel. Zij weten niets van de toorn Gods omdat zij in God niets dan liefde en Vaderlijke goedheid jegens hen opmerken. En wanneer zij in tegenspoed zijn, beschouwen zij die als genadebewijzen Gods, en roepen met Paulus uit (Rom. 8: 35 v.v.): „Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard? (Gelijk geschreven is: want om Uwentwil worden wij de gansen dag gedood; wij zijn geacht als schapen ter slachting). Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem die ons liefgehad heeft.

Johannes zegt dan ook niet zonder grond, dat de ware christenen, wetende dat zij zalig en verheerlijkt zullen worden, in het vertrouwen daarop *zichzelf reinigen gelijk Christus rein is* (I Joh. 3: 2, v.v.). En als Petrus zijn jongeren opwekt tot een vroom en heilig leven, maakt hij hen steeds indachtig aan hun roeping en verkiezing, omdat hij dit als het krachtigste middel beschouwde, om in oprechte christenharten, de liefde tot God en de ijver tot het doen van goede werken aan te vuren. Daarom sprak ook Christus, de Gezegende, in het openbaar van deze heilige verkiezing, wetende welk een belangrijke invloed de kennis daarvan uitoefende op de heiligen van de uitverkorenen.

Maar misschien voegt u mij toe: ‘Ik weet dat zij, wier namen zijn geschreven in de hemel, reden hebben om altijd goedsmoeds te zijn en God te prijzen met woorden en werken, maar ik weet niet of ik mij tot dat getal mag rekenen; daarom leef ik in gestadige angst en vrees, te meer daar ik mijn zwakheid en mijn geneigdheid tot zondigen mij volkomen bewust ben. Ik gevoel mij niet in staat om de zonde zodanigen weerstand te bieden, dat ik niet iedere dag door haar overwonnen blijf. En daarbij komt nog, dat ik zo vaak gebukt ga onder kommer en verdriet, zodat ik de gramschap Gods, die mij kastijdt, als met eigen ogen aanschouw.’

Mijn geliefde broeders, op die twijfelingen antwoord ik u: geloof toch dat dit verzoeken zijn van de duivel, die u op deze wijze tracht te beroven zowel van uw geloof, als van het vertrouwen dat uit dat geloof voortspruit en dat ons verzekert van de Goddelijke genade. Dit kostelijke kleed aan de ziel van de christen te ontroven is en blijft steeds het doelwit van de duivel, omdat hij weet dat niemand waarachtig gelovig is, die geen vertrouwen stelt in al de woorden van God, waarin Hij een iegelijk, die de genade des Evangelies aanneemt, volkomen vergeving van zonden en zijn vrede belooft. Ik herhaal het: wie uit deze Goddelijke beloften niet de zekerheid put, dat God een goedertieren en vergevend Vader voor hem is, en die daarom niet met vast vertrouwen de erfenis des hemels tegemoet ziet, die is ook niet recht gelovig en maakt zich de Goddelijke genade geheel en al onwaardig. Daarom zegt Paulus (Hebr. 3: 6) *dat wij het huis Gods zijn, indien wij maar de vrijmoedigheid en de roem van de hope tot het einde toe vast behouden.* En op een andere plaats (Hebr. 10: 35) vermaant hij ons, onze vrijmoedigheid niet weg te werpen, welke een zo grote vergelding des loons heeft.

Laat ons dan, mijn geliefde broeders, zoveel in ons is er naar streven om, als goede kinderen, de wille Gods te doen en ons te wachten voor de zonde, zoveel in ons vermogen is, en is het dan dat wij evenwel uit zwakheid nog struikelen, zo willen wij daarom niet geloven, vaten des toorns te zijn (Rom. 9: 22) of dat wij verlaten zijn van de Heilige Geest. *Want wij hebben enen Voorspraak bij de Vader, Jezus Christus, de Rechtvaardige, Die een verzoening is voor onze zonden* (1 Joh. 2: 1, v.v.). Laat ons, mijn geliefden! steeds bedenken wat de heilige Augustinus zegt, namelijk, ‘dat, ofschoon er geen heilige en rechtvaardige bestaat die zonder zonde is, het hem echter aan geen heiligheid of rechtvaardigheid ontbreekt, wanneer hij slechts met zijn gehele ziel de heiligmaking begeert.’ Wij willen dan ook, als rampen en tegenspoeden ons treffen, 't niet daarvoor houden dat God ons die toezendt omdat Hij onze vijand is, maar veeleer dat Hij dit doet omdat Hij onze genadige Vader is. „De Heere,” zegt Salomo (Spr. 3: 12) „kastijdt degenen, die Hij liefheeft, en Hij geselt enen iegelijk zoon dien Hij aanneemt.” (Hebr. 12: 6) Hebben wij also de genade des Evangelie's aangenomen, waardoor de mens aangenomen wordt als een zoon van God, dan mogen wij ook niet twifelen aan Zijn gunst en genade. En als wij weten, dat het woord van God en de navolging van Christus de blijdschap van ons hart is, dan mogen wij ons overtuigd houden dat wij kinderen Gods zijn en tempelen des Heiligen Geestes. Want menselijke wijsheid kan zulke dingen niet teweeg brengen, het zijn gaven van de Heilige Geest, Die in ons woning maakt door het geloof. Die Geest is het Zegel, dat in onze harten de Goddelijke beloften, wier zekerheid Hij vroeger in onze zielen heeft ingeprent, bekrachtigt en bezegelt, om ze nu vast en duurzaam te doen zijn door Zijn Goddelijk Onderpand. „Nadat gij gelooft hebt”, zo zegt de apostel, (Eph. 1: 13, v.v.) „zijt gij verzegeld geworden met de Heiligen Geest van de belofte, Die het Onderpand is van onze erfenis.”

Hoe duidelijk stelt de apostel 't hier voor, dat de Heilige Geest gelijk een Zegel is ingedrukt in de harten van de gelovigen. Daarom noemt hij de Heilige Geest dan ook de Geest van de belofte, Die de belofte van het Evangelie bekrachtigt. Deze belofte is gelijk wij al zo dikwijls gezegd hebben de blijde boodschap die de vergeving van de zonden en het eeuwige leven toezegt aan degenen, die geloven dat in Christus al hun zonden zijn gestraft geworden. Wij allen, die in Jezus Christus geloven, zijn, volgens Paulus (Gal. 3: 26) kinderen Gods. „En overmits wij kinderen zijn, zo heeft God de Geest Zijns Zoons uitgezonden in onze harten, die roept: Abba, Vader!” (Gal. 4: 6). En aan die van Rome schrijft hij (Rom. 8: 14 v.v.) „Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods. Want gij hebt niet ontvangen de geest van

dienstbaarheid wederom tot vreze; maar gij hebt ontvangen de Geest van aanneming tot kinderen, door Welke wij roepen: Abba, Vader! Deze Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn; en indien wij kinderen zijn zo zijn wij ook erfgenamen.”

Men houde echter in het oog, dat Paulus in deze plaats volstrekt niet spreekt van een bijzondere openbaring; maar van het getuigenis dat de Heilige Geest, zonder onderscheid, meedeelt aan al degenen, die de genade des Evangelies aannemen. Wanneer ons zo de Heilige Geest ervan verzekert, dat wij kinderen en erfgenamen Gods zijn, hoe zouden wij dan nog aan onze verkiezing kunnen twijfelen? Dezelfde apostel zegt insgelijks in zijn brief aan de Romeinen (Rom. 8: 30, v.v.): „Die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd, en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt. Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?”

Wanneer ik aldus duidelijk gewaar wordt, dat God mij geroepen heeft, waar Hij mij het geloof geschonken heeft, en de vruchten van het geloof namelijk vrede in het geweten, doding van het vlees en levendmaking van de geest, 't zij in meerdere of mindere mate, waarom zou ik dan nog twijfelen, of ik wel behoor tot de uitverkorenen Gods? Alle ware christenen toch, - dezulken namelijk die het Evangelie geloven, - hebben - wij spreken met Paulus - (1 Cor. 2: 12), “niet ontvangen de geest van de wereld, maar de geest die uit God is, opdat zij zouden weten de dingen die hun van God geschonken zijn.” Het kan het ons dan wel bevreemden, wanneer wij weten, dat God ons van eeuwigheid af het eeuwige leven heeft geschonken?

Menigeen zegt echter, dat niemand zo vermetel mag zijn, zich te beroemen de Geest van Christus te bezitten. Zij zeggen dat echter in de dwaze waan dat de christen zich beroemen zou, in het bezit te zijn van die Geest, door eigen verdiensten, en niet uit loutere barmhartigheid Gods. Alsof het een vermetelheid ware te belijden een christen te zijn, en alsof iemand christen zou kunnen zijn, zonder de Geest van Christus te bezitten. Of, hoe zouden wij, zonder lage huichelarij, Christus kunnen aanspreken als Heere (1 Cor. 12: 3) of God *onze Vader* noemen, (Rom. 8: 15) zo de Heilige Geest onze harten en tongen er niet toe bewoog om zulke dierbare woorden uit te spreken? En bovendien worden wij door hen, die ons van vermetelheid beschuldigen, omdat wij zeggen, dat God ons met het geloof ook de Heilige Geest schenkt, teruggehouden om dagelijks het onze Vader te bidden, terwijl zij zich daartoe aansporen. Zeg mij toch, hoe het mogelijk is het geloof af te scheiden van de Heilige Geest, daar dit toch het meest eigenlijke werk des Heiligen Geestes is. Wanneer het een vermetelheid is, te geloven dat de Geest van Christus in ons is, waarom gebiedt Paulus dan aan de Corinthiërs (2 Cor. 13: 5) dat zij zichzelf moeten onderzoeken of zij in het geloof zijn, terwijl hij tevens verzekert dat zij verwerpelijk zijn, indien zij niet gewaar worden dat Christus in hen is?

Wel mag het een grote blindheid heten, zulke christenen van vermetelheid te beschuldigen, die zich durven beroemen in het bezit te zijn van de Heilige Geest, daar zonder die roem het Christendom niet zou kunnen bestaan. Christus echter, Die niet liegen kan, zegt (Joh. 14: 17) dat Zijn Geest van de wereld niet gekend werd, maar dat Hij veelmeer gekend werd door hen bij wie Hij bleef. Dat dan dezulken onder onze beschuldigers eerst in waarheid christen worden, hun Joodse inzichten varen laten, en in oprechtheid de genade des Evangelie's aangrijpen. Dan zullen zij ook erkennen dat de christenen de Heilige Geest hebben en weten dat zij Hem bezitten.

Maar wellicht werpt mij iemand tegen, dat de christen, zonder een bijzondere openbaring niet weten kan of hij in de Goddelijke genade staat, en dus ook niet of hij al dan niet is uitverkoren. Misschien beroept hij zich daaromtrent inzonderheid op het woord van Salomo (Pred. 9: 1) volgens hetwelk de mens niet weet of hij wordt gehaat of geliefd; of wel op het door Paulus geschrevene aan de Corinthiërs (1 Cor. 4: 4) “Ik ben mijzelf van geen ding bewust; maar ik ben daardoor niet gerechtvaardigd.”

Ik meen intussen uit de woorden van de Heilige Schrift ten klaarste te hebben bewezen, dat deze bewering ongegrond is. Daar blijft mij alleen over, nog kortelijk aan te tonen dat de beide aangehaalde teksten, waarop men zich hierbij voornamelijk beroept niet in die zin verstaan mogen worden.

a. Wat dan de uitspraak van Salomo betreft, zo zal er toch wel niemand gevonden worden, zó onverstandig, dat hij bij de lezing van het gehele boek, niet duidelijk begrijpen zou, wat Salomo heeft willen leren, namelijk, dat men zich vergeefse moeite zou veroorzaken, als men, uit hetgeen ons op aarde wedervaart, wilde opmaken of men van God bemind of gehaat is; “daar toch enerlei wedervaart aan de rechtvaardige en de goddeloze, dien die offert en dien die niet offert, de goede en de zondaar” (Pred. 9: 2). Hieruit volgt, dat God niet altijd hem, wie hij aardse voorspoed schenkt, daarmede Zijn bijzondere liefde wil betonen, evenmin als hij hem, wie hij met tegenspoed bezoekt, daardoor Zijn haat zou willen te kennen geven.

En meent u, mijn geliefde broeders, tot het besluit te mogen komen, dat de mens van de Goddelijke genade niet zeker kan zijn, omdat die zekerheid niet op te maken is uit hetgeen voorvalt in het rijk van de tijdelijke en vergankelijke dingen? Dezelfde Salomo zegt even tevoren (Pred. 18, v.v.) dat men niet verklaren kan waarin de ziel van de mensen onderscheiden is van die van de beesten, daar zij beiden enerlei adem hebben, en men, zowel de een als de andere, op dezelfde wijze ziet sterven. Zou men nu uit deze uiterlijke overeenkomst het besluit mogen opmaken, dat onze overtuiging aangaande de onsterfelijkheid onzer ziel alleen op een bloot vermoeden berust? Maar ik acht het overbodig, ter opheldering van deze zaak, die zo klaar en duidelijk is, mij nog meerdere moeite te geven.

b. Wat nu verder de woorden van Paulus aangaat, hij spreekt hier van de waarneming van zijn ambt als Evangeliedienaar, en zegt, zich niet bewust te wezen, daarin ontrouw geweest te zijn, ofschoon hij er ook niet zeker van was, alles gedaan te hebben wat zijn plicht van hem vorderde, en daardoor lof te hebben bij God, als een die, gelijk een getrouw huishouder, alles verricht had wat hij verrichten moest. Zo zal dan ook een rechtschapen en schrander huisbestuurder, van zijn ambt sprekende, het niet wagen, zich zelf te rechtvaardigen en te verzekeren dat hij zijn plicht en de wil zijns Heeren volkomen vervuld heeft, maar het oordeel daarover aan zijn heer overlaten. Dat dit de ware zin is van de woorden van Paulus zal wel door niemand in twijfel worden getrokken, die met enig oordeel leest en overweegt wat er aan voorafgaat en dat wat er op volgt.

Ik weet wel, dat door enkelen, bij de verklaring van de woorden van Paulus, wordt opgemerkt, dat hij, ofschoon hij zich geen kwaad bewust was, zich daarom niet gerechtvaardigd achtte bij God, daar toch, volgens David, (Ps. 19: 13) niemand zijn eigene verkeerdheden volkomen kennen kan. Maar deze uitleggers verliezen daarbij uit het oog dat Paulus de rechtvaardiging niet bouwde op de werken maar op het geloof, dat hij alle eigengerechtigheid verwierp en alleen die gerechtigheid aangreep, welke God ons door Christus schenkt. Vandaar bedenken zij ook niet, hoe hij volkomen zekerheid had van zijn rechtvaardiging, daar hij wist het geloof te hebben behouden en dat voor hem de kroon van de rechtvaardigheid was weggelegd (2 Tim.

4: 8). Zij vergeten, hoe hij ervan overtuigd was dat geen schepsel in hemel, op aarde of in de hel, hem zou kunnen scheiden van de liefde Gods (Rom. 8: 39) en hoe hij verlangde om ontbonden te worden, in het vaste vertrouwen alsdan met Christus te zullen zijn (Phil. 1: 23). Dit alles ware zelfbedrog geweest, zo hij niet de zekerheid had, dat hij bij God gerechtvaardigd was, echter rechtvaardig door het geloof en niet door de werken.

Laat ons dan, mijn geliefde broeders, niet langer aan Paulus een gevoelen toedichten, waaraan hij nooit gedacht heeft, maar waartegen hij veeleer steeds te velde trok door het terechtwijzen van hen, die de rechtvaardiging wilden afmeten naar de werken en niet naar het geloof in Christus onze Heere.

Maar behalve de twee hierboven genoemde uitspraken van Salomo en Paulus, zou men nog meerdere andere Bijbelplaatsen kunnen aanvoeren, waarin wij tot vreze vermaand worden, en die alzo in tegenspraak schijnen met de zekerheid van de verkiezing.

Wanneer ik al zulke plaatsen wilde ophelderen, zou ik te breedvoerig worden. In het algemeen wil ik slechts de opmerking maken, dat slaafse vrees eigen is aan het oude Testament en kinderlijke liefde aan het nieuwe, zoals Paulus zegt in zijn brief aan de Romeinen (Rom. 8: 15): „Gij hebt niet ontvangen de geest van de dienstbaarheid wederom tot vreze; maar gij hebt ontvangen de geest van de aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: Abba, Vader.” En aan Timotheüs schrijft hij (2 Tim. 1: 7), “dat God ons niet gegeven heeft enen geest van de vreesachtigheid, maar van de kracht en van de liefde.” Deze geest is het die Christus, volgens de door de mond van zijn profeten gedane beloften, (Luc. 1: 70) ons heeft geschonken en daardoor bewerkt, “dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreze, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, alle de dagen onzes levens.” (Lukas 1:74, 75.).

Uit deze en vele andere dergelijke plaatsen van de Heilige Schrift, blijkt het ten duidelijkste, dat de slaafse vrees voor straf, de christen niet betaamt. En dit wordt ook bevestigd dáárdóór dat deze vrees onverenigbaar is met de geestelijke blijdschap, die de christen, volgens Paulus (Rom. 14: 17) eigen is. Hij zegt daar namelijk, *dat het koninkrijk Gods is rechtvaardigheid, en vrede, en blijdschap, door de Heiligen Geest*. Dus een ieder, die in het rijk van de evangelische genade binnenkomt, is gerechtvaardigd door het geloof en smaakt hierdoor de vrede des gewetens die weer een volmaakte, geestelijke, heilige blijdschap ten gevolge heeft. Vandaar vermaant hij dan ook de christenen herhaalde malen, *om ten allen tijde vrolijk te zijn, en zich te verblijden*. (1 Thess. 5: 16. Phil. 4: 4, enz.). En Petrus zegt (1 Petr. 1: 6, v.v.) “dat zij, die in Christus geloven, hoe ook bedroefd zijnde door menigerlei verzoeking, zich nochtans verheugen met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde.”

Waar intussen de Heilige Schrift de christenen bedreigingen voorhoudt, daar zijn die gericht tot zulke christenen, die de vrijheid misbruiken, en hun waardigheid als kinderen Gods niet weten te bewaren, die daarom als dienstbaren behandeld en in vreze gehouden moeten worden, totdat zij leren smaken hoe goed en vriendelijk de Heere is en het geloof zijn kracht in hen zou openbaren, opdat zij zouden vervuld worden van de kinderlijke liefde, die nodig is om vroom te leven en hen bestendige navolgers van Christus te doen zijn.

En wanneer de Heilige Schrift de ware christenen vermaant tot vreze, dan wordt daarmee niet bedoeld dat zij vreze zouden hebben voor het oordeel en de toorn van God, even alsof Hij hen aan de verdoemenis wilde overgeven. Integendeel zij weten, gelijk wij reeds vroeger zeiden, door het getuigenis van de Heilige Geest aan hun

geest, dat zij door God zijn geroepen en uitverkoren, en dat uit loutere genade, en niet om de wil hunner verdiensten. Zij twijfelen er derhalve in het minste niet aan of God zal, uit kracht van dezelfde barmhartigheid, hen handhaven in het bezit van de zaligheid, waartoe zij geroepen zijn. Daarom worden dezen ook door de Heilige Schrift niet vermaand tot slaafse, maar tot kinderlijke vrees. Dat wil zeggen, dat wij, als goede kinderen Gods ons wachten moeten voor alles wat niet in overeenstemming is met de christelijke plicht tegenover de Vader, en iets te begaan dat de kinderen Gods niet betamelijk is, of de Heilige Geest die in ons is, bedroeven zou. (Eph. 4: 30). En daar wij weten hoe verdorven wij zijn van natuur, moeten wij altijd opmerkzaam en waakzaam wezen, en niet op onszelf vertrouwen, want in ons vlees en in onze ziel huisvesten de lusten en begeerlijkheden, - die als doodsvijanden van de Heilige Geest - het er steeds arglistig op toeleggen om ons hoogmoedig, zelfzuchtig, gierig en wellustig te maken. Dat is de vrees, waartoe de Schrift de ware christenen vermaant, die reeds smaakten hoe goed en vriendelijk de Heere is, en die met al hun krachten Christus trachten na te volgen. Terwijl zij deze heilige vrees afleggen in dezelfde mate waarin de oude mens door hen wordt afgelegd. Nooit echter mogen ware christenen zich van deze heilige vrees geheel en al ontdoen. Want zij is even innig verbonden met de christelijke liefde, als een slaafse vrees vreemd en onverenigbaar met haar is.

Uit al het hierboven gezegde is duidelijk op te maken dat de vrome christen geen reden heeft, om enigszins te twijfelen aan de vergeving van zijn zonden en aan de genade Gods. Tot meerdere geruststelling van de lezer, wil ik hier echter nog enige uitspraken van heilige kerkvaders laten volgen, die de waarheid van het aangevoerde in ieder opzicht bevestigen.

De heilige *Hilarius* zegt in zijn verklaring van het Evangelie van Mattheus, in het vijfde hoofdstuk: „God wil, dat wij hopen zullen, zonder enigen de minsten twijfel in het hart te koesteren; want men wordt niet gerechtvaardigd door het geloof, wanneer dat geloof weifelend is.”

Volgens deze uitspraak van Hilarius ontvangt alzo de mens de vergeving van zijn zonden van God niet, wanneer hij aan de verkrijging ervan slechts enigszins twijfelt. En dit zijn oordeel is volkomen juist; want die twijfelt is een baar van de zee gelijk, die van de wind gedreven en op en neder geworpen wordt; zulk een mens mene niet dat hij iets ontvangen zal van de Heere (Jac. 1: 6, 7).

Horen wij thans hoe *Augustinus*, in zijn handboek, het ons leert, hoe wij de dwaze gedachten moeten verdrijven, die ons in ons heilig geloof zouden doen wankelen. „Laten de dwaze gedachten” zo zegt hij „ons vrijelijk kwellen zoveel zij willen en ons toeroepen: Wie zijt ge? En waarin beroemt gij u? Met welke verdiensten hoopt ge die roem te kunnen verwerven? Met volkomen vertrouwen antwoord ik dan: ‘Ik weet in wie ik geloofd heb. Ik weet dat God uit onbegrensde liefde mij tot Zijn zoon heeft aangenomen. Ik weet dat Hij de waarachtige is en getrouw in de vervulling van Zijn beloften. Dat Hij in staat is om te geven wat Hij heeft toegezegd, dat Hij alles kan doen wat Hij wil. De menigte mijner zonden kan mij, als ik denk aan de dood des Heeren, geen vrees verwekken. Want al mijn hoop is op die dood gegrondvest. Zijn dood is mijn verdienste, mijn toevlucht, mijn heil, mijn leven en mijn opstanding. Mijn verdienste bestaat in de barmhartigheid des Heeren. Ik ben niet arm in verdienste, tenzij het de Heere aan barmhartigheid mocht ontbreken. En is zijn barmhartigheid groot, dan zijn ook mijn verdiensten vele. Hoe groter zijn macht is om te verlossen, des te zekerder ben ik.’”

Op een andere plaats zegt dezelfde kerkvader, tot God sprekende: “dat zijn grote zonden en ontelbare tekortkomingen hem zouden kunnen doen vertwijfelen, zo het

woord niet vlees ware geworden.’ Hij voegt er bij: „Al mijn hoop en de onwankelbaarheid van mijn vertrouwen is gegrond op Zijn dierbaar bloed, dat voor ons en voor onze zaligheid is vergoten geworden. In Hem leef ik. En terwijl mijn vertrouwen op Hem gevestigd is, verlang ik, Vader, om voor U te verschijnen, niet bekleed met eigen gerechtigheid, maar met die van Uw Zoon Jezus Christus”

Op beide deze plaatsen wordt het door de heilige Augustinus ten duidelijkste uitgesproken, dat de christen niets te vrezen heeft, maar zeker moet zijn van zijn rechtvaardiging, wanneer hij, namelijk die zekerheid niet bouwt op eigen verdiensten, maar op het dierbaar bloed van Christus, dat ons rein wast van alle onze zonden en ons verzoent met God.

De heilige *Bernardus* zegt in zijn eerste preek over de verkondiging des Heeren, ‘dat het niet genoeg is te geloven, dat de vergeving van de zonden alleen afhangt van de genade Gods, noch ook dat wij erkennen, dat er geen goede begeerte kan opwellen in onze harten, of dat wij niet in staat zijn tot enig goed werk, zo Hij het niet verleent. Evenmin is het genoeg te geloven dat wij het eeuwige leven niet kunnen verdienen door onze werken, zo het ons niet geschonken wordt uit genade.’

‘Dit alles, zegt de heilige Bernardus, moet veeleer beschouwd worden als een onzeker beginsel en nog onvaste grondslag des geloofs, daar het bovenal nodig is te geloven dat onze zonden ons om Christus' wil vergeven zijn.’

U ziet hieruit, hoe door deze heilige man geoordeeld wordt, dat het niet genoegzaam is, in het algemeen aan de vergeving van de zonden te geloven, maar hoe het hoofdzakelijk dáár op aankomt dat ieder voor zichzelf gelooft dat zijn zonden hem vergeven zijn om de wille van Christus. De reden daarvan is duidelijk. Daar toch de rechtvaardiging u beloofd wordt om de verdiensten van Christus, zo maakt u, wanneer u niet geloven wilt door die verdiensten gerechtvaardigd te zijn, God tot een leugenaar en dus ook Zijn genade en gunst u geheel en al onwaardig.

Als u nu zegt: ‘Ik geloof wel aan de vergeving van de zonden, en ik weet dat God waarachtig is en getrouw, maar ik twijfel er aan of ik een zo grote weldaad wel waardig ben’, dan antwoord ik u, dat de vergeving van de zonden geen geschenk, geen genadegift zijn zou, maar een verdiend loon, als God u die, om de waardij van uw werken schenken wilde.’

En ik voeg er nog bij, dat God u als gerechtvaardigd aanneemt en uw zonden u niet toerekent om de verdiensten van Christus, die u geschonken zijn en die door het geloof ook geheel en al de uwe worden.

Als u derhalve de heilrijke raad van de heilige Bernardus volgen wilt, gelooft dan niet slechts in het algemeen aan de vergeving van de zonden, maar past dit geloof op uzelf toe, en geloof zonder enige twijfel, dat al uw overtredingen om Christus' wil u vergeven zijn. Op die wijze zult u God verheerlijken, daar u erkent dat Hij barmhartig is en getrouw, terwijl gij zelf voor Zijn aangezicht rechtvaardig en heilig wordt, daar, - door dit geloof en deze erkenning, - de gerechtigheid en heiligheid van Jezus Christus u ten eigendom is gegeven.

Thans tot onze verhandeling over *de verkiezing* terugkerende, beweer ik, dat uit alles wat hierboven gezegd is, ten duidelijkste blijkt, dat de zekerheid van de verkiezing de waren christen niet schaadt, maar integendeel hoogst voordelig en heilrijk voor hem is.

En wat de niet-uitverkorenen en schijnchristenen betreft, zo geloof ik ook niet dat zij hun nadelig kan zijn; want hoezeer dezulken zich ook het geloof trachten op te dringen dat zij behoren onder het getal van de uitverkorenen, zij zullen toch nimmer in

staat zijn hun geweten daarvan te overtuigen, en diens stem daartegen tot zwijgen te brengen.

Het schijnt evenwel alsof de leer van de verkiezing een nadelige invloed op hen heeft daar zij gewoon zijn te zeggen: ‘Als ik toch verworpen ben, wat kunnen mijn goede werken mij dan baten? En behoor ik tot het getal van de uitverkorenen dan word ik zalig, ook zonder dat ik mij afsloof in het doen van die werken.’

Mijn antwoord hierop is kortelijk dit: dat zij door deze hun duivelse gevolgtrekkingen de toorn Gods tegen zich slechts meerder doen worden. Want God heeft toch de leer van de verkiezing de christenen niet bekend gemaakt, om hun liefde jegens Hem te verkoelen en de lust tot goede werken in hen uit te doven, maar integendeel om die liefde aan te vuren en die lust op te wekken en levendig te maken.

De ware christen is daarom in de eerste plaats, vast overtuigd dat hij uitverkoren is ten eeuwige leven en dat hij zalig zal worden, niet om zijn verdiensten, maar om de genadige verkiezing van God, Die tot deze keus niet geleid werd door onze goede werken, maar alleen om daardoor Zijn barmhartigheid te openbaren.

In de tweede plaats beijvert hij zich steeds om goed te doen en het voorbeeld van Christus na te volgen, even alsof zijn zaligheid alleen afhing van eigen naarstigheid en vlijt.

Hij daarentegen, die door de leer van de verkiezing verslapt in het goede, zeggende: *als ik uitverkoren ben word ik toch zalig, ook zonder dat ik mij afsloof in het doen van goede werken*, toont daardoor ten duidelijkste dat het beginsel van zijn daden niet is liefde tot God, maar enkel en alleen eigenliefde. Mogen zijn werken dan ook al, in het oog van de mensen, goed zijn en heilig, in het oog van God, Die op het oogmerk acht geeft, hebben zij niet de minste waarde, ja zijn ze verachtelijk. En hieruit volgt dan ook, dat de leer van de verkiezing zelfs voor de schijnchristenen eer voor dan nadelig is, daar zij hun geveinsdheid openbaar maakt, waarvan zij, zolang deze zich verbergt onder het kleed van uiterlijke vroomheid, onmogelijk genezen kunnen worden.

Ik wenste echter wel, dat dezulken, die zeggen: *ik wil geen goed doen, omdat ik, als het tevoren zo bepaald is, toch zalig zal worden zonder eigen moeite*; mij eens uitlegden, waarom zij dan ook, als zij ziek zijn, niet zeggen: ‘ik wil geneesheer nóch geneesmiddel, want wat God over mij besloten heeft, zal toch wel gebeuren’.

Waarom eten zij dan? En waarom drinken zij? Waarom bebouwen zij dan hun land, en planten ze wijnstokken, en benaastigen zij zich om alles te doen wat tot het onderhoud des lichaams nodig is? Waarom zeggen zij niet liever: al die moeite en al die arbeid is overbodig, daar toch alles wat God omtrent ons leven en onze dood voorzien en besloten heeft, evenwel gebeuren zal? Wanneer derhalve de Goddelijke voorzienigheid hen niet nalatig en traag maakt in de verzorging van alles wat het lichaam betreft, waarom zou zij dit dan moeten te weeg brengen ten opzichte van hun christelijke volmaking, die van zo oneindig veel meer belang is dan het lichaam en alles wat daarmee in verband staat?

Daar wij intussen zien dat Jezus Christus evenmin als Paulus, uit bezorgdheid dat zij daardoor de verworpenen ergeren zouden, de verkondiging terughielden van de waarheid, die de uitverkorenen zozeer ter opbouwning strekt, daar toch uit liefde tot dezen, de Zone Gods mens geworden en aan het kruis gestorven is; zo moeten ook wij ons niet, door de vrees van de schijnchristenen ergernis te zullen geven, laten terughouden van de prediking van de verkiezing aan de ware gelovigen, daar wij gezien hebben hoezeer zij daardoor opgebouwd worden.

Wij zijn aan het einde gekomen van onze beschouwingen, waarmede wij voornamelijk ten oogmerk hadden, de alles overtreffende weldaad die de christen van Jezus Christus de Gekruisigde ontvangen heeft, met onze zwakke krachten, te roemen en te verheerlijken. En tegelijk aan te tonen dat het geloof alleen rechtvaardig maakt; dat wil zeggen, dat God al diegenen als gerechtvaardigden aanneemt, die in oprechtheid geloven dat Jezus Christus voor alle hun zonden heeft genoeg gedaan, al mogen dan ook, eveneens als het licht onafscheidbaar is van de vlam, die het te voorschijn roept, de goede werken onafscheidbaar zijn van het geloof, dat alleen rechtvaardig maakt.

Deze allerheiligste leer, waardoor Jezus Christus even hoog wordt verheven als de menselijke hoogmoed wordt neergebogen, is bestreden en zal ten allen tijde bestreden worden door zulke christenen, die Joodse harten in zich omdragen.

Zalig echter hij, die, als Paulus, alle eigengerechtigheid verwerpt en geen andere wil dan de gerechtigheid van Christus. Met deze gerechtigheid bekleed, kan hij vol vertrouwen verschijnen voor het aangezicht Gods, en van Hem ontvangen de zegen en de erfenis van hemel en aarde, in gemeenschap met Zijn eniggeboren Zoon Jezus Christus, onze Heere. Hem zij de eer tot in eeuwigheid! Amen.

Nog enkele bladzijden zijn te vullen en daar we hiervoor tot heden geen voldoende stof van Paleario konden vinden, willen we een en ander mededelen uit de geloofsbelijdenis van **PETER MARTYR VERMIGLI**, zijn tijd- en landgenoot. Deze Italiaanse prior moest in 1542 zijn klooster te Lucca ontvluchten naar den vreemde, om aan de woede van zijn vijanden, die hem ter verantwoording hadden geroepen, te ontkomen. Deze geloofsbelijdenis was een schrijven aan de inwoners van Lucca, aan wie hij zo dikwijls het zuivere Evangelie had mogen verkondigen.

In de artikelen van ons geloof wordt ons niets anders voorgehouden dan de kennis Gods, daar deze door het verstand slechts onvolkomen en benaderend mogelijk is. In God geloven wil zeggen: belijden, dat de God van de Bijbel de alleen ware is, **dat Hij onze Vader is en de almachtige Schepper** aller dingen en tegelijk het hoogste Goed. Wie dat goed in iets anders stelt, een andere gelukzaligheid zoekt, kan niet van harte zeggen, dat hij in God gelooft. „Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is.” (Ps. 144:15) God is Vader in zoverre Hij de Vader van Jezus Christus is en door Hem ook onze Vader zijn wil en ons als Zijne erfgenamen aanziet.

Christus de Zoon is aan God gelijk, Hij is het Woord en God is het Woord; zonder zonde heeft Hij ons Gods beeld geopenbaard. Hij is onze God en Heere, Die tegelijkertijd onze Broeder geworden is. Wie zou zulk een Heere, Die onze Broeder wil zijn, versmaden, om enen anderen na te volgen, die alleen maar steeds een tiran kan zijn? Wie zou, zulk een Leidsman verlatende, zich bij diens vijanden voegen, die toch ook de onze zijn? „Wat mij betreft, ik geloof niet, dat iemand dit ooit doen zal, die eens de zoetheid der heerschappij van Christus gesmaakt heeft.” Laten we ons veeleer verheugen in de rijen te kunnen treden dergenen, die onder de banier van dezen verhevenen en goedertierenen Heere verzameld zijn, Die zowel de macht als den wil heeft om ons bij te staan.

Deze Christus is geboren uit Maria, door de werking van de Heilige Geest. Terwijl de heidenen gedicht hebben, dat de goden in zondige lichamen nedergedaald zijn om in de zinnelijke lusten der mensen te delen, zo leert ons het Christendom, dat God het menselijk lichaam verheerlijkt heeft, doordat Hij dat ter woning verkoos. Welk een machtige aansporing om ons te behoeden voor aardse begeerten en hartstochten.

Christus heeft geleden in is gestorven voor ons. Waarom moest dit echter geschieden? Had God geen andere wegen kunnen vinden, om ons te verlossen?

Maar alleen op deze wijze kon slechts aan de Goddelijke gerechtigheid worden genoeg gedaan. Dat God juist dit middel verkoos, bewijst hoe zwaar onze schuld, hoe groot de Hem aangedane belediging was, hoe diep wij ons hebben te verootmoedigen en hoe zeer wij Hem moeten danken, dat Hij de Onschuldige in onze plaats heeft doen boeten, en dat Hij om ons te redden, Zijn eniggeboren Zoon niet gespaard heeft. Daar vertoont zich op het duidelijkst zowel de gerechtigheid als de barmhartigheid Gods. Behalve de verlossende en zonden uitdelgende macht, heeft het lijden en sterven des Heeren ook de werking om ons geduld te leren in den nood en de vervolging om Zijnen wil. Wie Christus toebehoort, die kruisigt zijn vlees en verzaakt de wereld, *want het vlees begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vlees* (Gal. 5: 17). Daarom kan men zich niet genoeg verwonderen over de dwaasheid dergenen, die reizen ondernemen om de lidtekenen van den heiligen Franciscus te zien, maar zich bitter beklagen, wanneer zij om Christus wil, aan lijf of goed schade moeten lijden.

De opstanding en de hemelvaart van Christus is de overwinning, de verheerlijking des Heeren. De opstanding is het zegel van onze rechtvaardigmaking. Het wederkomen ten gerichte zal niet plaats vinden om der ongelovigen wil, want deze zijn reeds veroordeeld, maar opdat aan alle mensen openbaar worde, waarom velen, die de Naam van Christus hebben gedragen, tot de verdoemenis en anderen tot de zaligheid zijn bestemd geweest. Want God wil niet, dat Zijn gerechtigheid, die op aarde voor velen verborgen is, het voor altijd blijve.

Wat de **Heilige Geest** betreft, zo is vanwege de verschillende betekenis van het woord geest, wel te overwegen, wat de Bijbel leert; voornamelijk moeten we op die plaatsen acht geven, in welke de Heilige Geest onderscheiden van de Vader en van de Zoon voorkomt, zoals Matth. 28:19, Joh. 1:33; 14:16; 16:13 en andere. Hij moet niet in de plaats worden gesteld van de gaven, deze komen eerst van Hem. Hij is het., Die het geloof werkt en door Wien wij komen tot de vrijheid der kinderen Gods. Het troostelijke in het geloof in de Heilige Geest is, dat geen engel, een ondergeschikt dienaar daartoe gesteld is om ons te ondersteunen, maar, dat de Goddelijke Geest Zelf ons tot het goede bekwaam maakt en het geloof formeert, dat tot de zaligheid leidt.

De Kerk is een verborgen lichaam door de Heilige Geest geregeerd; in zover is zij onzichtbaar. Zij is echter ook zichtbaar, zij bestaat uit dengenen, die openlijk het Evangelie belijden, als zodanig is zij katholiek, dat betekent algemeen, zij is niet aan de een of andere plaats gebonden (Juist uit de katholiciteit besluit Vermigli, dat Rome niet het noodwendige middelpunt en de zetel der alleen ware Kerk is).

Zoals God Heere der ganse aarde is, zo is het lichaam van Christus, de Kerk, voor de gehele aarde bestemd, niemand is daarvan uit te sluiten wanneer hij slechts in Christus gelooft en zich aan de Heilige Schrift houdt. Wie boven de Schrift uitgaat en meningen van mensen daaraan toevoegt, die vervalt tot ketterij. Zulke inzettingen van mensen worden in overvloed gevonden in de Roomse Kerk, die aan de zuivere Christelijke eredienst veel van heidensen oorsprong toegevoegd heeft. Zij, die zich houden aan de oorspronkelijke, zuivere leer, verwerpen zulke bijgelovige gebruiken; zij weten dat daardoor de verdienste van Christus wordt verdonkerd en de ere, welke alleen Gode toekomt, wordt gegeven aan de schepselen, en dat men Hem wil vereren buiten de verkondiging van Zijn levendmakend Woord. De Roomse Kerk wil haar dwalingen met geweld aan de zielen opdringen; vandaar de verdeeldheid in de christenheid. Het lichaam van Christus zal echter onbewogen en onoverwonnen vaststaan tot op den jongsten dag.

De ware leden der Kerk zijn verenigd, om zich onderling op te bouwen; dit is de taak van de Kerk, doch niet om opperheerschappij en aardse macht uit te oefenen, schatten te verzamelen, landen te bezitten of oorlog te voeren. De Kerk heeft alleen geestelijke wapenen: het Woord en den Geest. Rome strijdt tegen het Woord Gods, het wil niet, dat de alleen ware grond van onze rechtvaardigmaking wordt gepredikt, het wil de mensen door zijn decreten constituties gebonden houden. De sacramenten, voornamelijk het avondmaal, heeft het vervalst, het laatste is niet meer als 't ware „een zichtbaar woord van de goedheid Gods”, een getuigenis van de liefde van Christus tot ons, een gedachtenismaal van zijn dood, een werkzaam onderpand van onze vereniging van Hem.

De Kerk heeft buiten Christus geen ander opperhoofd nodig; zij kan er geen twee hebben. Christus en de Paus; alle lidmaten moeten alleen aan Christus onderworpen zijn. (In onze tijd zou Vermigli er bijgevoegd hebben, dat de Kerk ook geen Synodaal Bestuur of heerschappij van den Staat kan dulden) Wanneer men zegt: de paus is een tweede opperhoofd onder Christus, dan kan dit worden toegegeven; de ervaring leert intussen, hoe dit tweede opperhoofd zijn ambt heeft waargenomen.

Zondenvergeving worden slechts zij deelachtig, die door het geloof met Christus verenigd zijn. Het geloof is de aanneming van de aangeboden goddelijke barmhartigheid. De Heilige Geest overreedt tot deze aanneming, welke voor de natuurlijke mens onmogelijk is, vanwege zijn aangeboren verdorvenheid. De Heilige Geest is werkzaam in de prediking van Gods Woord, dat de verzoening verkondigt, en verder in de sacramenten, als de zichtbare tekenen van Gods beloften en weldaden.

De sacramenten zijn niet werkzaam doordat men er bloot, uitwendig aan deelneemt. Alleen wanneer wij dat geloven, wat in de sacramenten zichtbaar geleerd wordt, worden zij voor ons een onderpand des heils.

De zonde is de oorzaak des doods; door Christus wordt echter de zonde vergeven en uitgedelgd en tegelijk den dood overwonnen. De opstanding des lichaams is geen gevolg van het geloof, want goeden en kwaden zullen beide opstaan, doch de gelovigen staan op ten leven en ter zaligheid. In deze hope ligt een rijke troost onder het lijden en de wederwaardigheden van het aardse leven, zij is de triumf der ware gelovigen. Hun zal evenals Christus een verheerlijkt lichaam geschonken worden. De zondaren geloven dit niet, omdat zij Gods macht slechts afmeten naar hetgeen zij voor ogen zien.

Het eeuwige leven eindelijk, bestaat in de bevrijding van de zonde, in volkomen liefde tot God, in zuivere kennis van Zijn wezen, in onverstoorbare vereniging met Christus, den Eerstgeborene uit de doden. Wanneer wij door den Heilige Geest gedreven de Schrift lezen, wanneer wij vurig tot God bidden, wanneer wij onder lijden ons tot Hem opheffen of door de prediking des Woords diep worden aangegrepen in het binnenste, welk een vreugde, welk een troost ondervinden wij dan niet! En toch is het slechts een klein begin, waaruit we echter kunnen opmaken wat de reine, volkomene zaligheid des eeuwigen leven zijn zal”.

Vertaling van een gedeelte uit:

Peter Martyr Vermigli Leben und ausgewahlte Schriften. Von dr. C. Schmidt. Elberfeld 1858.